

Kalle Tähtelä

IHMISIÄ

Työmies Kustannusyhtiö, Hancock, Mich.

FINNISH ...IZATION OF CANADA
LOCAL 12,
South Porcupine,
Ont.

IHMISIÄ

SEITSEMAN

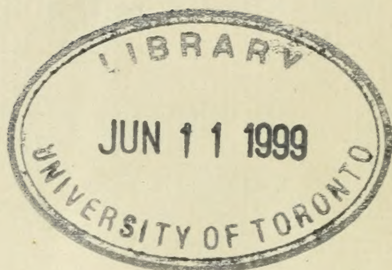
NOVELLIA

KIRJOTTANUT

KALLE TÄHTELÄ

KUSTANTAJA:
TYÖMIES KUSTANNUSYHTIÖ,
HANCOCK, MICH.

Työmies Kustannusyhtiön Kirjapainossa
Hancockissa, Mich.
1913

AMERIKAAN

I.

Risuniemen Janne kyyditsi lihavaa rovastia isänsä kuolinvuoteelle.

Näkyi jo siitä tavasta, millä Janne joskus heilautti ruunaa lappeille, ettei hän ollut oikeassa mielentilassaan. Hän ei ollut tällä kerralla se lauhkea, hiljainen Janne, jonka kaikki tunsivat siivoluontoiseksi ja eläimiä rakastavaksi.

Jannen muuten niin selkeä ja rauhallinen otsa oli nyt syvissä rypyissä ja mielessä kyti katkeria ajatuksia. Hän ajatteli uudelleen ja yhä uudelleen koko matkan läpi ja yhä enemmän synkkenivät hänen ajatuksensa ja aivan vaistomaisesti, kuin mielialaansa säestäen, huiteli hän hevosta ohjaksien perillä.

Hänen isänsä, joka oli ollut kauvan aikaa sairaana, oli tuntenut kuolemanhetkensä lähestyvän ja oli käskenyt Jannen mennä hakemaan pappia, joka asui neljän venäjänvirstan päässä Risuniemestä. Janne olikin valjastanut heti ruunan ja lähtenyt kiireesti matkalle. Tultuaan pappilaan oli hän saanut kuulla, ettei rovasti ollut kotona ja kappalainenkin oli matkoilla. Hänen käskettiin odottaa, ehkä he piankin palaisivat.

Janne oli istahtanut keittiöön ja odottanut kärsivällisesti kokonaisen tunnin. Ihan hievahtamatta oli hän istunut siinä ovensuussa tuolilla ja ajatellut samalla isäänsä Kaaprielia, joka oli menossa viimeiselle matkalleen. Kun ei rovastia vieläkään ollut kuulunut, oli hän noussut ylös, nostanut lakkinsa vierestään lattialta, johon sen tullessaan oli pudottanut, ja kysynyt sitten minne rovasti oli mennyt. Tyttö, Kreeta-niminen, oli mennyt sisälle kysymään ruustinnalta ja kohta olikin itse ruustinna tullut Jannen luo.

— No onko se teidän isänne sitten huononakin? — oli hän kysynyt.

— Oli se, se oli aivan kuolemaisillaan, — oli Janne siihen vastannut.

— Voi, hyvä Jumala, vai niin ovat asiat, — oli ruustinna huudahtanut. — Rovasti meni nimismiehen luo, enkä minä tiedä, milloin hän sieltä palaa. Juokse sinä Kreeta hakemaan hänet tänne.

Janne oli silläválin kynsinyt korvallistaan ja Kreetan pannessa jo huivia päähänsä, oli hän virkkanut:

— Jos häntä minä menisin hevosella hakemaan, ja ajaisimme suoraan sieltä meille, niin säästäisimme aikaa. Jos se isä hyvinkin sattuu kuolemaan ilman rippiä.

— Käyhän sekin, — oli ruustinna siihen myöntänyt. — Minä annan teille täältä tarpeelliset kapineet mukaanne, että saatte antaa ne rovastille.

Niin hän oli lähtenyt ajamaan nimismiehelle melkein yöpimeässä.

Sielläkin hänen oli käsketty ensin odottaa, mutta Janne oli niin tuskastunut odottamiseen, että hän oli heti tiukannut rovastia puheilleen. Kun ei häntä sitten heti aijottu päästää, oli hän itse aikonut mennä kamariin

katsomaan, sillä hän oli selvästi kuullut siellä rovastin ja nimismiehen äänet. Nimismiehen rouva oli kuitenkin ehättänyt ennen ja oli mennyt ilmottamaan sisälle. Ovi oli auennut ja rovastin kookas vartalo ilmaantunut valaistulle ovelle.

— Mitä sinä tähän aikaan haet? — oli rovasti heti tiuskaissut Jannelle ja kun Janne oli selittänyt asiansa, oli rovasti käskenyt hänen odottaa ja aikonut mennä taas sisään.

Silloin oli Jannen luonto noussut. Hänen vanha isänsä oli ikänsä ollut kirkon harras kannattaja ja vakavana kristittynä aina suorittanut kymmenyksensä määrättyinä aikoina, vieläpä usein pistänyt ylimääräisenkin kinkun tai voipytyn hänelle. Ja nyt ei hänelle tahdottu antaa kuollessaan edes rippiä! Pitäisikö hänen isänsä joutua helvettiin vaan sentähden, että rovasti ei tahtonut tulla häntä ripittämään. Hän muisti isänsä sanat: — Poikani, hae pian rovasti, sillä minun hetkeni ovat luetut tässä murheen laaksossa. Minä tahdon herranehtoollisen ennen kuolemaani.

Ja Janne piti pyhänä kuolevan tahtoa. Menettäen malttinsa oli hän sanonut, katsoen rovastia tuimasti silmiin:

— Ottaakos rovasti syykseen, jos isä joutuu helvettiin?

Janne muisti, että rovastin suu oli mennyt ensin vääraän, mutta oli hän kuitenkin mennyt sisään ja tullut vähän ajan perästä takaisin. Hän oli sanonut yksikantaan:

— No lähdetään sitten.

Kun rovasti rekeen astuessaan vähän horjahti, oli Jannen mieleen välähtänyt:

— Jos se rovasti hyvinkin oli juovuksissa! Mutta eihän kuitenkaan. Olivathan ne pahat kielet kyllä paljonkin huutaneet kylällä rovastin ja nimismiehen yhteisistä juopotteluista, mutta rovastista ei kukaan kristitty ihminen sellaista uskonut. Nimismiehestä kyllä, joka oli muutenkin jumalaton, mutta rovastista —, ei, ei sitä voinut. Eikä Jannekaan uskonut. Ja epäilyksen paha henki, joka häneen oli mennyt, hävisi taas Jannen hurskaiden ajatuksien tieltä. Hän oli suuttunut ajatellessaan isäänsä ja sitä syntiä, mikä olisi tapahtunut, jos Kaaprieli olisi jäänyt ilman viimeistä voitelua. Ja sitten hän oli tullut lausuneeksi nuo pahat, syyttävät sanat: — Ottaakos rovasti syykseen, jos isä joutuu helvettiin?

Janne häpesi, että hän oli aiheettomasti syyttänyt hengenmiestä. Kaiketi hänelläkin oli omat asiansa ja kiireensä, ettei aina joutanut tulemaan. Eikähän sitä mitenkään rovastin syyksi voinut panna —. Janne ei tietänyt oikein mikä hänet oli suututtanut. Olikohan hänkin tullut epäuskoiseksi? Ei, hän karkotti mielestään sellaiset ajatukset ja päätti, että kyllä hän nyt ensi kerralla antaa aika ison pytyn voita hyvittäjäisiksi. Ja entäs jos ei rovasti rukoilisikaan oikein totuudessa hänen isänsä puolesta, kun hän oli suututtanut hänet? Mitäs sitten! Janne tunsi tuskan hien kohoavan otsalleen. Jos se rovasti hyvinkin oli suuttunut siitä ja isä joutuisi helvettiin hänen tähtensä.

— Tuota — — —, ei suinkaan rovastille tullut häiriötä tämän takia? — Mutta kun se isäkin rupesi kuolemaan —, en minä muuten — — —.

— Eikö mitä, — vastasi hänen takanaan rovastin uninen ääni.

— Tuota —, kyllä minä laitan sitten ison voipytyn ja lampaanreiden ja kaikki minä maksan. —

— Kyllä se hyvä on, — naurahti rovasti vastaukseksi niin lempeästi, että Jannen mieli aivan suli. Olihan se rovasti niin höyli mies ja jumalinen ja hyvä mies kaikin puolin. Kyllä ne ihmiset erehtyvät, kun moittivat sitä, — ja vielä hengenmiestä.

— Loppumatka meni jo hyvin Jannen mielestä ja ruuna säästyi enemmistä isäntänsä mielialan ilmauksista. He pääsivät pihaan ja Janne auttoi rovastia pois reestä, mutta samassa rovasti seisahtui.

— Minä en muistanut ottaa rippikaluja mukaani, — sanoi hän kuin selviten.

— Enkös minä jo sanonut, että minun matkaanihan se ruustinna ne pani, — virkkoi Janne iloisena, että oli tehnyt palveluksen rovastille.

— Antakaahan tänne ne.

Rovasti sai kapineet ja astui sisälle. Janne jäi pihalle hoitamaan höyryävää hevosta, joka katseli isäntäänsä viisain silmin kuin moittien kovaa ajoa.

— No eihän sitä joka päivä kuolla, — taputti Janne ruunaa kuin lohdutukseksi ja meni tekemään appeita. Syötettyään hevosen astui hänkin tupaan, jossa hänen sisarensa Riikka askarteli taloustoimissa, ja istahti ovensuupenkille. Hän katseli mietteissään lattian kuluneita palkkeja ja tupruutteli paksuja savuja piippunysästään. Hän aivan säpsähti kun Riikka virkkoi:

— Taitaa olla isän meno.

— Niin taitaa, — vastasi Janne huoaten, eivätkä he puhelleet sen enempää koko aikana minkä rovasti viipyi sisällä, vaikka molempien mieltä painostivat samat synkät ajatukset. Jannen lapikkaiset jalat liikahtelivat le-

vottomasti silloin tällöin ja Riikan punertavista silmänympäryksistä saattoi huomata, että hän oli vast'ikään päässyt itkemästä.

Hetken perästä astui rovasti juhlallisena peräkamarista tupaan. Janne nousi ylös, heitti hänkin taas lammasnahkaisen puoliturkkinsa selkäänsä ja lähti rovastia kyytiin pappilaan takaisin. Hänen mieleensä ei pälkähtänytkään, että isä voisi sillä ajalla kuolla.

Hänen palatessaan oli Riikka jo ovella vastassa ilmottaen, että isä halusi puhella hänen kanssaan. He menivät molemmat sisään peräkamariin ja Janne säikähti sitä kalpeutta ja juhlallisuutta, joka oli kuolevan isän kasvoilla. Hän jäi oven suuhun seisomaan kuin kirkossa.

— Tule tänne, — vaikeroi vanhus. — Tule lähemmäksi —. Sinä Janne olet ainoa, joka olet pysynyt kotona, lähtemättä syntiseen maailmaan niinkuin molemmat veljesi ovat tehneet. Sinä olet säilyttänyt puhtaana isäisi uskon ja sinun haltuusi minä mielelläni uskon Risuniemen ja kaikki mitä minulla on. Tulehan vielä lähemmäksi —. Älä sinä jätä Janne tätä taloa oman onnensa nojaan. Se on ollut meillä nyt kolme sukupolvea ja me olemme tehneet yötä päivää työtä sen edestä. Me olemme ahertaneet otsamme hiessä ja Jumalan pelvossa ja sentähden olemmekin saaneet jokapäiväisen leipämme. Kovalle se tosin on joskus ottanut, mutta Jumala on kaikessa loppumattomassa armossaan siunannut työtämme ja antanut meidän pitää tämän talon, vaikka me olemme joskus hänen käskyjään rikkoneetkin. Katso veljiäsi! He ovat jättäneet kotinsa, eivätkä ole onnea saaneet. Niin käy kaikille, jotka hänen sanansa hylkäävät. Lupaa

sinä Janne, että sinä pidät tämän talon niinkuin minäkin olen tehnyt.

Janne oli melkein kyyneliin saakka liikutettu isänsä odottamattoman pitkästä ja juhlallisesta puheesta ja vastasi tuskin kuuluvalla äänellä, rykäisten:

— Pidänhän minä.

Sillä oli vanhus tyydytetty.

— Sitte minä voin rauhassa kuolla, kun tiedän, että ainakin kaksi lapsistani on säästynyt maailman villitykseltä. Entäs sinä Riikka? Ethän sinäkään ole vielä maailmalle lähtenyt. Äläkä lähdekään ennen kuin Janne puolison itselleen valitsee. —

Se oli hänen testamenttinsa ja Janne piti sen yhtä pyhänä kuin se olisi ollut painettuna pyhässä Raamatussa. He pyyhkivät molemmat silmiään ja kunnioittivat äänettömyydellä isänsä viimeisiä hetkiä.

Aamuyöstä, talvisen pimeyden vielä peittäessä huurteisen ympäristön, sammui huomaamattomasti Risuniemen Kaaprielin elonkipinä.

II.

Risuniemessä elää kituutettiin hiljakseen kevääseen. Vihdoinkin oli kevät tullut! Monen epätoivoisen ponnistuksen jälkeen oli luonto jaksanut poistaa päältään Pohjolan talven jäykät kahleet. Lumi oli sulanut kaikkialta näkymättömiin, isoimmissa ojissa sitä ainoastaan pilkotti vähän, sielläkin hyvin piilossa, ikäänkuin häveten, että oli niin kauvaksi aikaa jäänyt taistelemaan ylivoimaa vastaan. Aurinko paistoi kostealle pellolle, että maa höyrysi. Pientareella kasvavat nuoret iloiset koivut olivat viskoneet urpujaan esille, jotka nyt vielä vähän arasti pistelivät päitään esiin emonsa suojasta, tarkastaen onko kevät lopultakin tullut. Muutkin metsän lehtivaippaiset asukkaat olivat pukeutuneet kevätvihreeseen, kuin juhlaan valmistuen, ja aurinko paistoi hellittämättä kirkkaansiniseltä taivaanlaelta kuin uhalla tahtoen näyttää vastustamatonta voimaansa.

Houkuttelevan kevätilman viehättäminä olivat metsän siivekkäät asujametkin uskaltaneet lähteä liikkeelle. Ne hyppivät ensin varovasti oksalta oksalle, kuin epäillen kirkasta kevättä, joka oli useasti ennenkin heidät

pettänyt. Ne tirskuttivat aluksi arasti, vähitellen kovemmin, ja lopuksi kävi huumaava metsän tuoksu niin raikkaaksi ja voimakkaaksi, että ne unohtivat arkuutensa ja pyrähtivät parvena ylemmäksi, yhtyen yhdestä suusta virittämään riemuisan ylistyslaulun. Ilmassa leyhyi kevään voimakas nuoruus.

Janne oli kyntänyt aamunkoitosta saakka ja aurinko oli jo rupeaman aikaa lämmittänyt kuumaksi hänen tukevaa selkäänsä. Alkoi tuntua helteiseltä kuin keskikesällä.

Hän mittasi katseellaan matkan saran päähän, heilautti ohjaksia kehottavasti ja maiskautti samassa huuliaan ruunalle. Sitten hän tarttui tukevin kourin auran kurkeen ja työnsi sen syvälle sitkeään maahan. Nytkähdys, ja he riensivät jo saran toista päätä kohti. Kovasti siinä puskettiin, sitkeästi, ja Janne katseli sieramet leveinä kuinka maa nousi keveästi, säännöllisen leveänä kaistaleena toiselle puolen auraa hänen voimansa edessä. Ruunakin tunsi toden olevan kysymyksessä ja ponnisti uljaasti eteenpäin, vähääkään välittämättä pienistä ja suurista kivistä, joita tiellä oli tuhkatiheässä. Uljaasti ponnistivat he molemmat ja karu kangas huokui heidän voimansa painosta.

Päästyään saran päähän seisahtuivat he lepäämään kuin yhteisestä sopimuksesta, sekä mies että hevonen.

Janne hengähti syvään ja raikkaasti, nosti poikamaisessa ilossaan auran korkealle ilmaan ja työnsi sen sitten voimakkaasti syvälle maan sisään. Sitten hän kääntyi selin auraan ja istahti sen niskaan. Kaivettuaan kangistuneilla sormillaan taskustaan massin, joka oli täynnä nurkantakasia, sulloi hän piippunsa kukkuralleen

ja pani tupakan. Vetäistyään pari savua, silmäsi hän ympärilleen ja hymähti iloisesti kun huomasi, miten suuren alan hän oli jo kyntänyt. Sitten katsahti hän känsäisiin kouriinsa.

— Kyllähän sitä näillä kourilla raataisi, — ajatteli hän, — kunhan vaan tietäisi saavansa pitää tulokset siitä. Mutta eihän sitä tiedä. Ellei halla vie, on niitä ihmisiä, jotka sen vievät. - Hänen ajatuksensa kääntyivät synkille laduille.

Risuniemen talo oli pahasti velkaantunut viime vuosina, jolloin Kaaprieli oli sairastellut ja lapset olivat tulleet isommiksi. Kaaprielilla oli ollut kahdeksan lasta, joista kaksi oli kuollut aivan nuorena ja kuusi oli elossa, kolme poikaa ja kolme tytärtä.

He olivat kaikki kasvatetut kurituksessa ja Herran nuhteessa, mutta vaikka äiti, Riikka myöskin nimeltään, oli ollut ankara jumalinen hänkin, ei hän siitä huolimatta ollut saanut kahta nuorempaa poikaa Herran sanaan taivutetuiksi. He eivät olleet halunneet kotipenkereitä puskea tai yhteen paikkaan asettua, vaan olivat lähteneet maailmalle heti kun kynnelle kykenivät. Toinen kuului nyt olevan savotan töissä ja toinen oli ruvennut tukkijätkäksi ja vietti hurjaa elämää. Eivät he kotona sen jälkeen olleet käyneet muuta kuin Pekka, se, joka tukkilaisena oli, oli erään sydäntalven uunilla lojunut toisten vastuksina.

Kaaprieli heidän elämäänsä kauhistui ja piti sitä Jumalan rangaistuksena nuoruutensa hairahduksista. Hän puhui heille alinomaa jumalansanaa ja kun se ei tahtonut pystyä, sattui heille usein suukopua, eikä poikienkaan mieli tehnyt usein käydä kotonaan riitelemässä.

Kaaprieli oli vanhan kansan jäykkäniskainen petäjä ja hurskaan kristityn perikuva. Hän eli kyllä sovussa kristiveljiensä kanssa ja antoi rovon silloin tällöin heidän puolestaan, mutta jumalattomia hän ei sietänyt. Hän oli itse kasvatettu pienestä pitäen rukoilemaan ja tekemään työtä, mutta karu maa ei antanut aina täyttä satoa. Joskus pani sen halla, toisina kesinä ei ollut sadetta tarpeeksi, kolmantena sitä oli liian paljon. Hänen oli täytynyt lainata rahaa rikkaalta Kuokkasen isännältä, joka mielellään antoikin lainan, kun sai kiinnityksen Risuniemeen ja siihen metsään, jossa sanottiin olevan tukkeja useamman tuhannen edestä. Kovaa korkoa siitä rahasta tosin meni, mutta milläpäs sen poiskaan maksoi.

Talo oli köyhtynyt köyhtymistään. Uudistuksia olisi täytynyt tehdä, mutta ei ollut liikenevää rahaa, eikä Kaaprieli sillä niin kiirettä pitänytkään.

— Kylläpähän Janne sitten laittaa, kun minusta aika jättää, — oli hän usein sanonut. Ja Janne oli päättänyt vahvasti, että kyllä hän laittaa, kunhan hän pääsee oikein yksin raatamaan.

Kaikki oli kuitenkin käynyt vastoin Jannen toiveiden. Heti Kaaprielin kuoltua tulivat molemmat veljet vaatimaan Jannelta osaansa talosta, jolla vanhimpana oli oikeus talon pitoon. He vaativat rahat heti, sillä talvi oli silloin vasta alussa, eikä heillä kummallakaan sattunut olemaan työnansiota. He neuvoivat Jannen lainaamaan Kuokkaselta, koska hänellä ei itsellään ollut. Jäihän hänelle talo.

Ei auttanut Jannen muu kuin käydä Kuokkasen pakeilla ja olikin tämä ihmeteltävän ystävällinen Jannelle. Kahdeksi vuodeksi tehtiin kauppakirjat, ja veljet, saa-

tuaan osansa, lähtivät heti matkaan, hyvillään kun niin helpolla sen saivat.

Kyllähän Jannea arvelutti, että millä hän sen maksaa takaisin kahden vuoden kuluessa, mutta kun nuo veljetkin olivat niin sydämettömiä, oli hän suutuksissaan ne pois maksanut. Ja olihan se metsä vielä myymättä, josta saisi muutamia tuhansia, kun kovin ahtaalle otti. Hyvä kun niistä nyt pääsi. Molemmat tyttäret olivat jo saaneet pienet myötäjäisensä ja Kaaprielin oli siihenkin täytynyt ottaa velaksi rovastilta sievä summa. Kaikki olivat nyt menneet kotoa paitsi Janne ja Riikka.

Ja nyt oli Riikkakin kahden viikon perästä päättänyt mennä miehelään. Kerran he olivat jo kuulutetut ja sen jälkeen oli Janne jäävä yksin taloonsa.

Eipä sillä, että Janne olisi aivan yksin taloon jäänyt. Olihan heillä ollut puhe Perälän Alviinan kanssa mennä yksiin leipiin, mutta oli se Jannen hitauden takia lykkäytynyt lykkäytymistään. Eihän sitä näin velkaiseen taloon oikein ilennyt emäntää tuodakaan. Ja kun Riikkakin oli talossa vielä, niin olihan se mennyt. Mutta nyt kun hänkin uhkasi mennä pois, täytyi Jannen tuumista lopultakin tulla tosi.

Alviina oli pyöreäposkinen ja iloinen tytöntypykkä. Hän oli työteliäs ja kaikin puolin hyvänsuopainen nainen. Myötäjäisiä hän tosin ei saanut, mutta eihän Jannen niitä auttanut ajatellakaan. Kukapa se rahoineen velkaiseen taloon tulisikaan? Alviina puolestaan piti Jannesta. Olihan Janne hyvä ja siivoluontoinen mies ja kova työntekijä. Ei juonut eikä tapellut, ja oli jumalaapelkääväinen. Hänen vanttera vartensa oli kuin takeena Alviinalle siitä, että kyllä sitä toimeen tullaan sittenkin, vaikka Alviina joskus murehtikin, kun näki Risu-

niemen joutuvan vuosi vuodelta yhä huonompaan kuntoon.

Kaksi vuotta sitten olivat he jo lyöneet tuumansa tukkoon, ja nyt vasta koitti se päivä, jolloin heidän unelmansa toteutuivat. Eivät samanlaisina kuitenkaan. Silloin oli Janne suunnitellut, etä talo olisi jo kahden vuoden perästä velaton, kun he kolmissa miehin tekisivät jälkeä, mutta niin ei ollut käynyt. Veljet olivat lähteneet pois ja nyt vieneet osansakin heti. Sentähden kohosikin huolten pilvi Jannen otsalle siinä pellolla miettiessään kovaa kohtaloaan.

Hän riuhtasi itsensä raskaista mietteistään, huikkasi ruunalle, joka oli melkein torkahtanut lämpimässä auringonpaisteessa, ja he lähtivät saran toiseen päähän kovalla kyydillä. Jannen vihaset mietteet vastasivat nyt hänen kovaa raadantaansa ja hammasta purren hän pusersi kämmenensä auran kurkeen. Päästyään taas saran päähän, äskeiseen paikkaansa, tulivat ajatukset taas mieleen niin valtavina, että hänen täytyi pysähtyä ajattelemaan.

Eihän se ajattelemalla oikeastaan parantunut, mutta sittenkin pyrkivät kiusalliset mietteet velasta ja muusta tulemaan mieleen.

— Millähän sitä saisi rukiin kylvetyksi tänä vuonna, kun ei ollut kylvösiemeniä? Kyllähän se Kuokkanen lainaksi antaa, mutta mitkä lienee keljun aikeet silläkin, kun se niin makea on, — ajatteli Janne katkerasti. — Kyllä se kaiketi näitä maita ja taloa katselee omikseen, niinkuin naapurit olivat ennustaneetkin.

Mutta eihän Janne sitä tahtonut uskoa. Ja saahan sen viimeisessä hädässä maksetuksi myymällä metsän.

Ja kuin uuden ajatuksen rohkaisemana hätyytti hän ruunan taas kovaan kävelyyn. Eikä hän lopettanut ennenkuin oli koko sarka kynnetty. Olihan siinä aika kaunis pelto, kunhan vaan saisi sen kylvetyksi ajallaan. Ja Janne jäi kauvaksi aikaa katselemaan sitä, kuin arvaillen tulisiko se syksyllä antamaan hyvän sadon.

Sitten riisui hän ruunan valjaista ja asteli mietteissään taloon.

III.

Kun kaksi viikkoa oli kulunut, muutti Riikka pois talosta uuteen kotiinsa Möykkyrin vaimoksi, jolla oli torppa kahden virstan päässä Risuniemestä, ja Jannen täytyi ottaa viimeinen askel. Samana päivänä muutti Alviina taloon. Kovalle se oli kuitenkin ottanut.

— Niin, eihän se siitä parane, — oli Janne vastanut Riikan kehotuksiin. — Kai se emäntä täytyy nyt ottaa, kun se kerran otettava on.

Mutta sen täytäntöönpano se oli kestänyt. Riikan oli täytynyt puoliväkisin laittaa hänet kuulutusta hakemaan. Ja olihan se viimein tullut tehdyksi vihkiminenkin. Janne huokasi helpotuksesta, kun oli päästy kirkosta kotiin ja hän sai heittää Kaaprieli-vainaan kirkkotakin päältään ja pukea taas sarkanutun ylleen.

— Eihän siitä Jannesta yksin elämään ollut, kun se oli niin hiljainen. Oli oikein onni, että sattui saamaan toimeliaan ihmisen, — puheli Riikka jälestäpäin.

Hiljainen se Janne olikin ja hyvänluontoinen, ja alussa kesää, kun asiat luistivat vielä hyvin, oli hauska nähdä hänen nuortunutta varttaan työnteossa. Kyllähän heidän oli täytynyt lainata Kuokkaselta nytkin rahaa,

että saatiin vilja kylvetyksi, sillä ei sitä metsää sittenkään raskinut myydä, kun sitä oli niin monta vuotta kasvatettu ja kun useimmat puut olivat vielä alle mitan.

Menihän se siinä kesä, mutta syksyllä tuli huono sato ja Jannen mieli kävi synkemmäksi entistään.

— Millähän sitä talven yli päästään? — huokaili hän itsekseen usein.

Alviina arvasi hänen ajatuksensa ja virkkoi rohkaisevasti:

— Kyllähän sitä jotenkin toimeen tulisi, kun ei olisi noita korkoja maksettavana, mutta kyllä niistäkin päästään vielä.

Janne, huomattuaan että Alviina näkee hänen ajatuksensa, koetti olla iloisen näköinen, mutta salassa, yksin työssä ollessaan mietti hän kaikkia mahdollisia ja mahdottomia keinoja miten saada talo velattomaksi. Tosin eivät veljet eikä sisaret olleet enää taloa köyhdyttämässä, mutta he ja hänen isänsä olivat velan tehneet ja se painoi kuin vuori Jannen hartioilla. Hän eli niin omissa ajatuksissaan, ettei hän huomannut, että Alviina oli vähän muuttunut.

Keskitalvella, kun päivät olivat jo käyneet lyhemmiksi, sanoi Alviina Jannelle:

— Näyttää siltä kuin meille tulisi vieraitakin.

— Mitä vieraita? säpsähti Janne ajatuksissaan.

— Oletpa sinä aika kohlo, — nauroi Alviina. — Niinkuin ei mistään tietäisikään.

Janne katseli Alviinaa ihmetellen vielä kerran. Vihdoin se hänelle selvisi. Alviina oli tulemassa äidiksi! Ja hän oli ollut niin huolissaan kiinni, ettei ollut sitä ennen huomannut. Uutinen täytti hänen sydämensä ilontunteella, eikä hän muistanut ollenkaan, että silloin oli

leipää hankittava yhdelle hengelle enemmän kuin ennen ja nyt sitä oli niukasti kahdellekin.

— Onhan tässä tilaa, — sanoi hän sitten. — Ja kyllähän sitä kolme elää siinä missä kaksikin.

— Vai sitä sinä vaan haudot mielessäsi! — nauroi Alviina uudelleen. — Tulehan nyt edes katsomaan näitä.

Janne läheni Alviinaa, joka istui selin häneen ikkunan ääressä.

— Mitä sinulla sitten on? — kysyi hän puoleksi uteliaana.

Samassa hän äkkäsi Alviinan sylissä kaksi pikkuruista paitaa ja valkoisen pikku mekon.

— No kaikkia sitä vielä. — Jannen suu meni hymyyn.

— Ja katsopas tätä.

Alviina levitti hänen eteensä palasen pitsiä, jonka hän oli saanut ruuan maksuksi kuljeksivalta laukkuryssältä.

— Kyllä niistä tulee liian koreita, — sanoi hän ja suupielissä väikkyi onnen hymy.

Kauvan sitä ei tarvinnut odottaakaan, neljä kuukautta. Alviina oli yhden päivän sairaana, seuraavana hän jo nousi ylös ja toimitti tavalliset askareensa. Silloin vasta uskalsi Janne mennä katsomaan uusia tulokkaita, sillä niitä oli tullut kaksi, vastoin kaikkien odotuksien.

— No jo on, — sai Janne vaan sanotuksi, kun Alviina näytti hänelle pienokaisia. Janne kumartui koskettamaan toisen pikkuista pehmeää poskea, mutta se kävi niin kömpelösti, että Janne veti hämillään kätensä pois ja Alviina helähti raikkaaseen nauruun. Samassa hän nosti toisen ylös ja laski sen Jannen syliin.

— Siinä sitä nyt on isälle, — virkkoi hän yhä nauraen.

— Siinäpä on, siinäpä on, vastasi Janne ja hellitteli pientä käsivarrellaan, tietämättä oikein mitä tekisi ja mitä sanoisi.

— Mikäs niille nimeksi pannaan? — sanoi hän sitten jotain sanoakseen ja laski palleroisen kätkyeeseen.

— Kaipa heistä sovitaan, jospa pannaan Janne toiselle.

Jannea nauratti. -- Vai hänen nimiinsä se Alviina aikoi.

— Mitä varten Janne, miksei jokin muu?

— No pannaan sitten Kaaprieli.

— Olisihan se sekin, mutta jos löytäisimme jonkun muun pyhän nimen. Olihan se Miikaeli yhden arkkienkelin nimi.

— Olihan se, pannaanko se?

— Sitähän minäkin. Mutta entäs sen toisen?

— No sano nyt.

— En minä niistä tyttölasten nimistä.

— No jos ristitään Riikaksi, tätinsä kaimaksi, kun se kerran kummiksikin kutsutaan.

Sillä se oli sovittu.

Pikku Miikaeli ja Riikka toivat alkuaikoina iloa jos vastustakin mustan kurkihirren alle. Iloa kuitenkin enemmän, sillä Alviina oli jo vahvistunut ja mielellään imetti molemmat pienokaiset. Mutta samalla tuotti heidän maailmaan tulonsa kuitenkin sekä Jannelle että Alviinalle vastuunalaisuuden tunteen heistä ja heidän elatuksestaan. Nyt olisi Alviinankin täytynyt syödä parempaa ruokaa, kun oli lapset imetettävänä, mutta mistä sen otti? Leivät alkoivat vähetä orsilta, eikä uusia jau-

hoja ollut tiedossa. Janne kävasi kauppiaassa, mutta hän ei antanut enää velaksi. Hänen täytyi lainata sen hinta taas Kuokkaselta ja sillä päästiin taas eteenpäin monta kuukautta. Siitä laitettiin sekä leipää että velliä. Särpimeksi oli jäänyt nelikon pohjalle muutamia silakoita ja perunat riittivät yli talven.

Alviina oli tullut laihemmaksi, ja kevaämmällä, kun ravinto vielä huononi entisestään, tuli hän kärtyisäksi ja tiuskikin joskus Jannelle, kun suuttumaan asti pääsi. Kyllähän hän pian taas leppyi ja oli hyvä, mutta oudolta se Jannesta alussa tuntui. Hän itsekin suutahti usein nyt, kun tuli puhe leivästä ja Alviina pyysi lapsille ruokaa.

— Mitä sinä tulit tällaiseen taloon? — oli Janne joskus vastannut Alviinan valituksiin ja usein oli se siihen loppunut. He ymmärsivät molemmat, etteiväthän he kumpikaan totta tarkoittaneet, mutta kun nuo ainaiset huolet painoivat.

Kun ei mikään muu auttanut, turvautui Janne säännöllisesti isänsä Kaaprieli-vainaan varmoiksi katsottuihin neuvoihin ja rukoili hartaasti Jumalaa antamaan heille heidän jokapäiväisen leipänsä. Ja antoikinhan se, vaikka niukin naukin, mutta Janne oli kiitollinen siitäkin.

Hän oli lupauksensa mukaan antanut rovastille ison voipytyn ja lampaanreiden, ja lasten ristiäisissä tyhjeni ennestäänkin tyhjä aitta, sillä Janne ajatteli, että mitä paremmalla mielellä rovasti kastaa ne lapset, sitä parempia niistä tulee. Ja rukoileehan se rovasti niiden puolesta kirkossakin, kun toisen lampaanreiden saa.

Alviina, joka oli vähemmän uskonnollinen, sanoi usein hänelle:

— Mitähän sinäkin tuolle papille kaikkia viet! Elää se ilman meidän antimiammekin, ja tarvittaisiin ne surkeasti kotona nekin lampaanreidet, jotka sinne on viety.

— No antaa tuon olla. Kyllä se Jumala auttaa meitä sitten vuorostaan.

— On tuo näyttänyt auttavan, — sanoi Alviina siihen pisteliäästi. Hänen kävi joskus oikein vihakseen Jannen rauhallinen iankaikkinen tyyneys.

— Onhan tuo, koska katon alla ollaan ja tähänkin asti on ravintoa riittänyt, — virkkoi Janne vuorostaan, menettämättä malttiaan.

— On kyllä, mutta Luoja ties kuinka kauvan. — Kun et sinä tuota metsääkään myynyt.

Metsästä heille oli monta kertaa tullut riita. Alviina oli kehottanut myymään sen, kun talvella käväsi tukinostajia kylässä, mutta Janne ei malttanut siitä vielä luopua.

— Kun nyt tuota on tullut kasvatetuksi, — sanoi hän puolustellen. — Ja saahan siitä paremman hinnan muutaman vuoden perästä, kun puut ehtivät täyteen mittaansa kasvaa.

— Ja korot kasvaa enemmän vielä.

Jannella ei ollut siihen mitään sanomista. Hän tiesi kyllä, että Kuokkanen kiskoi heiltä kohtuuttoman suurta korkoa, mutta hän ajatteli, etteihän se sitten tahdo sitä summaa määräajalla.

Semmoista kitumista se oli ollut koko tämän ajan, ja riitelemistä. Aina oli ollut puute, milloin mistäkin, harvoin näki sitä päivää, että olisi ollut ruokaa riittämään asti. He olivat vuoden kuluessa tulleet paljon vanhemmiksi ja he huomasivat sen itse.

Mutta minkä sille taisi.

Toinen kevät tuli ja samalla uusi hätä. Mistä saada siemenviljaa? Alviina ruukoili Jannea nyt lopultakin myymään sen metsän, että pääsisi siitä Kuokkasen velasta ja saisi vähän omaakin aikaan, mutta Janne oli taipumaton. Monen riidan ja mielenpurkauksen perästä taipui hän sen verran, että lupasi myydä metsän syksymmällä, jos tulisi huono sato, ja he asettuivat taas odottamaan syksyä.

Janne raatoi pellollaan kuin ennenkin, eikä hänen luottamuksensa Jumalaan ollut horjunut, vaikkakaan hän ei voinut olla niin iloinen kuin edellisenä vuonna kyntäessään. Hänen vartensa oli käynyt kumarammaksi, eikä ruunakaan enää astunut niin varmasti kuin ennen. Vaikka Janne oli jo kovia kokenut, luotti hän vielä lujasti Luojan laupeuteen. Olihan sitä ennenkin elanto maasta saatu ja Jumala auttanut, miksi ei nytkin? Eihän hän ollut sen laiskempi tai syntisempi kuin muutkaan. Ja hartaassa luottamuksessaan hän kynti ja kylvi ajatellen, että kyllä ensi sato pelastaa sen mitä edellisenä menetettiin.

Sato ei kuitenkaan tullut parempi sinä syksynä kuin edellisenäkään. Oli ollut kovin vähän sateita ja aurinko oli polttanut viljan melkein kuloksi. Janne oli sadetta odottanut ja kestänyt Alviinan pistelemiset, kun sitä ei tullut, vakavana. Ja nyt hänen kuitenkin täytyi lähteä katselemaan metsän ostajia. Se oli viimeinen keino.

Naapuriinsa Jokivaaraan tultuaan sai hän kuulla, että niitä oli käynyt edellisellä viikolla kylässä, mutta olivat he sitten menneet pois, tehtyään paljon kauppoja

toisten kanssa. He eivät olleet tienneet Jannen myyvän metsiään.

— Kukas muu se sitten myi metsäänsä? — kysyi Janne.

— Tuo se myi Tuomaala ensin metsänsä ja sitten vielä talonsakin, — kehasi Jokivaara. — Ja kohtuhinnan saikin. Kohta minunkin täytyy se tehdä, elleivät ajat muutu.

Jannen silmät muuttuivat pyöreiksi.

— Sinäkinkö myisit näin hyvän talon ja maasi?

— Mikäpä tässä muukaan auttaa, kun ei tahdo leivässä pysyä, vaikka katketakseen raataisi.

Janne seisoi sanatonna hämmästyksestä. Kumma ettei hän ollut ennen sitä huomannut, että hänen ympäristönsä oli viime vuosien ajalla muuttunut paljon. Useimmat tilalliset olivat myyneet metsiään ja paljon torppareita ja mäkitupalaisia oli muuttanut pois. Kyllähän sitä aina oli kuulunut pientä puhetta, että sieltä ja täältä läksi joku Amerikaan huonojen aikojen tähden, mutta omissa toimissaan ollen ei Janne ollut sitä merkille pannut.

— Mutta olihan se Tuomaalan talo paljon paremmassa kunnossa kuin minun, ja enemmän metsääkin siinä oli, — sai hän sanotuksi.

— Olihan sillä, mutta eipäs tullut toimeen, vaikka kova oli työmies. Amerikaan sanoi lähtevänsä hänkin.

— Vai Amerikaan! — ihmetteli Janne. — Jopa on synti, kun hyvät maansa jättävät.

— Synti tai autuus. Täytyy se jättää rakkaampikin, kun pakko on.

Jannen pää oli niin täynnä uusia ajatuksia, ettei hän tahtonut olla oikein selvillä mitä hänen piti ajatella, ja

sentähden hän rupesi kaipaamaan Alviinaa, joka oli selvempi ja nokkelampi järjenjuoksultaan kuin hän. Pyydettyään Jokivaaran ilmottamaan, kun tukkipomoja maille sattuu, lähti hän kiireesti astumaan kotiinsa.

— No, näitkö tukinostajia? — kysyi Alviina heti kun hän astui sisään.

Janne käveli ensin lattian poikki, istuutui omaan nurkkaansa peräpenkille, ja pani tupakan. Muutaman savun vetäistyään alkoi hän harvakseen:

— Enhän tuota vielä. Tuota, kuului tuo Tuomaala myyneen talonsa ja metsänsäkin vielä.

— Tuomaalako? — epäili Alviina.

— Ja kuului lähteneen Amerikaan.

Alviina ei osannut vastata mitään. Pyöritti vain päätään.

— No mitä se sinne? — pääsi häneltä sitten kuin hädässä.

— Sinne vaan, kun ei maa kuulu tuottaneen.

— No jopa nyt jotakin, — siunaili Alviina. — Vaikka oli paljon parempi maa kuin meillä.

— Sitähän minäkin sanoin, — vastasi Janne.

— No nyt ei kiitetä, — ihmetteli Alviina vieläkin. — Vai lähti se Tuomaala Amerikaan.

— Lähti se ja kuului Jokivaarakin kohta lähtevän.

Nyt ei Alviina puhunut enää mitään, katseli vaan Jannea, joka istui penkillä vedellen savuja tavallista tiheämmin piippunysästään.

— Mikähän ne kaikki nyt riivasi lähtemään?

— Amerikan kuume kuuluu tähänkin kylään tulleen.

— Ja onhan se huono aikakin, — sanoi Alviina.

— Ja laiskuuskin vielä päälle päätteeksi. On tässä meilläkin tultu toimeen, vaikka on huonommat olot kuin

monella muulla. Turhaa se sellainen on ja väärin, että jätetään vanhat asuinpaikat ja mennään maailman rantoja kulkemaan.

He eivät puhuneet asiasta sen enempää, mutta Jannen pinnistetystä katseesta huomasi, että hän ajatteli tavallista enemmän. Alviinakin liehui tavallista kiireemmin lieden luona, mutta ei tahtonut jatkaa puhetta, ennenkuin Janne taas alottaisi.

— Jo minä kuulin ennenkin, että täältä on mennyt ihmisiä paljon Amerikaan, vaikka en osannut sitä niin merkille panna, — sanoi Janne hetken perästä.

— Keltä sinä sitä kuulit?

— Kirkolla kuulin viime sunnuntaina. Tuli ukkojen kanssa puhe, vaan minä luulin niiden vaan muuten laskevan leikkiä.

— Ei ne sitten leikkiä, kun kerran Tuomaalakin lähti, — päätteli Alviina.

Hänen kielellään pyöri monesti kysymys, että koska sitä mekin tästä Amerikaan lähdetään, mutta eihän sitä voinut, kun tuo Janne oli niin yksipäinen. Eikä asiasta kumpikaan puhunut sitten kahteen viikkoon mitään, vaikka molemmat sitä useasti ajattelivat. Kun Riikka sitten seuraavan kerran heillä käväsi, kyseli Alviina häneltä tarkemmin.

Sinne Amerikaan oli mennyt paljon nuoria miehiä kylästä ja hyvin kuuluivat siellä toimeen tulevankin. Olivatpa jotkut kauvemman aikaa olleet lähettäneet rahaakin kotiinsa, useita satoja markkoja. Kun näet saavat palkkaakin kaksikymmentä markkaa päivässä. Hätäkös siellä. Ja salaisuutena kertoi Riikka, että hekin aikoivat sinne lähteä, kun saavat matkarahat säästetyksi.

Alviina lämpeni. Sitä hänkin oli ajatellut näinä päivinä.

— Kyllähän sitä mekin, mutta ei se Janne tästä voi luopua, — sanoi Alviina hiljaa.

— Ei ne hääviä teidänkään olot ole, — sanoi siihen Riikka.

— Ei, kun nuo lapsetkin tuossa ovat —.

Riikan mentyä ei Alviina osannut ajatella muuta kuin Amerikaan lähtöä. Niin, mikseikäs hekin —, mutta Jannelle hän ei uskaltanut siitä vielä puhua.

IV.

Kahden viikon perästä tuli kylään kaksi tukinostajaa ja Jokivaara toi heidät tullessaan Risuniemeen. Käytiin katselemassa metsiä neljään mieheen. Risuniemen metsä ulottui kauvas peltojen taakse ja oli siinä useita kymmeniä tynnyrinaloja, mutta useimmat tukit eivät olleet vielä täyttäneet määrättyä mittaa ja ne jätettiin laskusta pois. Kaaprieli oli jo useita kymmeniä vuosia sitten myynyt parhaat puut suurten katovuosien aikana. Laskettuaan tarkasti puut ja tarkastettuaan ne perinpohjin, menivät kaikki takaisin taloon, jossa juotiin kahvit.

Sillä välin olivat ostajat päättäneet tarjota viisi tuhatta hänelle metsästä.

Kuultuaan tarjouksen, meni Janne aivan sanattomaksi.

— Luulin minä toki kymmenen tuhatta siitä saavani, — virkkoi hän hitaasti.

— Ei noin huonosta metsästä kukaan muu anna edes neljää tuhatta. Useimmathan niistä olivat keskenkasvuisia niinkuin itse näitte ja tehän voitte ne myydä sitten taas kun ne kasvavat.

— Lienenkö minä enää niitä myymässä, — sanoi Janne masentuneena.

— Ottakaa pois, isäntä, silloin kun saatte, älkääkä turhia aikailko. Viisi tuhatta on hyvä hinta, emmekä me siitä niinkään paljon olisi tarjonneet, mutta on tästä hyvä vedättää niitä pois, kun on järvi lähellä. Ottakaa jos tahdotte.

— Mitäs sinä siihen sanot? — kysyi Janne Alviinalta, joka syrjästä oli seurannut keskustelua.

— Mitäs minä —, kyllä se sillä saisi mennä hyvästikin, mutta itsepähän parhaiten tiedät, — vastasi hän.

— Niin, — sanoi nyt vuorostaan Jokivaarakin. — Kyllä siinä minunkin mielestäni hintaa on. Vähemmän siitä moni muu olisi antanut.

Janne mietti. Hänen laskujensa mukaan olisi Kuokkasen velan pitänyt nousta siihen viiden tuhannen dollarin korville, ja jos hän nyt myisi tämän metsän viidestä tuhannesta, ei hänellä olisi taaskaan millä alkaa. Mutta toiselta puolen. Pääsisihän hän sitten tuosta velasta ja maksamasta iänikuisia korkoja.

— Jäättehän te yöksi kylään? — kysäsi hän miehiltä.

— Kyllä me huomiseen voimme odottaa, ellette heti tahdo kauppaa tehdä, — vastasivat he.

— Tulette sitten huomenna aamupäivällä, niin sovitaan tarkemmin, — sanoi Janne ja nousi ylös.

Toiset nousivat myöskin ja lähtivät kohta sen jälkeen ulos Jokivaaran kanssa.

— Paljonkos se sinun velkasi on? — kysäsi Jokivaara sivumennen.

— Siinähän sen pitäisi olla viidentuhannen korvilla.

— Kyllä minä sen myisin, jos sinun sijassasi olisin,

— kehotti Jokivaara. — Mutta itse tiedät, en tahdo kehottaa.

Jäätyään yksin Alviinan kanssa pohtivat he kauvan aikaa asiaa. Janne mietti vielä keinoa miten päästä sitä myymästä, mutta Alviina olisi kyllä antanut sen mennä viidelläkin tuhannella. Ja lopulta he pääsivät yksimielisyyteen, että se metsä sittenkin oli myytävä ja velka maksettava.

— Kyllä se sitten annetaan mennä, — sanoi Janne haikeasti.

— Sitä minäkin, — lausui Alviina. — Mitäs siitä pitää, kun velan korkoihin menee enemmän kuin se tuottaa. Kyllä se myytävä on.

Janne ja Alviina joivat vielä toisen kupin kahvia kaupan vahvikkeeksi ja seuraavana päivänä laskivat tukkiherrat Jannen eteen pöydälle viisituhatta markkaa puhtaissa seteleissä ja juottivat harjakaisia.

Alviina ei koskaan ollut nähnyt niin paljon rahaa yhdellä kerralla, sen enempää kuin Jannekaan, ja se kangasteli heidän mielessään kuin rikkauden ja hyvinvoinnin alkuna. He katselivat yhdessä seteleitä ja ihailivat niitä. Pikku Riikkakin kurotti penkille ja pyysi nähdä hänkin koreita papereita, joilla isä ja äiti leikkivät.

Janne keräsi ne kokoon ja lähti vielä samana iltana tekemään selvää Kuokkasen kanssa velasta.

Kuokkanen ihmetteli, että mikä Jannen hänen luokseen näin äkkiarvaamatta tuo. Tahtoiko hän taas lainaksi rahaa?

— Tulinpahan vaan maksamaan vanhoja velkoja, — sanoi Janne verkalleen, mutta samalla vahingonilioisena, nähdessään Kuokkasen hämmästyneen katseen.

— Maksamaan velkoja? No mitä ihmettä! Enhän minä ole niitä pois vielä tahtonut.

— No tulinpahan vaan maksamaan, kun sattui rahaa olemaan, — sanoi Janne, tekeytyen välinpitämättömän näköiseksi, vaikka näki, että joka sana koski Kuokkaseen kuin piiskan sivallus.

— No mistä sinä olet sitten niin paljon rahaa saanut? — kysäsi Kuokkanen viimein aivan ihmeissään ja samalla levottomana.

— Myin vähän metsääni tänä aamuna.

Kuokkasen paksut kasvot muuttuivat punaisesta sinipunerviksi ja hän hengitti raskaasti.

— Vai olet sinä myynyt metsäsi, jota minä olen kauvan aikaa katsellut omakseni ja odottanut velkaani näin kauvan. — Vai olet sinä myynyt metsäsi! — pääsi häneltä kuin vahingossa tunnustus.

Janne hämmästyi, nähdessään Kuokkasen raivon. Hän oli tosin aavistanut, että se ei ollut Kuokkaselle mieluista ja muut olivat hänelle sanoneetkin, että Kuokkanen vahtiikin vaan hänen metsiään ja peltojaan, mutta nyt hän sen vasta selvästi tajusi ja tuli samalla hämilleen. Hänen kävi melkein säälikseen Kuokkanen ja hän katui, että oli niin pisteliäästi vastannut hänelle.

— Niin, niitä korkoja kun ei tahtonut mitenkään jaksaa maksaa, — sanoi Janne kuin puolustuksekseen. — Ja maksamattahan ne ovatkin.

Kuokkanen oli nyt muuttunut tuhkanharmaaksi kasvoiltaan ja hengitti raskaasti.

— Jos minä olisin sen tiennyt, en olisi penniäkään lainannut.

— Olethan saanut koron rahoistasi, — teki Jannen mieli nyt vastata, mutta hän jätti kesken. Sen sijaan

hän veti taskustaan esille ison kirjavan nenäliinan, jonka sisälle rahat olivat huolellisesti käärityt.

— Kuinka paljon sinä sait metsästäsi?

— Viisi tuhatta minä siitä sain, — tunnusti Janne.

Nyt oli Kuokkasen vuoro iloita toisen vahingosta. Hänen sydämeensä nousi lämmin, hyväätekevä laine ja se kutkutti niin ihmeen mukavasti sydänalaa, että hänen täytyi ratketa hiljaiseen nauruun. Jannen velka teki vähän vaille seitsemän tuhatta! — Voi turkinpunanen, — naurahti hän mielissään ja katseli Jannea ilkkuvin, kostonhaluisin silmin. Sitten hän hillitsi itsensä, käveli keinutuoliinsa takaisin ja istuutui miettimään miten hän voisi sattuvimmin iskeä tuota moukkaa, joka oli astunut hänen aikeittensa väliin. Hetken perästä hän kääntyikin Janneen, joka oli ihmetellen tarkannut hänen omituista käytöstään.

— Kuules Janne, ensi keväänä myydään sinun talosi huutokaupalla.

Janne hätkähti, mutta ei ymmärtänyt.

— Älä katsele ollenkaan kuin lautapää härkä. Nyt on minun vuoroni. Sinä tahtoisit ryöstää talon minun käsieni välistä, mutta se ei tule tapahtumaan. Ensi keväänä myydään talosi huutokaupalla, kuulitko sinä sen nyt? Kuulitko?

Janne ei vieläkään ymmärtänyt, katsoa tuijotti vaan avuttoman näköisenä Kuokkasen punaisia, ilkkuvia kasvoja.

— Niin, sitä se merkitsee, — jatkoi Kuokkanen, nauttien Jannen hämmennyksestä, — että sinun velkasi nousee seitsemään tuhanteen markkaan.

Nyt vasta Janne käsitti. Se löi häntä kuin kova isku ja hänen huulensa rupesivat vapisemaan.

— Eihän toki, — sai hän sanotuksi.

— Minä näytän sinulle kirjat, ellet muuten usko, — nauroi Kuokkanen julmasti, muistuttaen sutta, joka aikoo hyökätä saaliinsa kimppuun. Hän meni kaapilleen, ja otti sieltä tukun papereita. Tullen Jannen luo, löi hän pöydälle levälleen velkakirjat.

— Tuossa sen näet, jos et muuten usko. Nuo tuhat viisisataa olivat sisariesi myötäjäisiä, jotka Kaaprieli minulta lainasi, muut olet sinä itse ottanut, ja korot tekevät jotain nekin.

Janne muisti nyt kuin unessa isä-vainaan puhuneen velasta, mutta ei hän sitä silloin ollut sen enempää ajatellut. Noin isoko se olikin. Hänen silmiään hämärsi ja masentuneena loi hän katseensa Kuokkaseen.

— Mitäs sinä nyt sanot? — jatkoi Kuokkanen. — Maksatko sinä velkasi?

Janne ei heti vastannut. Tuijotti vaan kuin tylsäpäinen mustiin numeroihin edessään, 6,867 markkaa.

— Enhän minä —, milläs minä. En ainakaan kaikkea —.

— No maksa sitten tuo viisi tuhatta. Kyllä minä lopusta huolen pidän.

Janne avasi hitaasti nenäliinan laskoksistaan, otti setelit hellävaroen sieltä ulos ja laski ne pöydän kulmalle. Kuokkanen otti ne ahneesti käteensä, laski ne kahteen kertaan tottuneesti ja lukitsi sitten kassakaappiinsa.

— Tässä on kuitti siitä, — sanoi hän kirjoitettuaan sen pienelle paperiliuskalle. — Ja nyt saat mennä. Ensi keväänä vaadin loput.

Janne ei voinut vastata mitään. Hän nousi ylös, otti hattunsa ja lähti ulos. Vasta pihalla hän huomasi että hänellä oli hattu kädessään ja pani sen päähänsä.

Tuhansia ajatuksia risteili hänen aivoissaan. Hän oli ikänsä ajatellut, että hän saisi joskus talon velattomaksi ja vanhuuden päivänsä turvatuiksi. Ja nyt hänet uhattiin ajaa jo ensi keväänä kodistaan. — Ja mikä oli siihen syynä? kysyi hän itseltään. — Oliko hän tehnyt jonkun rikoksen Jumalaa vastaan, oliko hän tehnyt jonkun suuren synnin, josta häntä nyt rangaistiin? Ei hän mitään sellaista tiennyt. Olihan hän uurastanut pellollaan kovemmin kuin kukaan muu. Olihan hän varhaisesta aamusta myöhään iltaan tehnyt työtä kuin pahin hevonen, enemmän vielä! Ja miksi aijottiin hänet ajaa nyt pois syntymäkodistaan?

Hänen mielensä katkeroitui. Ensimäisen kerran hän nyt tunsi raskaan painajaisen ahdistusta. Hänestä tuntui kuin jokin ennen tuntematon voima olisi sittenkin olemassa, joka ei välittänyt Jumalasta, kodista, konnusta, isänmaasta, ei mistään. Se voima ajoi toiset kerjuulle, toiset kuolemaan, tai — Amerikaan. Se hävitti kaikki mikä Jannesta oli tuntunut ja näytti pyhältä vieläkin. Se tuntui kuitenkin olevan vielä ainoastaan tulossa, ehkä sen vielä voi välttää, ajatteli hän. Eihän vielä ollut kevät. Tuskin Kuokkasella on sydäntäkään sellaista tehdä.

Väkinäisesti kylvetty toivo sydämessään hän kiiruhti kotiinsa. Vaikka hän tunsi, ettei hän voinut asioita auttaa, että ne menivät aivan kuin tahtoivat, oli hän kuitenkin syyllinen mielestään. Ja sisään tullessaan ei hän katsonut Alviinaan päin ollenkaan. Hän asteli vanhaan paikkaansa peräpenkin kulmaukseen ja jäi tuijottamaan

illalliseensa, kuivaan leivänpalaseen, kaljatuoppiin ja kahteen silakkaan, jotka uiskentelivat suolavedessä.

Alviina oli heti huomannut jotain olevan väärin, mutta hän oli niin hartaasti odottanut Jannen tuovan lopultakin hyviä sanomia, että hän hämmästyi Jannen ulkonäöstä ja kesti kotvan aikaa ennenkuin hän kykeni puhumaan.

— No, maksoitko velan? — Se tuli kärsimättömästi ja samalla pahaa odottavasti.

— Enkä! — pääsi Jannelta kuin tuskan huuto. — Se velka olikin seitsemän tuhatta.

— Seitsemän tuhatta!

— Niin, ja Kuokkanen lupasi ensi keväänä hakea loput saatavistaan.

— Maksoitko sinä sen viisituhatta?

— Maksoin.

Alviina pillahti itkuun.

— Ja nyt ei meillä ole taas mistä elää, — vaikeroi hän. — Mikä meidät nyt perii? Ja kun minä tunnen itseni taas raskaaksi.

Jannen korvia kuumotti. Vieläkö senkin piti tulla, ja juuri nyt. Alviinan sydäntäsärkevä valitus ja epätoivo herätti hänet omista huolistaan ja hänen oma surunsa ikäänkuin pieneni sen rinnalla, jota Alviina tunsi.

— Älähän ulise, — virkkoi hän hätäisesti, kuin Alviinalle lohdutukseksi. — Kyllähän tässä taas eletään kunhan ehditään.

Alviina nyyhkytti yhä kovemmin.

— Mi-illä? Kovaa se on ollut tähänkin asti, mutta nyt tulee kaikista pahin. Nälkäkuolema meitä odottaa —, ja tämä lapsikin taas.

Janne nousi ylös ja alkoi kävellä edestakaisin lattialla.

— Eihän se itkemällä parane, — pääsi hänen suustaan, käveltyään jonkun aikaa neuvottomana. — Eletäänhän me, jos Jumala sallii, — jos ei, niin eihän sille mitään taida.

Hän ei enää lausunut sanaa Jumala niin varmalla äänenpainolla kuin ennen, se tuli melkein kuin vanhasta tottumuksesta, mutta samalla vähän katkerasti, vaikka hän ei sitä itse huomannut.

Alviinan ensi puuskaus oli nyt ohi, mutta vielä hän itki hiljaa.

— Kyllä se on surkeata tämä —.

— On se.

— Mitäs me nyt teemme?

— Mitäs me? Tehdään työtä niinkuin ennenkin. Kyllä me jonkun keinon keksimme.

— Ja sitä ennen kuolemme nälkään.

— Onpa sitä tähänkin asti eletty.

Alviinan mieli vähän katkeroitui Jannen lyhyistä ja tarmottomista vastauksista. Miksi ei Janne jotain keksinyt, joka heidät olisi pelastanut tästä kurjuudesta? Miksei hän koettanutkaan milloinkaan!

— Miksi emme me voisi lähteä tästä pois niinkuin muutkin tekevät? — sanoi hän vaatien.

Janne seisahtui. Hänenkin mielessään oli salaa kytenyt sama ajatus, mutta hän ei ollut uskaltanut ajatella sitä pitemmälle, vaan työntänyt sen luotaan syntisenä viekotuksena. Tämähän oli perintötila, jonka isä oli luovuttanut hänelle ja pyytänyt sen säilyttämään. Ja olihan tämä oma maa kaikessa tapauksessa. Olivathan ne esiisätkin nälkää kärsineet ja pettuleipää purreet, ja sit-

tenkin eläneet. Nykyisellä polvella vaan ei ollut heidän sitkeyttään ja tarmoaan. — Eihän sitä tiennyt oikein mitä tehdä. Paha oli tehdä ja paha tekemättä jättää.

— Minnekäpä tästä, — sanoi hän sitten Alviinalle ja rupesi uudelleen kävelemään.

— No vaikka Amerikaan. Sinnehän ne muutkin kuuluvat menevän. Siellä kuului omalla työllään elävän ja vielä ylikin saavan. Vaikka sitten kapakkaan veisi. Niin kuuluivat tänne kirjoittaneen Ratikaisen pojat, ja vasta olivat kaksi vuotta siellä olleet.

Alviina oli innostunut. — Jos tuon Jannen hyvinkin saisi lähtemään. Ei se tässäkään kunnian kukko laula. Ei se huonommaksi ainakaan voinut tulla. Kun ei Janne näkynyt lopettavan äänettömyyttään, jatkoi Alviina aivan kuin koettaen haihduttaa hänen epäilyksiään:

— Ja kyllä siellä kuului työtä olevan tarpeeksi asti vaikka kuinka monelle miehelle. Kuuluu Ratikaisen pojat kaikkien käskeneen sinne tulla. Olivat meitäkin kysyneet.

Amerikaan lähtö kangasteli nyt Jannenkin mielessä etäisenä mahdollisuutena. Voisihan se olla mahdollista — mutta hyvin epävarmaa. Olihan heillä nyt kuitenkin omaa maatilkku ja talo. Kuka sitä vierasten joukkoon. Hän käveli kaksi kertaa vielä edestakaisin ja sanoi sitten:

— Ei sitä nyt sittenkään voi tehdä. Kyllä meidän tästä täytyy elatuksemme saada, kun ovat muutkin saaneet, ja vielä velatkin maksaa. Huono mies se on, joka maansa jättää.

Tämä oli sanottu harvinaisen päättävästi. Janne kukisti sillä lauseella epäilyksen pahanhengen sielustaan. Se olikin tullut häntä tänä päivänä kiusaamaan kovem-

min kuin koskaan ennen ja hänen mielensä oli nyt rauhallisempi, kun ajatus taas pääsi vanhoille laduille. Alviinan mieli sensijaan painui alakuloiseksi. Hän ajatteli taas pitkää talvea ja kurjuutta, nälkää, jota se toisi tullessaan. Jos oli edellinen talvi ollut vaikea, tulisi seuraava olemaan kahta vaikeampi. Lapsia tulisi nyt enemmän, eikä uudesta lainasta ollut puhettakaan. Kyllä se tuntui raskaalta ajatellakin.

Kun Alviina sitten oikein rupesi kuvittelemaan miltä tuntuisi lähteä pois näiltä kotitanhuvilta, tuntui se hänestäkin kuin kaukaiselta unelmalta, joka, jos se olisi astunut todellisuudessa hänen eteensä, olisi pelottanut häntä. Hän oli vaan puhunut sentähden Jannelle, että hän huomasi että heidän oli mahdotonta tulla enää toimeen. Heidän oli mahdotonta jäädä tähän. Hänestä itsestäänkin tuntui kauhealta jättää kotikylä, ehkä vielä vaikeammalta kuin Jannesta, mutta sittenkin. Mitä he tekisivät? — Amerikaan menoa hän oli ajatellut sen vuoksi, että muutkin sitä ajattelivat ja se näkyi vieläkin ainoana, vaikkakin kauheana mahdollisuutena. Ja olivathan he tehneet työtä tämän talon eteenkin, täytyikö sen nyt näin käydä. — Alviina päästi taas itkun.

— En minä tiedä itsekään mitä tehdä, — sanoi hän valittaen.

— Annahan nyt olla. Kyllähän tässä jotenkin aina—.

Ja niin he alkoivat taas pitkän talvisen taipaleen.

V.

Maksupäivä läheni kuolettavan hitaasti, mutta Janne ja Alviina tiesivät sen olevan edessään kuitenkin yhtä varmasti kuin keväänkin. Se vaivasi heitä molempia äärimmäisyyteen asti ja vieläkin enemmän, kun he eivät siitä keskenään puhuneet, haluten kumpikin säästää toinen toistaan. He koettivat salata tuskaansa, mutta aina keskeneräisestä sanasta, puoliksi lausutusta ajatuksesta he ymmärsivät, ettei kumpikaan ollut asiaa unohtanut, vaan että se poltti ja tuskastutti molempain elämää. He eivät voineet keksiä lievitystä tuskalleen.

Alviinan vastasyntynyt lapsi oli kuollut kahden viikon vanhana. Äidillä ei ollut tarpeeksi ravitsevaa ravintoa ja pieni elämä sammui yhtä hiljaa ja huomaamattomasti kuin se oli tullutkin. Ei kuitenkaan huomaamattomasti äidiltä, joka surun ja kurjuuden tylsistyttämin katsein seurasi pienokaistaan ja tämän kuolinkamppailua. Kamppailua! Viattomalla lapsellakin oli kamppailunsa, ennenkuin se oli ehtinyt edes ymmärryksen valonkipinää saada. Ennenkuin se oli edes ymmärtänyt, että hän on olemassa, täytyi hänen kamppailla elääkseen. Äiti puristi itkien näivettyneitä rintojaan. Ei,

sieltä ei tullut mitään. Hän olisi antanut repiä palasen lihaa rinnoistaan säilyttääkseen lapsensa elämän, ja synkästi hän tuijotti eteensä, kun se häneltä kylmänä vietiin.

Kohta sen jälkeen oli Miikaeli, joka nyt oli melkein kahden vuoden, sairastunut tuhkarokkoon ja kuollut ennenkuin ehdittiin apua hakea. Nyt heillä oli jäljellä ainoastaan Riikka, mutta heikko ja kivuloinen hänkin oli, sairasteli yhtämittaa. Ristiä ja vastusta niistä lapsista oli ollut näin huonona aikana, mutta sitä raskaammalta tuntui kun heidät kadotti. Ei Alviina ollut kertaakaan napissut, vaikka oli yökaudet saanut valvoa heidän tähtensä ja päivät sitten saanut tehdä raskasta työtä. Hän olisi tehnyt vieläkin enemmän, jos olisi jaksanut. Hän olisi kaikkensa antanut. Mutta sittenkin heidät vietiin pois. Hän lohdutti itseään sillä, että nyt heillä ei ainakaan ollut nälkä. Suu myhähti katkerasti, kurkkua tukeutti, mutta itkeä hän ei voinut. Kurjuus oli tyrehdyttänyt kyynelvirtojen lohtua antavan juoksun. Hän oli laihtunut ja riutunut.

Eläminen oli kevääseen mennessä käynyt yhä vaikeammaksi, nyt ei saatu enää lainaksikaan niinkuin ennen, kun tiedettiin että Kuokkanen aikoi hakea saatavansa keväällä ulos ja talo tulisi vasaran alle. Janne itse ei voinut uskoa sitä todeksi vieläkään.

— Eihän niin voi käydä, — ajatteli hän. Hän oli raatanut pienestä pitäen, yöt ja päivät, pyhät ja aret yhtämittaa kuin orja, saamatta nauttia yhtään levon päivää. Hän ei tahtonut uskoa, että hänet lisäksi ajettaisiin pois talostaan.

Jumalaa hän ei kuitenkaan rukoillut niin usein kuin ennen. Häneen oli mennyt epäilyksen paha henki.

Talvella, ennen joulua, oli hän mennyt rovastin luokse, uskoen sieltä varmasti saavansa joulusärvintä lainaksi. Olihan hän kyllä rovastille ennestäänkin velkaa, mutta korot oli säännöllisesti maksettu ja vielä hyvät kymmenykset tuotu, niin ettei Janne tiennyt rovastilla olevan mitään valittamista hänen suhteensa.

Hän oli pyytänyt vähän jauhoja ja jonkun pennin rahaa, mutta rovasti oli tiuskaissut, ettei hän voi auttaa kaikkia maailman kerjäläisiä. Ja Jannellahan oli vielä entistäkin maksamatta.

Kerjäläisiä! Se sana pisti häneen kuin myrkky. — Vai jo se rovasti sellaista puhuu, vaikka ollaan samanpitäjäläisiä ja vaikka ovat kelvanneet lampaanreidet ja voipytyt. Vai jo se nyt sellaista puhuu, ajatteli Janne katkerasti, ja mitä enemmän hän ajatteli, sitä vakuutetummaksi hän tuli siitä, ettei kaikki ollut oikein. Hän ei nähnyt enää sädekehää rovastin kaljun pään ympärillä niin kirkkaana kuin ennen ja samalla kuin rovastin kuva himmeni, himmeni myöskin Jumalan kuva epäselväksi hänen mielessään. Ei se Jumala kaikki tietävä ollut, koska ei nähnyt että he olivat täällä nälässä. Ja jos näki, niin ei se ollut hyvä, kun antoi heidän lastensa nälkään kuolla. Ja rovasti, jonka Jumala oli virkaan pannut, oli myöskin syntinen. Nyt Janne vasta uskoi senkin, että rovasti oli ollut juovuksissa silloin kun hän antoi viimeistä voitelua Kaaprieli-vainaalle.

— Jos ei se isä päässytkään taivaaseen, — tuli Janne joskus ajatelleeksi. — Kun se rovasti kuului juovuksissa olleen.

Nämä ajatukset piilivät kuitenkin ainoastaan syvällä hänen sydämessään. Hän ei ajatellut niitä selvästi ja harkiten. Ne olivat kuin hiipivät madot, jotka kylvivät

hänen sydämeensä epäilyksen siemeniä. Jos hän olisi saanut katsoa sydämeensä, olisi hän hämmästynyt sitä jumalattomuutta, joka hänessä oli, ja joka oli tullut häneen kärsimyksissä. Vanha usko ja kalvava epäilys taistelivat hänen sielussaan, mutta isiltä peritty usko oli vielä niin voimakas, ettei hän edes tiennyt varmasti epäilikö hän. Hän oli koettanut karkottaa epäilyksiä mielestään, mutta aina ne palasivat ja joka kerran voimakkaampina, kun hän ajatteli jatkuvaa kevättä. Ja mitä lähemmäksi kevät tuli, sitä enemmän hän kamppaili.

Joskus, hartaasti rukoillessaan, sai hän sellaisen mielen, että eihän heillä mitään hätää olekaan. Ehkä se Jumala vaan koettelee, kun se tahtoo nähdä, pysyykö Janne uskollisena hänelle myötä- ja vastoinkäymisissä. Sitähän se tietysti Jumala tahtoo nähdä. Ehkä se ei kuitenkaan huomaa, että Jannen on vallannut joskus epäilys. Ei tietysti. Sillä kyllähän Jumala näkeekin sen, että Janne ei ole langennut epäuskoon. Hän koetti vakuuttaa itselleen, että kyllä hän uskoo sittenkin Jumalaan, niinkuin ennenkin, mutta samalla aivan huomaamattaan hän salaa ajatteli, hyvin hiljaa ettei Jumala sitä huomaisi, että katsotaanhan nyt kevääseen asti. Jos silloin talo menee, ei hän enää usko. Mutta nyt, siihen asti, hän uskoo hartaasti ja pyhästi, ettei Jumala voi syyttää häntä siitä, ettei hän olisi uskonut kyllin vahvasti.

Ja kuin tullakseen itsekin vakuutetuksi siitä ja vakuuttaakseen myöskin Alviinalle, tokaisi hän kerran tämän valitukseen:

— Kyllä se Jumala lapsensa pelastaa, mitä sinä akka siinä ällötät.

Hän ei usein käyttänyt näin kovaa kieltä, mutta nyt hän tahtoi erityisesti vakuuttautua, että hän vihasi Alviinan epäuskoa ja hän tahtoi samalla näyttää, että hän uskoo itse Jumalaan.

Alviina ei kuitenkaan usein valittanut. Hänet oli sairaus, nälkä ja kurjuus tylsistyttänyt. Hän odotti myöskin kevättä, mutta epäilevänä ja pahojen aavistusten vallassa. Joskus hänen täytyi purkaa tunteensa kyllyys sanoihin, mutta sitten hän taas vaipui toivottomaan odotukseen ja synkkyyteen. Hän tiesi, että keväällä täytyi tapahtua jokin muutos, mutta hän ei voinut eikä jaksanut arvailla mikä?

He olivat kiintyneet odotukseensa. Kaiken muun he olivat jo jättäneet. Eihän tässä omat voimat auttaneet. Tehköön Jumala heidän kanssaan mitä haluaa, kunhan päästään keväästeen.

Toinen lehmä, Tiistikki, oli täytynyt tappaa ja hevonen oli myyty. Heillä ei ollut enään muita eläviä kuin yksi lehmä, josta herui vielä vähän maitoa Riikalle, ja laiha mirri, joka ei kaivannut paljoa pysyäkseen hengissä.

Nyt olivat jauhot loppuneet ja nälkäkuolema irvisti heille uhkaavampana kuin koskaan ennen.

He eivät näännyttävässä odotuksessaan olleet huomanneetkaan, että kevät oli sinä vuonna tullut tavallista myöhempään. Sentähden he hämmästyivätkin, kun nimismies eräänä päivänä saapui heille.

Hän löi kirjat Jannen eteen ja näytti, että hänen velkansa oli Kuokkaselle yhteensä korkoineen vielä tuhat yhdeksänsataa markkaa. Oliko hänellä se maksaa?

Mistäpäs heillä oli, eikä nimismieskään sitä kysynyt muuta kuin muodon vuoksi. Hän sanoi seuraavalla vii-

kolla olevan ajan täynnä ja että Kuokkanen tahtoi saada rahansa päivälleen. Samaten kuului rovastikin tahtovan rahansa, vaikka hän ei ollut vielä manuuta antanut.

Nimismiehen mentyä alkoi Janne kiihkeästi odottaa jotain. Hänellä ei itselläänkään ollut selvillä, mitä se *jotain* oli, mutta ihmettä ja apua hän odotti. Hän odotti jotain, joka pelastaisi heidät tästä hädästä. Olivathan he täyttäneet velvollisuutensa. Miksi eivät hekin saisi odottaa jotain —.

Hän ei kuitenkaan tunnustanut vieläkään epäilystään Jumalaan. Hän päätti odottaa viimeiseen.

Eikä hän hätäillyt sittenkään, vaikka huutokauppa oli jo kuuluutettu. Hän tahtoi uskoa Jumalaan ja pelastukseen.

Mutta huutokauppa tuli ja kylän väki kokoontui pihalle töllistelemään. Harva heistä ostaa aikoi, milläpä he olisivat ostaneet, mutta katsellahan sopi, kun ilmaiseksi sai. Kaikki huonekalut vedettiin pihalle ja Janne joukkoineen ajettiin ulos.

Silloin vasta Janne uskoi, että se "jotain" oli jäänyt tulematta ja että jotain täytyi sittenkin olla väärin. Jumala oli heidät lopullisesti hyljännyt, jos häntä lie ollut olemassakaan! Janne kuohui samalla katkeruutta ja uhmaa. Katkeruutta siitä, että tiesi Jumalan pettäneen hänet. Hän oli uskonut viimeiseen asti, odottanut ihan siksi kunnes ulos ajettiin, ihan kiusallakin aivan niin kauvan — ja sitten se tapahtui. Hän ei tuntenut niin paljon katkeruutta rovastia tai Kuokkasta kohtaan, he olivat ihmisiä ja petoja, ja vaikka hän ymmärsikin, että he tekivät väärin, oliko se niin ihme, että ihminen himoitsi lähimmäisensä omaisuutta. Suurempi oli hänen

katkeruutensa Jumalaa kohtaan juuri siitä syystä, että hän oli luottanut häneen niin pyhästi.

Mutta samalla kun häneltä vietiin usko korkeampaan, heräsi hänessä uhma. Jumalaa ei siis ollut. Ei tarvinnut ketään peljätä, vaikka rovasti oli niin uskotellut. Ei hän tietysti itsekään usko, koska tällaisia tekee. — Mutta olikohan se isäkin sitten ollut väärässä? — Se oli kipein kohta ja hänellä oli niin paljon muutakin ajattelemista. Hän antoi sen olla. Isänsä muisto oli hänelle aina ollut pyhä, eikä hän nytkään tahtonut mennä tutkimaan hänen tekojensa oikeutta. Mutta jos isä ei ollut väärässä, silloin täytyi maailman olla muuttunut hänen kuolemansa jälkeen. Maailma oli siis väärässä ja pahat ihmiset. Nyt kohdistui hänen katkeruutensa Kuokkaseen ja rovastiin. He seisoivat hänen silmissään nyt välillisesti syynä ja alkuna siihen tuntemattomaan, joka häntä ahdisti ja vainosi. Ja sitä mahtia vastaan hänessä heräsi uhma, ja hän päätti odottaa yhä edelleen.

Kaikki myytiin.

Kuokkanen huusi talon ja maan kahdella tuhannella viidelläsadalla markalla ja irtaimisto tuotti kolmekymmentä markkaa. Lehmän osti eräs naapuri ja se nousi viiteenkymmeneen markkaan. Metsä myytiin erikseen, eikä suurin tarjous noussut yli tuhannen markan. Heille kertyi yhteensä kolmetuhatta kahdeksansataa viisikymmentä markkaa ja Kuokkasen ja rovastin velat siitä poislaskettuina työnnettiin Jannelle käteen tuhat markkaa, huutokauppakulut, kahdeksankymmentä markkaa, siitä poislaskettuina myöskin.

Heidän käskettiin poistua talostaan ja Jannen taskussa oli tuhat markkaa.

Tuossa hänen vanha syntymäkotinsa, perintötila, jonka isä-vainaa oli käskenyt säilyttää suvussa.

Hänen täytyi nyt ottaa isänsäkin tilille, ja ensi kerran tunsi Janne katkeruutta häntä kohtaan. Hänestä tuntui kuin olisi isä häntä katsellut ankarasti ja kysynyt:

— Missä on minun taloni?

Ja Janne oli vastaavinaan:

— Tuossa se on paikallaan, mutta se on minulta ryöstetty.

Ja hän tiesi, että hän oli tehnyt voitavansa.

Katsahtamatta enää taakseen otti Janne Alviinan kädestä kiinni ja läksi astumaan kylään päin. Lapsi Alviinan käsivarrella itki surkeasti, eikä kukaan voinut katsella heidän lähtöään tuntematta painostusta sydämessään. Heitä säälittiin, mutta kukaan ei ajatellut, että heidän vuoronsa voi myöskin tulla.

Janne käveli pää painuneena, eikä huomannut, että Jokivaara oli astunut hänen rinnalleen.

— Tulettehan te meille yöksi? — kysyi hän.

— Saahan sitä tulla, — vastasi Janne välinpitämättömästi. — Minnekäpä sitä muuallekaan.

He menivät Jokivaaran tupaan siksi yöksi.

Seuraavana päivänä he istuivat junassa, joka vei heidät Hankoon.

Heidät oli toimitettu matkaan. Minnekäpähän he olisivat menneet? Janne oli lamautunut ja hänen suupieliinsä oli ilmestynyt sitkeä kärsimyksen piirre, joka muuttui katkeraksi heti kun näki jotain Kuokkaseen tai rovastiin vivahtavaa. He edustivat sitä tuntematonta, ja he olivat syypäät hänen kohtaloonsa. Alviina taas oli kuin vironnut ja Jannen menettäessä toimintakykynsä, puuhasi hän sitä enemmän. Nythän se tuli väkisinkin

heille Amerikaan lähtö, eikä Janne pannut nyt vastaan. He olivat matkalla, palaaminen oli mahdotonta. Hankoon tullessaan haki Janne pienokaiselle namusia ja sanoi:

— Syö nyt Riikka maailman antimia. Taitaa tulla vielä aika kun et mitään saa.

— Älä nyt sillä tavalla, — moitti Alviina, jolla oli täysi työ näytellessään ja selitellessään pikku tenavalle kaikkia nähtävyyksiä. — Olihan se hyvä, että meille näinkin paljon jäi. Kuinka monella on sitäkään.

Heidän lähtöään oli siinä laivalaiturilla katsellut hyvinpuettu herra ja hän antautui nyt keskusteluun heidän kanssaan.

— Mistäs kaukaa matkustavat tulevat? — kysäsi hän, tavotellen tuttavallista puhetapaa.

— Tuolta tullaan maan sydämestä, — vastasi Janne ylimalkaisesti, silmäten olkansa yli miestä.

— Vai niin, ja nyt olette kai Amerikaan menossa?

— Sinnehän sitä on matka, — tiedä jos perille pääsee.

Vieras katsahti heidän nyytteihinsä, istahti eräälle niistä ja rupesi juurta jaksain selittämään Jannelle, kuinka turmiollista oli, että reipas maataviljelevä väestö menee maasta pois ja jättää autioksi kauniit kanervikot ja laajat lahdelmat, siniset tuhatjärvet ja talvien ihanat lumet.

Vieras innostui.

— Eikö ole synti ja häpeä, etteivät suomalaiset rakasta isänmaataan sen enempää, vaan menevät tekemään työtä vieraaseen maahan. Ja eikö meillä ole oma sivistyksemme ja oma luontomme, jonka vertaista ei

muualla ole! Ettekö te tunne ollenkaan isänmaanrakkautta?

Janne katsahti vieraaseen alta kulmainsa, mutta ei puhunut mitään. Istui vaan ja viritti tulen piippuunsa, joka oli kuunnellessa sammunut.

— Ettekö te voi yhtään ihailla kaunista maatamme? — kysyi vieras vielä, kuin ihmetellen maalaisten paksupäisyyttä.

Kumpikaan ei vastannut. Janne katkerasti myhähti.

— Antakaas kun selitän uudelleen, mitä vahinkoa siirtolaiset tuottavat maalle —.

Nyt ei Janne enää jaksanut istua. Hän vetäsi piipun suustaan, kopautti tuhkat kenkänsä kantaan ja virkkoi, koettaen tehdä äänensä rauhalliseksi:

— Antaa hänen nyt olla —.

Ja sitten Janne tarttui kapineisiin. He muuttivat ne laivaan ja huokasivat helpotuksesta, kun pääsivät sinne, vaikka samalla tuntui kuin olisi elämä jäänyt heidän taakseen ja jonkinmoinen suunnaton, tuntematon odottaisi heitä, tehdäkseen vieraassa paikassa ehkä samalla tavalla, ehkä vielä pahemminkin kuin täällä oli käynyt.

Kun laiva irtausi rannasta, luuli Alviina nähneensä kyyneleen Jannenkin silmässä.

PELASTETTU

New Yorkissa ovat ilmat hyvin vaihtelevia. Vaikka oltiin tammikuussa, oli kaksi päivää sitten satanut vettä, ja nyt luultiin lämpimiä ilmoja riittävän kauvemmaksikin aikaa. Tänä aamuna, tai oikeammin yöllä, oli kuitenkin lyönyt kylmäksi ja aamulla oli jo kipenöivä pakkanen. Köyhien kaupunginosien asukkaat heräsivät aamulla jäsenet kangistuneina kylmästä ja näkivät ikkunoidensa olevan paksussa jäässä. Olisi luullut olevan kylmempää kuin Suomessa tähän aikaan.

Mutta kadulla oli vieläkin kylmempi.

Iisakki Kantola seisoi erään porraskäytävän nurkassa, koettaen etsiä suojaa jäätävältä tuulelta, joka tunkeutui ohuen, reikäisen takin läpi kuin pistävä teräs. Eikä se kuitenkaan auttanut. Jäinen viima ahdisti häntä sielläkin. Se kiiti viuhuen nurkkauksen ohi, jonne Iisakki oli kyyristynyt, heitteli kierekkeen pölyä silloin tällöin hänen silmilleen, ja seuraavassa hetkessä aivan äkkiarvaamatta puhalsi täydellä vihasella voimallaan itse nurkkaan, kuin haluten puhdistaa sen likaisista kulkijoista.

Iisakki lähti taas kävelemään. Hän oli ollut ulkona koko yön ja kävellyt, ettei paleltuisi, mutta nyt alkoi vanhoja jäseniä väsyttää. Hänen kasvonsa olivat sinipunertavat, vaikka hän oli koettanut hangata niitä koh-

mettuneilla käsillään. Kenkien pohjat olivat monen levottoman yön kävelystä kuluneet reijille ja päästivät nyt kylmyyden suoraan jalkoihin tunkeutumaan. Vähän aikaa sitten oli niitä vielä paleltanut, mutta nyt ne tuntuivat olevan turtana. Häntä väsytti tavattomasti ja hänen mielensä teki istuutua jonnekin portaille ja levähtää. Katsottuaan suojaisen paikan lähimmältä kiviseltä portaalta, pilarin vierestä, vaipui hän väsyneenä siihen istumaan.

Tuskin oli hän huokaissut mielihyvästä päästessään lepuuttamaan jalkojaan, kun samassa ajaa kolisteli kulman takaa maitomies ja Iisakki lähti astelemaan taas, ettei tulisi pois ajetuksi. Hänen laihaa ruumistaan puistatti kylmän väristys ja aivan kuin päästäkseen pakoon kylmältä alkoi hän juosta kankeasti. Melkein samalla tavalla hänen oli täytynyt olla koko yö. Hän sivuutti suomalaisen siirtolaiskonttorin, jossa hän oli käynyt pari päivää sitten turhaan apua pyytämässä. Nyt se oli tyhjä. Iisakki tuli ajatelleeksi, että jos hänelle tarjottaisiin sieltä matkarahat Suomeen. Menisikö hän? Ei. Mitäpä siellä sen parempaa olisi! Vielä kurjempaa ja ilettävämpää, kun kaikki hänet siellä tuntisivat.

Hän oli tullut lähellä olevaan puistoon, jossa kova tuulenpuuska aikoi käännyttää hänet takaisin. Se paiskoi kuin uhalla hänen vaateriekaleitaan ja aukoi pientä takkia. Iisakki huomasi maassa sanomalehden, sieppasi sen kohmettuneilla käsillään ja kääräsi takkinsa sisään suojaksi. Se esti toki tuulen tunkeutumasta suoraan ruumiiseen ja lämmittikin hiukan. Hän palotteli sen ja kääri osan myöskin sääriensä ympärille, joita tuntui paleltavan vielä enemmän.

Väsyneenä ja juoksustaan huohottaen istuutui hän sitten penkille.

— Tästä minä en jaksa enää liikahtaa, ajatteli hän tylsästi. Mutta samalla kun tuo ajatus tunkeusi hänen mieleensä, toi se mukanaan toisia ja hänen ajatuskykynsä selveni. Jatkaen edelleen alkamaansa latua tuli hänen mieleensä: — Mutta sittenhän minun täytyy kuolla. — Kuolla! — Kuolema oli väijynyt häntä joka yö ja päivä monta kuukautta yhtämittaa ja hän oli kuitenkin välttänyt sen. Koettanut välttää sitä — mistä syystä? Mitä syytä hänellä oli oikeastaan elää? — Ei mitään, ei kerrassaan mitään. Hän oli väsynyt — mutta ajatellessaan kuolemaa likemmin kauhistutti se häntä kuitenkin. Syventyessään kuolema-ajatukseen rupesi hän pelkäämään yhä enemmän, vaikka hän oli juuri hetki sitten ajatellut sen olevan samantekevää. Ettäkö hän makaisi kylmänä mustassa arkussa, laihan ruumiin ääriviivat häämöttäen valkean peitteen alta!

Siinäkö olisi sitten hänen elämänsä? Koko hänen täydellinen elämänsä. Hymähtäen muisti hän lähtönsä Suomesta yhdeksän kuukautta sitten. Silloin oli kirkas kevät, eikä hän koskaan ollut ajatellut joutuvansa näin kurjaan tilaan.

Kun ihminen tuntee käännöskohdan elämässään, tai kun hän iloitsee tavallista enemmän onnestaan, tai kun surut mustina peikkoina hänet saavuttavat ja epätoivo hänen sielussaan kamppailee, muistuvat selvästi hänen mieleensä toisenlaiset ajat, jotka ovat olleet ja menneet. Hän viehättyy muistelemaan niitä aikoja, jolloin vielä kaikki oli päivänpaisteista, jolloin ei olisi osannut aavistaakaan joutuvansa sellaiseen asemaan.

Iisakki Kantola tuli ajatelleeksi elämäänsä Suomessa. Hän oli saanut alkusivistyksen lyseossa, mutta isän kuoltua täytyi hänen jättää koulunkäyntinsä kesken ja ruveta ansaitsemaan itse leipänsä. Hän sattuikin, kauvan aikaa haettuaan, saamaan kauppa-apulaisen toimen suureen liikkeeseen. Se sattuma oli hänen elämänuransakin määrääjänä. Hän rupesi vähitellen ajattelemaan parempia palkkoja, kotia ja pysyväistä tointa. Mitäpä se paranisi muuttamisellakaan. Olisi ehkä vielä huonompaa. Ja elihän sitä kuitenkin. Hän rakastui, sai vastarakkautta ja meni naimisiin. Vaimonsa kautta hän sai rahaakin muutamia tuhansia markkoja ja päästäkseen huolettomampaan asemaan perustivat he oman kauppansa Helsinkiin. Se oli kangaskauppa ja he panivat tietysti kaikki rahansa siihen kiinni. Alkoihan siitä sitten tulla vähitellen niin paljon että he hyvin toimeentulivat, ja olihan se omaa kuitenkin. Tosin menot enenivät, kun lapsia alkoi syntyä, mutta riittivät ne tulot kuitenkin, kun menoja supistettiin toiselta puolen. Lapset pantiin kaikki kouluun. He pitivät kauppaansa viisitoista vuotta ja Iisakki oli jo käynyt lihavaksi ja mukavuutta rakastavaksi; olihan hän jo täyttänyt viisiviidettä vuotta. Silloin heidän kangaskauppansa viereen perustettiin toinen samanlainen, mutta paljon suurempi. Siinä myytiin myöskin kankaita, mutta sitäpaitsi kaikenlaista muuta, jota ei Iisakin kaupassa ollut, ja se vei häneltä paljon ostajia. Se ilmotti paremmin ja sillä oli vara laittaa useammanlaatuisia tavaroita. Se hankki suuremmat varastot kuin Iisakki ja teki liikkeensä monipuoliseksi, jota Iisakin ei ollut ajattelemistakaan niin vähillä varoilla kuin hänellä oli.

Hänen kauppansa alkoi vedellä huonosti ja vanhat

säästöt kuluivat, mutta Iisakki ei tahtonut lopettaa. Ei sittenkään, vaikka vanhatkin ostajat alkoivat vähetä ja uudet menivät säännöllisesti toiseen kauppaan.

Kolme pitkää vuotta kamppailtuaan ja koetettuaan kaikki keinonsa, täytyi hänen tunnustaa olevansa hävinnyt mies ja luovuttaa kauppansa konkurssiin. Jos hän olisi tuntenut uuden ajan liikeperiaatteita, olisi hän selviytynyt kunnialla kaikesta, mutta hän oli vanhan ajan hitaita, rehellisiä miehiä. Hän ei pannut vaimonsa nimelle omaisuuttaan, eikä salannut sitä niinkuin muiden kunniantunto tavallisesti käski tekemään. Ei, hän ilmotti kaiken omaisuutensa ja luovutti sen velkojensa maksuksi. Sittenkin Iisakki jäi muutamia tuhansia velkaa ja hän lupasi ne suorittaa takaisin. Hän ei sitä ainoastaan sanonut, vaan aikoi tehdäkin niin.

Hänelle naurettiin, vanhat tuttavat, jotka toivoivat hänelle hyvää, hymyilivät ja pudistivat epäillen päätään, ja kun oikein lämpenivät, vakuuttivat hänen vievän itsensä perikatoon. Ja perikatoon hän joutuikin.

Uutta liikettä hän ei voinut perustaa luoton ja rahan puutteessa ja apulaisen palkalla hän ei kyennyt elättämään enää perhettään, joka silläválin oli kasvanut kuusihenkiseksi. Koeteltuaan sitä ja tätä, päätti hän ryhtyä viimeiseen keinoon, lähteä Amerikaan onneaan koettamaan.

Hätä pakotti hänet yrittämään sitäkin, vaikka hän oli nyt jo kahdeksanviidettä. Matka oli hänelle ollut yhtämittaista pettymystä. New Yorkiin saavuttuaan oli hän alkanut hakea työtä. Viisikymmentä dollaria, kaksisataa viisikymmentä markkaa, joka hänellä oli ollut maihin noustessaan, oli kulunut ensimäisinä kuukausina ja hänen täytyi pyrkiä kovaan ruumiilliseen työhön. Kaksi

viikkoa oli hän ollut kaivamassa katuja, kun hän sairastui. Vanha ruumis ei jaksanut kestää kylmää ulkotyötä. Hän joutui sairashuoneeseen ja sieltä palattuaan oli hän menettänyt kaikki mahdollisuudet työn tekoon. Ne kaksi viikkoa olivat ainoat, mitkä hän oli tehnyt työtä tämän yhdeksän kuukauden ajalla, minkä hän oli ollut New Yorkissa.

Rooseveltin paniikki-aika teki tuhansia, kymmeniä tuhansia reippaita, elinvoimaisia miehiä työttömäksi, eikä vanhuksilla tai heikommilla ollut minkäänlaisia työnsaantimahdollisuuksia.

Alussa oli hän kirjotellut kotiinsa ja antanut vaimolleen ja lapsilleen hyviä toiveita, mutta vähitellen oli hänen vahva uskonsa rikastumisesta lannistunut ja sitä mukaa alkoivat kirjeet harveta. Hän luisui alaspäin sitä tavallista tietä, ja kirjeitten väliajat pitenivät. Nyt hän oli ollut kokonaista neljä kuukautta kirjottamatta. Hän ei tahtonut ilmaista vaimolleen kurjaa tilaansa, ja jos hän olisi kirjottanut, olisi hänen vaimonsa kirjeistä, rivien välistä, varmasti huomannut, että hän oli joutunut rappiolle. Siitä huolimatta olivat vaimo ja lapset hänen mielessään useammin kuin hän olisi tahtonutkaan, sillä aina kun hän heidät muisti, saattoivat ne hänet sitä kipeämmin kärsimään alennustilastaan.

Kahdeksan kuukautta kuljeskella ympäri katuja. Maata ensin helpoissa hotelleissa, sitten vähitellen epäilyttävissä yömajoissa, kymmenen sentin kortteereissa ja lopuksi milloin missäkin, pelastusarmeijan ilmaisessa yömajassa, kolme yötä poliisikamarissa, kadulla, puutarhojen penkeillä ja porraskäytävissä. Se oli ollut asteettaista luisumista alaspäin, eikä Iisakki ollut voinut sitä estää. Vahvat suomalaiset vaatteet olivat nekin sit-

keydestään huolimatta pakotetut tunnustamaan kulkijaelämän kuluttavuuden. Ne olivat nyt tahraiset ja reikiä täynnä. Kasvot olivat myöskin muuttuneet. Ruokkoamaton parta, veristävät, tuijottavat silmät, likainen ulkoasu ja huolimaton käynti tekivät hänet tavallisen kulkijan näköiseksi, eikä hän eronnut yhtään niistä miljoonista muista kodittomista, jotka kiertelevät kuin haaskalinnut pitkin suurkaupunkien pimeitä kujia, muuten kuin siten, että hän ei ollut vielä menettänyt rehellisyyttään.

Ei siis ollut ihme, että hänen oli jonkunverran vaikeampi tulla toimeen kuin toveriensa, sillä nämä eivät suinkaan häikäilleet ottaa omin lupinsa makkaranpalasta kauppiaan pöydältä silloin kun ei kukaan sitä nähnyt, tai pientä kapistusta, mitä heidän tielleen sattui moninaisilla retkillään. Sen sijaan että hän tänä yönä olisi ollut odottamassa vuoroaan kun kaupungin puolesta tarjottiin kello kahdentoista aikaan yöllä kuppi kahvia ja palanen leipää, oli hän mennyt hankkimaan itselleen yösijaa, mutta epäonnistunut ja kun hän viimein aamupuoleen taas lähti katsomaan sitä, oli kaikki jo loppunut.

Hänen ajatuksensa olivat vähitellen häipyneet epämääräisemmiksi ja huolimatta purevasta pakkasesta vaipui hän raskaaseen unenhorrokseen. Se oli väsymyksen raskasta painallusta. Nyt hän nuukahti eteenpäin, oli vähällä kaatua ja heräsi taas samassa. Koko hänen ruumiinsa vapisi vilusta, ja hänen täytyi huudahtaa kivusta, kun hän koetti astua paleltuneilla jaloillaan.

Hänen täytyi istahtaa taas, ja huolimatta pelostaan jäätyä siihen, oli hän vähällä taas torkahtaa. Raottaessaan silmiään huomasi hän kuitenkin pönäkän poliisin astelevan häntä kohti ja viittaavan häntä poistumaan. Hän nousi ylös ja astui pari askelta, mutta hänen täytyi

parahtaa taas, astuessaan kipeän jalkansa varaan. Hän ei voinut kuitenkaan istuutua uudelleen, sillä poliisi yhä lähestyi häntä ja hän lähti yläkaupungille päin.

— Mitähän ne siellä Suomessa parhaillaan tekevät? — ajatteli hän, kun ensimäinen tuska oli ohi ja hän rupesi tuntemaan nälkää. — Syövät kaiketi päivällistä — jos on mistä syödä. — Hän huokasi raskaasti. Ajatukset eivät tahtoneet enään pysyä samassa asiassa, vaan hyppivät hurjasti sinne tänne, asiasta toiseen, tahtomatta totella enää järjen ohjausta.

Ja sitten häntä väsytti kuolemaan saakka. Hän ei ollut tavannut tänään ketään, jolta olisi voinut leivän palasen pyytää. — Taikka nythän olikin aamu. Eihän nyt ketään ollut liikkeelläkään. — Ah, mitä hänkin hourailee!

Tavallisesti kertyi aamuisin laivarantaan paljon muitakin työttömiä seisoskelemaan, mutta tänä aamuna siellä ei ollut ketään, vaikka Iisakki oli heitä katsellut. Hekin olivat päässeet kylmää pakoon, kai piiloutuneet jonnekin käytäviin tai pihoihin ja nukkuneet. Monet nukkuneet ehkä viimeistä untaan, sillä mennessään makuulle he eivät olleet tietysti voineet aavistaakaan tulevan pakkasen ja olivat nyt paleltuneet kuoliaiksi. Iisakki oli nähnyt usein kannettavan kangistuneita miehiä, joskus naisiakin, sairaaloihin ja ruumishuoneisiin kylmien ilmojen perästä. Mutta eihän nyt vielä ollutkaan kuin — — —? Nythän oli yö. Ei — — —.

Hän katsahti kelloon, joka näkyi suunnattoman korkean Metropolitan-rakennuksen tornista. Se oli 7. Siis taas pitkä päivä alkamassa. Ja mistä hän nyt saisi syömistä? Eiköhän tästä kuljeksimisesta, kurjuudesta

milloinkaan tullut loppua? — Saisipa edes ryypyn, lämmittävän viiniryypyn, — ajatteli hän haikeasti itsekseen.

Hän katseli ympärilleen kuin apua hakien, mutta ei ainoatakaan elävää olentoa näkynyt. — Jospa löytäisi jotain tai jos tulisi joku rikas ihminen ja tarjoaisi hänelle hyvän aamiaisen lämpimässä huoneessa. Jos hän vielä antaisi hänen itsensä määrätä ruokalajit. Hän tilaisi ensin viiniä, sitten kananpaistia ja perunoita, sitten hän taas söisi kananpaistia, söisi kerrankin vatsansa täyteen. Hänen vatsaansa kouristi. Ajatellessaan ruokaa oli vesi valahtanut kielelle ja hän nielasi alas jotain katkeraa.

— Enhän minä enempää tahtoisi kuin kerran syödä oikein kyllikseni. Johan minä muistolla eläisin useamman päivän.

Kahteen kuukauteen ei hän muistanut saaneensa muuta kuin kurjia ruokien jätteitä ja paljasta leipää joskus, ja mustaa kahvia. Usein ei sitäkään. Eikä ainoatakaan kertaa tällä ajalla syödä vatsaansa täyteen! Kuinka suloista olisi kerrankin ahmia oikein kovasti, niin että vatsa pullistuisi!

Hän oli joutunut Broadwaylle, kahdeksannenkolmatta kadun kulmaukseen. Katsahtaen ympärilleen, painoi hän taas päänsä alas, koettaen jatkaa yhä suloisia mielikuviaan syömisestä. Hän tahtoi ainakin uneksia syömisestä, vaikka ei olisi saanutkaan syödäkseen. Olihan lohdutus edes vähäksi ajaksi unhottaa nälkänsä ja kurjuutensa. Mutta sitten hän näki vasemmalla puolellaan teatterien ilmotuksia seinällä ja hän pysähtyi tarkastamaan niitä tylsällä välinpitämättömyydellä. Jaksamatta kiinnittää niihin kuitenkaan ajatuksiaan, kääntyi hän verkalleen ympäri ja rupesi tuijottamaan vastapäisellä puolella loistaviin ravintolan ikkunoihin.

Siellä syötiin ja juotiin. Hänen editseen purjehti lihava herrasmies turkeissaan ja Iisakin mieleen tuli heti, että hän oli kaiketi syönyt hyvän aamiaisen. Hänen leveä selkänsä näytti niin syötetyltä ja komealta. Vaistomaisesti alkoi Iisakki seurata häntä. — Mutta minnekähän hänellä oli matka näin varhain aamulla? ihmetteli hän. — Jos hän nyt pudottaisi jonkun ison setelin taskustaan. Hän sieppaisi sen! — Ja sitten —, ei, kyllä hän antaisi sen hänelle takaisin — ihan varmasti hän sen antaisi. Ja kyllä kaiketi herra antaisi sitten hänelle löytäjäisiä. — Mutta ellei hän antaisikaan! Pistäisi rahan kauniisti taskuunsa ja kiittäisi häntä. — Silloin hän jäisi syömättä. Ihan ilman.

— Ei, kyllä hän sittenkin pitäisi itse sen rahan. Hän menisi sillä ensin syömään aamiaisen! — niin, aamiaisen, päivällisen, illallisen, kaikki yhteensä, vieläpä edellistenkin päivien päivälliset ja aamiaiset ja sitten vasta hän antaisi loput takaisin. — Kyllä hän nyt kohta pudottaa.

Iisakki uskoi mielikuvaansa ja läksi seuraamaan herraa.

— Mutta minne minä menisin kaikkein ensiksi? kysyi hän itseltään, mieli vähän iloisempana. — Ensin minä menisin tuohon Childin ravintolaan ja söisin oikein hienosti, paljon, tilaisin monen dollarin edestä ja söisin hitaasti, nauttisin siitä, söisin kerrankin kyllikseni. Kuinka suuri nautinto se olisikaan nyt. Paljas leipäkin maistuisi hyvältä, mitä sitten vielä jos paistia saisi! — — —

Hän tuli katsahtaneeksi vaatteisiinsa. Tuskin häntä päästettäisiin sisällekään noin hienoon ravintolaan. No, ei hän sitä tosiaan tekisikään. Jos se nyt olisi viiden dollarin seteli, ei, kyllä se olisi suurempi, ainakin kym-

menen dollaria. Hän ostaisi sillä leipää viidenkolmatta sentin edestä ja lihaa saman verran, ja perunoita ja kaksi kuppia kuumaa kahvia. Sitten hän istuutuisi pöydän ääreen, söisi hyvin kauvan ja unohtaisi huolensa, ja kaikki muuttuisi paremmaksi. Ehkä sitten tulisi työtäkin.

Sitten hän antaisi jonkun osan niistä tovereilleen, jotka olivat usein häntä auttaneet. He olivat tarjonneet Iisakille palasen ruuistaan silloin tällöin, kun hänellä oli ollut nälkä, ja Iisakki oli heille sydämestään kiitollinen. Kyllä he sittenkin olivat hyväsydämisiä, antoivat toiselle, vaikka itse olisivat sen tarvinneet parin tunnin perästä, kun heille tuli taas nälkä. Samassa hänen mieleensä juolahti: mitä jos hän olisi rikas! Silloin hän hämmästyttäisi kaikki nämä kodittomat miehet. Hän lahjoittaisi heille jokaiselle rahaa ja vaatteet ja veisi heidät syömään, että hekin saisivat kerran vatsansa täyteen.

Hän nautti niin siitä ajatuksesta, että hymy ilmestyi hänen suupieliinsä. Mutta se oli niin oudon näköistä hänen hymyilynsä, että vieras olisi luullut sen itkuksi. Hän oli nyt kävellyt toisenneljättä kadun kulmaan ja kun hän katsahti ylös nähdäkseen herran, oli tämä hävinnyt.

Iisakin päätä huimasi. Se siis olikin vain hänen mielikuvitustaan, että hän saisi syödä.

Hän kääntyi vasemmalle. Hänellä ei ollut mitään päämäärää muuta kuin kävellä vain eteenpäin, minne hyvänsä, ettei paleltuisi, ja samalla hän koetti taas saada mieleensä herkulliset mielikuvat syömisestä. Käveltyään hitaasti yhden kadunvälin näki hän samassa Pennsylvanian rautatieasemarakennuksen mahtavat piirteet edessään. Hän käveli lähemmäksi, aivan suunnattomien pilarien luokse. — Jos uskaltaisi mennä sisään. Siellä kai

olisi lämpimämpää kuin täällä ulkona, ja ehkä jotain syömistäkin. Ja vaikkei sitäkään, kunhan pääsisi vähän lämmittelemään. Hän astui arastellen suunnattoman suuresta ovesta kiiltävän sileälle käytävälle ja katseli ympärilleen. Oli siellä lämpimämpää kuin ulkona, ei ainakaan tuullut. Hän tunsi päässeensä nyt suojaan ja seisahtui erään pilarin viereen.

Lämmin, kova uupumus, nälkä ja monen yön valvominen vaikuttivat niin valtavasti, että hänen päätään rupesi uudelleen huimaamaan. Voimakkaalla tahdonponnistuksella aukasi hän silmänsä ja katsahti pelonalaisena ympärilleen, mutta vaipui sitten hitaasti polvilleen ja siitä suulleen maahan.

Hän oli mennyt tiedottomaksi.

Usean minuutin oli hän maannut siinä tunnottomana, kun eräs nainen kulki kiireesti ohi. Hän käänsi inhoten päänsä pois nähdessään makaavan kurjan vaatetuksen, meni vartijan luo ja ilmotti suuttuneena tuollaisesta siivottomuudesta. Vartija riensi heti Iisakin luo, potkasi häntä ensin ja huomattuaan hänen olevan tainnoksisissa, meni hakemaan apua. Samassa saapui paikalle ihmisiä ja vähän ajan perästä oli Iisakin ympärillä iso joukko uteliasta väkeä.

Hänet kannettiin lämpimään asemahuoneeseen, hankittiin konjakkia, jolla hierottiin hänen kangistuneita jäseniään ja kaadettiin sitä hänen suuhunsa. Iisakki alkoikin vähitellen virota. Väkevä konjakki kiersi hänen sisällään kuin tulinen virta, lämmitti ja teki niin ihmeen hyvää. Hän pyysi vielä ryypyn ja sai. Se pani veren liikkeelle, ja kun hän oli vähän virkistynyt, kannettiin hänet vaunuihin ja vietiin poliisiasemalle. Iisakki oli liikutettu siitä huolenpidosta, jota hänelle osotettiin. Hä-

nelle annettiin nyt ruokaa ja juomaa, kun saatiin kuulla, että hän oli nälkäinen, ja hän söi kyllikseen. Hänen mielensäkin suli ajatellessaan, että hän todellakin sai syödä niinkuin oli kuvitellutkin, mutta hän synkistyi taas, kun ajatteli, että tätä ei kauan kestä.

Mitä hänelle tämän jälkeen tehdään? Ajetaanko hänet taas kylmään? Kyyneleet alkoivat virrata hänen poskiaan pitkin.

Ennenkuin hän oli ehtinyt tointua, ajoivat sairasvaunut oven eteen ja Iisakin käskettiin pukea itsensä ja joutua sairashuoneeseen.

Iisakki vajosi polvilleen.

— Älkää viekö minua sairashuoneeseen! Mitä minä siellä? Olenhan minä terve.

— Minnekä sinä oikein sitten tahdot? kysyi eräs poliiseista.

— Antakaa minulle työtä, että minä voin saada suojaa ja ruokaa. Minä olen vanha mies enkä jaksa olla kylmässä. Antakaa minulle työtä, minkälaista hyvänsä.

Iisakki oli epätoivoissaan. Hän oli saanut kokea jo jonkunverran hyvyyttä, ruokaa, lämmintä. Näinkö vähän aikaa se kestäisi?

— Ei, älkää lähettäkö minua minnekään! Antakaa minulle työtä, — pyysi hän rukoilevasti.

Poliisimiehet naurahtivat.

— Odotahan sitten siksi, kunnes päällikkö tulee, — virkkoi yksi heistä, ja Iisakki osotettiin istumaan penkille, huoneen nurkkaan.

Hän istua kyyrötti siinä jonkun aikaa, ajatellen onnetonta kohtaloaan ja tuijotti surullisena, odottavana eteensä. Kova väsymys ja nautitut ruo'at vaikuttivat häneen kuitenkin niin kovasti, että hän vaipui hetken pe-

rästä kyljelleen, vaikka koettikin vastustaa sitä, ja ennen pitkää oli hän sikeässä unessa.

Hänet herätettiin kahdentoista aikaan ja käskettiin poliisioikeuden kuulusteltavaksi.

Iisakki tunsi olevansa kuin pahantekijä. Iso, mahtava huone jäykkine, tummine huonekaluineen, tuomarin synkät kasvot ja todistajien mustat puvut ja kuoleman hiljaisuus vaikuttivat häneen lamauttavasti. Vaikka hän oli nukahtanut, tunsi hän itsensä niin väsyneeksi ja heikoksi, että hän huokasi helpotuksesta, kun hänet osotettiin istumaan korkeaselkäiseen nojatuoliin.

Alkoivat viralliset kysymykset.

Nimi? Mitä kansallisuutta? Kuinka kauvan maassa? Mitä ammattia? Kuinka vanha? Sukulaisia tai ystäviä maassa? Minkätähden työtönnä? Kuinka kauvan? Mitä aikoi tehdä?

Kaikkiin näihin vastaili Iisakki niin hyvin kuin taisi, mutta viimeiseen hän ei osannut sanoa muuta kuin että hän halusi työtä ja elättää itsensä, saada ruokaa ja lämmintä.

Tuomarin viralliset kasvot eivät muuttaneet ilmettään kuulustelun aikana. Hän vaipui ajatuksiinsa ja Iisakki odotti henkeään pidätellen tuomiota. Ja kuitenkin, hänestä oli yhdentekevää, mitä hänelle tehdään, vaikka samalla kouristikin mieltä, kun hän ajatteli taas joutuvansa kylmään ilmaan.

Tuomari kohensi asentoaan ja Iisakki hätkähti.

— Oikeus katsoo tarpeelliseksi langettaa teille yhdeksänkymmentä päivää pakkotyötä, — sanoi hän virallisella äänellä. — Sitten hän vielä lisäsi Iisakille yksityisesti, ikäänkuin lohdutukseksi:

— Nyt on teillä siis koti ja lämmintä kolmeksi kuukaudeksi, koettakaa tulla hyvin toimeen. Ja ehkä sitten onkin jo kesä kun tulette takaisin, jotta voitte ulkonakin oleskella.

Iisakki ei voinut pidättää ilon kyyneleitä. Hänen ei siis tarvinnut lopultakaan lähteä kylmään ilmaan ja hän saisi nyt syödäkin joka päivä.

— Kiitos, hyvä herra tuomari, kiitos. Minä olen ikäni muistava teidän hyvyyttänne, — sanoi hän ja kyyneleet vuotivat hänen silmistään. — Te olette pelastanut minut varmasta kuolemasta ja auttanut minua taas elämään. Kiitos, herra tuomari.

Tuomari hymähti ja antoi hänen mennä.

— Seuraava juttu! — kaikui sitten hänen terävä äänensä ja Iisakki kuljetettiin pois istuntosalista.

Nyt tuntui hänestä turvalliselta. Eihän hänen nyt tarvinnut ainakaan kolmeen kuukauteen huolehtia ravinnon hankkimisesta, tai kuolla nälkään tai viluun. Ehkä sitä taas sitten tulee paremmin toimeen, kun on lämmin. Hän oli kiitollinen tuomarille, kaikille ihmisille, jotka olivat häntä auttaneet. Löytyihän maailmassa hyvyyttä sittenkin. — Kärsiä hän kyllä oli saanut kovasti, mutta nythän se korvattaisiin.

Ja hän astui ketterästi vankikärryihin.

3

ITALIALAINEN HEDELMÄIN-MYYJÄ

Jokainen hänet on nähnyt Amerikan suurkaupungeissa, aivan yhtä varmasti kuin "maroosiryssän" aikaisin keväällä Suomessa. Amerikassa ei huudeta kuitenkaan kaduilla samalla tavalla kuin Suomessa, joten he eivät ehkä ole niin huomattuja kuin maroosiryssät. Kuitenkin me näemme jokaisessa kaupungissa hedelmäkärryjen vieressä pienikasvuisen, tummatukkaisen, ruskeasilmäisen miehen, joka puhuu hyvin murteellista englantia ja pettää tottumattomia ostajia kaupassa.

Vaikka Giuliemo (hänen nimensä ei sattunut olemaan Toni, niinkuin useimpien virkaveljiensä) oli aivan yhtä humoristisen näköinen kuin kaikki muutkin hedelmäin myyjät, eikä eronnut heistä muussa kuin ehkä siinä, että hän osasi pettää ostajia ovelammin kuin moni muu, on hänen elämäntarinansa jäänyt mieleeni niin traagillisena ja painostavana, että nyt en enää milloinkaan näe hedelmäinmyyjissä humoristista Tonia, vaan Giuliemon. Ei siksi että hän olisi ollut mikään persoonallisuus, tai että hänen elämänsä olisi ollut toisenlainen kuin tuhansien muiden, jotka elävät samanlaisissa oloissa, vaan juuri siksi, että minä jokaisessa hedelmäinmyyjässä, jonka kadulla näen seisovan kärryjensä vieressä, olen tuntevinani Giuliemon, hiljaisena, nöyränä ja luottavaisena.

Mutta tuo luottavaisuus minua kauhistaa. He tuntevat Giuliemon tarinan ja näkevät sen uudistuvan eri muodoissa joka päivä ympärillään, mutta he eivät huomaa, että heidän täytyy käydä itsensäkin läpi samat kokemukset ja pettymykset. He eivät huomaa, että Damokleen miekka riippuu uhkaavana heidänkin päittensä yläpuolella ja että se minä hetkenä hyvänsä voi heidät surmata. Tuo luottavaisuus teki Giuliemon elämän ominaiseksi miljoonille, jotka samaten raahustavat eteenpäin, ponnistellen, katsomatta sivuilleen, uhraten elämänsä, taistellen, kärsien, — aina eteenpäin — päämääräänsä kohti —.

Hän seisoi Broadwayllä, erään mahtavan pilvenpiirtäjän kupeella, jossa hän kärryineen näytti pieneltä sääskeltä synkkien jättiläisten varjossa. Kokonaista kolme vuotta kuljin joka aamu hänen ohitseen mennessäni työhön. Säännöllisesti joka päivä kello kahdentoista jälkeen menin kadun yli hänen luokseen ja ostin päivälliseni pari banaania, omenia, persikoita tai appelsiinin, aina vuodenaikojen mukaan.

Alussa nousivat päivällisostokseni kuuteen tai seitsemään senttiin, ja kun minä annoin hänelle tavallisesti isomman rahan, petti hän minua ensin antamalla vähemmän takaisin kuin olisi pitänyt. Niinpä hän saattoi kuuden sentin ostoksesta, kun olin antanut hänelle viidenkolmatta sentin rahan, antaa takaisin ainoastaan neljätoista senttiä. Minä näin, että hän pisti käteeni jonkun nikkelirahan ja pari sentin rahaa, uskoin sen olevan oikein ja annoin hänen pettää itseäni ainakin kolmen viikon ajan.

Sitten kun olin oppinut jo tyytymään neljän ja viiden sentin päivälliseen, oli hänen vaikeampi pettää mi-

nua. Kerran minulla oli taskussani ainoastaan kymmenen senttiä ja hän antoi minulle neljän sentin ostoksesta neljä senttiä takaisin. Pidin kättäni yhä ojolla ja hän pisti siihen kohta yhden sentin lisää, ja kun vieläkin pidin kättäni esillä, pisti hän siihen toisenkin sentin. Katsahdin hänen kasvoihinsa ja huomasin, että hän oli vähän hämmentynyt. Tullakseni vakuutetuksi hänen aikeistaan annoin hänelle seuraavalla kerralla tahallani kymmenen senttiä enemmän kuin olisi pitänyt. Hän luuli minun olleen ajatuksissani niinkuin edellisilläkin kerroilla, livahutti sen taskuunsa huolettomasti, eikä ottanut sitä huomioon antaessaan takaisin.

Sanoin hänelle huomanneeni, että hän on pettänyt minua koko tämän kolme viikkoa ja etten aijo häneltä enää koskaan ostaa hedelmiä.

Hän joutui hämilleen ja suu vääntyi anteeksi anovaan hymyyn.

— Se oli erehdys, herra. Varmasti erehdys, — koetti hän puolustautua.

Jätin hänet suutuksissani siihen ja kiiruhdin työhöni.

Seuraavana päivänä aijoin sivuuttaa hänet ja mennä ostamaan hedelmäni toiselta myyjältä, joka seisoi toisen kadun kulmassa, mutta hän juoksi luokseni kaksi punaista omenaa kädessään ja tarjosi niitä molempia kahdella sentillä, vaikka niiden hinta oli viisi senttiä. Minä otin ne ja pistin viisi senttiä hänen kouraansa, enkä huolinut takaisin, vaikka hän tarjosi. Hän naurahti mielihyvästä.

Sen jälkeen hän aina valitsi minulle tuoreita hedelmiä, vaikka ennen oli koettanut tyrkyttää mädänneitä

esille. Joka aamu hän hymyili nöyrästi ja ystävällisesti ja sanoi aina jotain kauniista ilmasta.

Me totuimme toisiimme.

Vuoden toisensa perästä seisoi hän siinä samassa paikassa, huolimatta oliko kylmä tai kuuma, pureva pakkanen tai rankka sade. Pakkasella hänen kasvonsa olivat tummansiniset vilusta ja hän käveli edestakaisin pysyäkseen lämpimänä. Sateella seisoi hän hedelmien suojaksi asetetun purjekankaan alla, mutta joka päivä hän oli paikallaan ja joka päivä minä ostin häneltä hedelmäni.

Mutta sitten eräänä päivänä oli hän poissa paikaltaan ja minä sain tehdä ostokseni toiselta mieheltä, joka minua taas koetti pettää. Otaksuin Giuliemon sairastuneen ja odotin häntä seuraavana aamuna paikalle. Hän ei tullut vielä seuraavanakaan, eikä kokonaiseen viikkoon. Vasta silloin minä uskoin hänen todellakin menneen. Toiset italialaiset, jotka olivat ottaneet hänen paikkansa, koettivat tyrkyttää minulle taas mädänneitä hedelmiä ja jättää sentin ja kaksi taskuunsa liikaa, mutta eivät onnistuneet kumpaisessakaan. Kysyin heiltä vihdoin Giuliemoa.

Sain kuulla, että hän oli vankilassa.

— Kuinka hän sinne on joutunut?

— Se on pitkä juttu, — vastasi mies. — Parhaan tiedon voitte saada, kun menette hänen kotiinsa. Hänen vaimonsa kertoo teille kyllä, jos haluatte kuulla.

Sain hänen osotteensa ja samana iltana menin hänen asunnolleen. Hän asui itäpuolella New Yorkia, aivan kaupungin laidassa. Vaikka nämä kadut olivat ainoastaan muutamien kadunvälien päässä rikkaitten palatseista, hämmästytti minua se ero, mikä täällä oli edel-

liseen verrattuna. Kapeat, ahtaat kadut olivat nähtävästi useita päiviä olleet puhdistamatta ja vuokrakasarmien tuhatlukuiset köyhät asukkaat olivat ajaneet sinne törkynsä. Pienet lapset leikkivät siellä liassa. Rakennukset olivat maalaamattomia, likaisia ja ikävännäköisiä, samaten kuin kaikki mitä täällä näki. Ilmassa oli niin paha löyhkä, että ahdisti henkeä ennenkuin ennätti siihen tottua.

Kadulla oli tavattoman paljon pieniä repaleisia lapsia, jotka kirkuivat ja huusivat mikä englantia, mikä italiaa, mikä mitäkin. Nämä likaiset pesät olivat kurjimpien siirtolaisten asuinpaikkoja, joissa lapsia syntyy kuin loiseläimiä liassa. Ja kuitenkin he iloitsivat. He iloitsivat siitä, että oli lämmin päivä ja että he voivat leikkiä ulkona. — Joskus he ryntäsivät niin vallattomasti juostessaan, että olivat vähällä kaataa oudon kulkijan, tai juoksivat joskus suoraan syliin tahraisine käsineen ja vaatteineen ja pyrähtivät sitten taas pois, huolimatta hetkeksikään keskeyttää leikkiään. Toisia seisoi keskellä käytävää, niin että sain pujotella itseni varovasti heidän sivuitseen välttäessäni tallaamasta heidän jalkojaan.

Kysyin joltakulta heistä Giuliemoa ja kohta hyökkäsi parikymmentä lasta ympärilleni ja minut vietiin riemusaatossa lahonneen puurakennuksen pimeimpään kellariin, jossa ummehtunut ilma vielä paksumpana likaisten pesuvaatteiden tuoksusta löyhähti silmilleni.

Huoneen tapainen, johon jouduin, oli puolipimeä ja kesti jonkun aikaa ennenkuin silmäni tottuivat näkemään. Sitten näin naisen, selin minuun, pesevän vaatteita ison altaan vieressä. Lapset huusivat hänelle jotain italiaksi ja hän kääntyi ympäri.

Näin edessäni nuoren ihmisen, vaikka hänen ikäänsä ei voinutkaan varmasti päättää ulkonäöstä, sillä hänen kasvonsa olivat nuoren naisen, mutta suupielissä piilevä katkera piirre ja silmien alla asustavat syvät rypyt loivat hänen kasvoilleen vanhentuneen leiman. Suuret ruskeat silmät, jotka eivät vielä olleet kokonaan menettäneet kirkkauttaan, olivat painuneet sisään ja tumma, nääntynyt hipiä näytti kiiltävältä pergamentilta pesuveden höyryssä. Nenän viereen laskeutuneet poimut tekivät hänen kasvonsa vielä oudomman näköisiksi. Hänen kasvojensa ilme oli väsähtänyt.

Kysyin Giuliemoa.

— Mitä te hänestä tahdotte? kysyi hän tylysti. Ääni oli rasittunut.

Ilmoitin hänelle, että olin usean vuoden ostanut Giuliemolta hedelmiä ja että kaipasin häntä, kun en ollut nähnyt kokonaiseen viikkoon. Kysyin voinko tehdä jotain hänen hyväkseen.

Hänen kasvoilleen ilmaantui nääntynyt hymy, joka huonosti soveltui niille. Hän katsahti minuun kiitollisena ja painoi sitten päänsä alas, hänen huulensa värähtelivät. Luulin hänen puhkeavan kyyneliin, mutta hän hillitsi kuitenkin itsensä ja sanoi:

— Hän on vankilassa . . .

— Minä kuulin sen, mutta mitä hän on tehnyt? Hänhän oli erittäin siivo mies.

Nyt hän ei enää voinut hillitä itseään.

— Niin, hän oli siivo mies. Hän löi pankkitirehtööriä, ja hänet salvattiin telkien taakse ja nyt hänet siellä vielä murhataan! — nyyhkytti hän sydäntäsärkevästi ja painoi kasvot käsiinsä.

Hän istuutui vieressään olevalle tuolille ja minä istahdin myöskin. Odotin siksi kunnes hän oli tyyntynyt ja pyysin hänen sitten kertomaan jotain heistä molemmista ja hän oli kiitollinen saadessaan purkaa sydämensä kyllyyden ihmiselle, joka tahtoi häntä ymmärtää. Minä muistutin hänelle muutamia pikkupiirteitä Giuliemosta, joista hän heltyi ja ennen kuin huomasimmekaan oli hän syventynyt muistoihinsa.

Hän alkoi kertoa menneisyydestä, ja kun hän muistoihinsa syventyen innostui kuvaamaan, kiirehti hänen kertomuksensa joskus etelämaalaisen tulisuudella ja kiihkeällä voimalla, alentuen toisin paikoin painostavaksi, kuolettavaksi alistumiseksi, purkautuakseen seuraavassa hetkessä mitä hurjimpiin voimanponnistuksiin ja katkerimpiin soimauksiin ja taas palavan, ikuisen rakkauden ylistykseen.

Mutta ne eivät tulleet välittöminä, nuo tunnelmat, eivät nuoren naisen ehyestä sydämestä. Ei, vaan kärsineen ja pettyneen, toiveensa menettäneen vanhan, kovia kokeneen naisen alistuneena, parkaisevana tuskana, ja rakastavan äidin sydäntäsärkevänä valituksena, — joskus taas lapsen avuttomuudella, ei koskaan luottavasti.

— Me tunsimme toisemme jo lapsuudesta asti — alkoi hän kertoa murteellisella englannillaan, sekottaen joukkoon italiankielisiä sanoja, joita en ymmärtänyt, mutta arvasin niiden sisällyksen niiden sävystä, kun ne vuolaana virtana suoraan sydämestä pursuivat. — Giuliemo ja minä olemme lapsuuden tovereita. Pienestä pitäen olemme yhdessä leikkineet ja lapsuuden huolettomat päivät ilakoiden viettäneet. Huolettomat, jos niitä voi huolettomiksi sanoa, sillä syntymästämme asti lankesi luokkamme varjo elämäämme, eikä se ole sen jäl-

keen hetkeksikään meistä luopunut. Meidät raastettiin varhain työhön, yhdeksän ja kymmenen vuotisina painettiin hartioillemme vastuunalainen elämän taakka, joka on tullut meille päivä päivältä raskaammaksi kantaa. Vanhempamme eivät jaksaneet meitä elättää tai koulua käyttää ja elämän kovuus paljastui meille ennenkuin olimme sen ihanuuksia ehtineet nähdäkään. Jos maailmassa sitten voi mitään ihanuutta ollakaan, — muuta kuin keinotekoista. Ja kuitenkin! Kuinka usein me Giuliemon kanssa haavelinnoja iltasypressien varjossa rakentelimme ja ailakoivat unelmamme pilviin piirsimme — ja kuinka vielä useammin yhdessä elämän raskaan taakan alla murehdimme. — Mutta lopultakin! Me olimme nuoria, ja kaikki oli kuin unta vaan!

Emme eläneet todellisuudessa sittenkään, vaikka elämä meitä kylmin kynsin mukaansa raastoi, rakkauden kuluttava hehku povissamme kyti ja purppurallaan harmaan elämän ihannoi. Silloin oli helppoa kärsiminenkin! Silloin eivät pyhää tulta voineet ulkopuoliset tuulahdukset sammuttaa, sillä kukaan ei meistä tiennyt, ja se paloi täydessä liekissään sydämemme alttarilla. Kuuma veri kiehtoi meidät hurmeisiinsa ja kohisi suonissamme voimakkaana kuin kevään virrat. Giuliemo tahtoi rajusti, että olisimme hyljänneet elämän sovinnaiset rajat ja minä olisin tahtonut samaten. Me kärsimme molemmat, minä ehkä enemmän, koska minun täytyi taistella molempien edestä. Sillä emmehän voineet ajatella naimisiin menoa, vaikka Giuliemo sitäkin ehdotti. Näinhän minä joka päivä avioliittojen murtuvan ympärilläni ainoastaan sentähden, että köyhyys teki elämän kärsimykseksi. Elämän arkipäiväisyys, sen huolet, ikuinen taistelu leivästä hävitti paremmat tunteet, teki mielen

katkeraksi ja luonnon raa'aksi. Eläimellinen taistelu hengissä pysyäkseen pakotti kaikki eläimellisiksi — enkä minä heitä moitikaan! Uskon, että heillä kaikilla oli pyhä tarkoitus naimisiin mennessään, mutta joidenkuiden vuosien kuluessa heistä tuli ärtyisiä ja vihamielisiä toisilleen, vaan sentähden että huolet heitä rasittivat ja tekivät elämän sietämättömäksi. Sitä minä pelkäsin meidänkin saavan kokea. Rakastin kuitenkin Giuliemoa liian paljon voidakseni uhrata pyhän rakkauteni alhaisempaan, ja sitten ikuiseen kärsimykseen.

Ehdotin sitten Giuliemolle, että hän menisi kaupunkiin työhön.

Hän meni, mutta onnistui huonosti. Ja silloin meille pälkähti päähämme ajatus lähteä muualle onneamme koettamaan. Me lainasimme rahaa ja kuukauden kuluttua olimme täällä New Yorkissa; pitemmälle emme voineet vähillä varoillamme päästä. Minä lähdin palvelukseen ja Giuliemon täytyi ruveta huonoon kivityöhön. Olimme pettyneet tänne tullessamme. Olimme kuvitelleet saavamme yhdessä tai kahdessa vuodessa säästetyksi muutamia satoja dollareita, joilla voisimme palata takaisin Italiaan ja alkaa huolettomampaa elämää maalla. Mutta me saimme heti kokea, että työtä täälläkin täytyi tehdä elääkseen ja vieläkin kovempaa kuin Italiassa. Ja raha meni sitä mukaa kuin se tulikin. Ensin maksoimme matkalippumme, jotka olimme ottaneet velaksi ja sitten lähetimme aina vähän Giuliemon vanhalle äidille, joka oli tullut työhön kykenemättömäksi. Kuitenkin, tulihan sitä säästöäkin, mutta oman kodin perustaminen, joka oli aina väikkynyt mielessämme kauniina unelmana, täytyi jättää vielä toistaiseksi. Kesti kaksi

vuotta ennenkuin voimme mennä naimisiin, mutta sitten emme jaksaneetkaan enää odottaa. — — —

Me laskimme, että jos ahkerasti teemme työtä neljä vuotta, niin me voimme päästä takaisin kotimaahan ja ottaa äidin, Giuliemon äidin, luoksemme. Me teimme työtä. Giuliemo alkoi nyt myydä hedelmiä, jota moni muukin italialainen tekee, ja hän ansaitsikin sillä enemmän kuin kivityössä. Hän osti ensin kärryt ja hedelmät, jotka molemmat maksoivat neljäkolmatta dollaria, ja sitten hän on ansainnut niillä joskus viisikin dollaria päivässä, kun on hyvin käynyt. Toisin ajoin on kyllä tullut paljasta tappiotakin, kun hedelmät mätänevät, ja toisin ajoin ei saa muuta kuin yhden ja kaksi dollaria päivässä, kuinka sattuu.

Minä pesin naimisiin mentyämme alussa rikkaille ihmisille vaatteita heidän kotonaan, mutta sitten kun alkoi tulla lapsia, täytyi minun ottaa kotiin pesemistä. Sittenkin, vaikka minulla oli neljä lasta hoidettavana, tein työtä kovasti ja ansaitsin sillä jonkunverran lisää. Jumalani, kuinka me olemme koettaneet tehdä työtä ja säästää nämä neljä vuotta! Emme ole kunnollisesti syöneetkään, elimme usein koko perhe kahdenkymmenen ja viidenkolmatta sentin ravinnolla päivän ja vieläkin vähemmällä. Kun ajattelen näitä kuluneita vuosia ja niitä kärsimyksiä, joiden läpi saimme käydä, kauhistun, jos minun pitäisi elää ne vuodet uudelleen. Me olemme olleet täällä yhteensä kuusi vuotta, ja mitä meillä nyt on?

Hän painoi äkkiä kasvot käsiinsä ja puhkesi valtavaan itkuun. Heiluttaen päätään kummallekin sivulle tuskaisena, istui hän kauvan sanaakaan sanomatta.

Sitten hän taas jatkoi:

— Ja kaikki tämä on kuitenkin tapahtunut iloisin mielin. Olemme toivoneet saavamme jotain palkaksi tästä työstämme. Olemme asuneet tässä kylmässä kellarissa koko ajan, tänne huokuu kylmä viima talvella yhtä jäätävänä kuin ulkonakin ja aamulla olemme heränneet jäsenet kangistuneina kylmästä, lapset etenkin. Olemme maanneet kaikki tässä lattialla yhdessä, että olisi lämpimämpi, ja olemme peitelleet enemmän lapsia, ettei heistä tulisi rampoja ja sairaita vanhemmiksi ehdittyään, niinkuin useimmista köyhien lapsista. Vaatteita emme ole ostaneet. Olemme käyttäneet toisten pois heittämiä. Ja huvituksista emme ole välittäneetkään. Italiassa saamme huvitella, kun kerran sinne pääsemme, ajattelimme me.

Niin. Olimmehan me sitten lopulta saaneet kuusisataa dollaria säästöön ja tavarat myytyämme olisi meille niistä tullut matkarahat. Olimme laskeneet, että kuusisataa dollaria tekee noin kolmetuhatta liiraa, ja sillä olimme päättäneet ostaa pienen maatilkun, kasvattaa lapsiamme ja elää rauhassa tarvitsematta peljätä nälkäkuolemaa. Kirjotimme kaksi kuukautta sitten Giuliemon vanhalle äidille ja kerroimme että me tulemme sinne niinkuin nyt kuukauden perästä ja että me otamme hänet luoksemme ja hoidamme häntä hyvin vanhoilla päivillään, ettei hänen enää tarvitse nähdä kurjuutta. Ja kuinka hän oli itkenyt ilosta sen saatuaan! Hän oli kirjotuttanut jollain kauniin kirjeen meille, sillä itse hän ei osaa kirjoittaa. — Tässä sen saatte nähdä.

Hän veti taskustaan rypistyneen, useita pieniä liuskoja käsittävän kirjeen ja näytti sitä minulle.

— Hän kirjottaa, että sitä hän vaan on odottanutkin ennen kuolemaansa. Eikä hän tahdo mitään muuta kuin

että hän näkee meidät onnellisina ja itse saa olla meidän lähellämme viimeiset vuodet. — Hän pitää minustakin kuin omasta lapsestaan! Ja me olimme iloisia odottaessamme, että voimme tehdä hänet onnelliseksi, lapsemme ja itsemmekin. Olivathan meidän toiveemme siihen asti kuitenkin jossain määrin käyneet toteen. Emme olisi kaivanneet mitään muuta. Useita kuukausia olimme jo valmistelleet matkaa ja kuinka pian aika lensi! Olimme kaikki täynnä iloa ja auringonpaistetta. Lapset aivan riemuitsivat, kun kerroimme heille että nyt pääsemme pois täältä kosteasta kellarista, jossa he aina sairastavat, kauniisiin viinitarhoihin ja aurinkoiseen luontoon. Me kerroimme heille sypresseistämme ja kirkkaista kesän kukista, kaikesta mitä ihanaa muistimmekaan. — Oi, kuinka pienokaiset iloitsivat, mekin muutuimme heidän kaltaisikseen! Emme enää muistaneetkaan kuinka monen taistelun perästä ja kuinka suurella vaivalla olimme tuon onnen itsellemme koonneet. Se oli osa lihastamme ja verestämme, tuo vaivalla koottu omaisuus, — ei! Se oli enemmän! Se oli kaikki, toiveittemme päämäärä, koko meidän elämämme. Te ymmärrätte — *koko elämämme.*

Kymmenen päivän perästä lähtee "Moltke"-niminen laiva Genuaan ja meillä oli siihen ostettu liput. Giuliemokin oli iloinen ja tanssi kuin pikku poika.

Hän purskahti raivoisaan itkuun lausuessaan Giuliemon nimen.

— Minä luulen, että Giuliemo tulee hulluksi, — nyyhkytti hän itkunsa lomasta. — Oo, minä en jaksa kestää sitä, jos niin tapahtuu.

Hän koetti hillitä itseään, mutta minä annoin hänen itkeä siksi, kunnes hän oli taas tyyntynyt. Minä lupasin

käydä häntä katsomassa ja toimittaa niin, että hänet armahdettaisiin. Hän tyyntyi huomattavasti sanojeni johdosta.

— Niin, — hänen suupielensä värähtelivät — me saimme yht'äkkiä kuulla, että pankki, jossa olimme säilyttäneet rahojamme koko tämän ajan, oli sulkenut ovensa.

Se tuli kuin salama kirkkaalta taivaalta!

Emme tahtoneet uskoa ensin kuulemaamme, mutta nähdessämme maamiestemme raivon ja epätoivon, me jähmetyimme jäykiksi kuin vahakuvat. Minä en voinut käsittää sitä niin pian, en voinut ensi hetkessä ajatella mitään. Se tuntui minusta kuin sopimattomalta pilalta, se ei voinut olla totta. Mutta minä näin Giuliemon seisovan kalmankalpeana ja vaahdon pursuavan hänen suustaan ja minulle selveni asia koko kauheudessaan. Se ei kuitenkaan minuun koskenut silloin yhtään, en sitä ajatellut kun näin Giuliemon tilan. Minä pelkäsin hänen järkeään, syöksyin hänen luokseen, syleilin häntä ja koetin rauhottaa. Silloin hän pääsi tajuihinsa, riuhtasi itsensä irti, sieppasi jotain päälleen ja syöksyi ulos. Me seurasimme, mutta tulimme liian myöhään. Hän oli juossut ensin pankkiin, mutta kun ovet olivat suljetut, meni hän viereiseen konttoriin, jossa pankinjohtaja usein kävi. Hän sattui nytkin olemaan siellä ja Giuliemo, saatuaan kuulla varmasti, että kaikki oli mennyttä, löi hänet nyrkillään maahan.

Pankin edustalle oli kokoontunut useampia satoja kansalaisiamme, jotka olivat myöskin menettäneet ainoat pienet säästönsä, verellä ja hiellä kootut rahansa, elämänsä niinkuin mekin. Pankki oli juuri siinä kaupunginosassa, jossa asui ainoastaan italialaisia, joten kaikki

rahat, jotka siellä olivat olleet, olivat meidän yhteisellä hiellämme kootut. He raivosivat kaikki. Näytti kuin olisi tullut maailman loppu. Oli aivan kauheata nähdä heidän epätoivoaan. Eräs vanha mies — me tunsimme hänet hyvin — tempasi mielettömänä veitsen ja aikoi hyökätä sillä virkamiesten kimppuun, mutta hänet estettiin siitä. Silloin hän epätoivoissaan katkasi sillä oman kurkkunsa. Viilsi poikki . . . Uuh — kuinka julmaa nähdä hänet vertavuotavana, raivokkaana. — Naiset pyörtyivät ja miehet näyttivät tulleen raivohulluiksi. Joukko lainehti päättömänä, villinä, se ei tiennyt mitä tehdä, siltä oli viety kaikki, kaikki elämässä, — monet surmasivat itsensä.

Tuli satoja poliiseja. Giuliemo vangittiin samoin kuin useita muitakin. Minäkin olin joukossa, en tiedä kuinka kauvan. En huomannut sitten enää mitä tapahtui. Minutkin huumasi yleinen villi raivo ja eläimellinen parkuminen, mutta minä en voinut liikuttaa jäseniäni. Minä olin kivettynyt katsellessani äkkiä avautunutta kuilua, johon olimme syöksyneet.

Heillä oli täysi työ rauhottaessaan joukkoa. Rauhottaessaan! Kuinka voi rauhottaa ihmisiä sanoilla silloin, kun heidät syöstään taivaasta mustimpaan kuiluun. Silloin kun heiltä riistetään toivo. — Jumalani, jumalani! Miksi en minäkin menettänyt järkeäni niinkuin moni muu? Miksi?

Hän ei enää itkenyt, vaan väänteli käsiään.

— Minulta kiellettiin sekin onni. Jos se pankinjohtaja kuolee, surmataan Giuliemo. Mutta vaikka hän jäisi elämäänkin, pidetään Giuliemoa siellä vielä useita kuukausia. Häntä kidutetaan siellä yksinäisyydessä. Hän ei kestä sitä.

Ja entäs hänen vanha äitinsä!

Mitä minä kirjotan hänelle? Kuinka minä voin sanoa, että hän ei tule meitä koskaan näkemään, että mekin olemme hukassa. Kuinka minä voin murskata hänen unelmansa, tunnustaa, että elämä ei ole elämisen arvoinen? En mitenkään! Kuinka minä voisin sanoa, että hänen poikansa on vankilassa? Ei, minä en voi sitä tehdä. Hän kuolisi silmänräpäyksessä. Minä tiedän, että hän ei olisi elänyt näinkään kauvan, ellei häntä olisi elähyttänyt toivo nähdä vielä kerran poikansa onnellisena. Se on pidentänyt hänen elämäänsä. Hän on kaiken ikänsä kärsinyt puutetta ja kurjuutta, kasvattanut seitsemän lasta, elättänyt heidät ja itsensä, olisiko ollut liikaa, että hän olisi saanut edes yhden vuoden onnesta nauttia? Olihan hän kärsinyt niin paljon! — Ja olemmeko *me* sitten tätä ansainneet? Olemmeko? Olemmeko?

Hän oli kuluttanut loppuun voimansa. Näytti kuin hänessä piilevä elämä olisi viimeisen kerran vilahtanut avunhuutoon. Hän tuijotti ilmeettömin silmin tyhjään ilmaan ja minä pelkäsin, että hän menettää järkensä. Hänen tummat, isot silmänsä tuijottivat yhä pohjattomaan tyhjyyteen. Ne katsoivat kuin vaatien, mutta eivät nähneet tulevaisuutta. Ne näkivät ainoastaan alastoman totuuden — tyhjyyden. Hän valitti hiljaa, kauvan, kuin kärsien yliluonnollisia tuskia, vaikka silmät edelleen tuijottivat ilmeettöminä. Sitten hän nousi koneellisesti ylös, mutta vaipui taas istumaan vuoteelle.

En voinut puhua, vielä vähemmin lohduttaa. Ja tiesin, että se olisi ollut turhaakin. "Kuinka voi sanoilla lohduttaa silloin, kun ihmiseltä on viety toivo?" Nuo sanat tuntuivat painuneen tietoisuuteeni häviämättö-

mästi. Tunsin, että kohtalo oli merkinnyt tässä uhrinsa, ja se tekee työnsä täydellisesti. Se ei jätä mitään jäljelle. Tässä oli elämän *suurin* kysymys edessä, eikä sen katkeraa todellisuutta voinut kukaan kieltää. Sen kaikkialle ulottuvaa, jäätävää kuristusta ei voinut kukaan välttää, kun se kohdalle tuli —.

Nousin ylös.

— Oletteko käynyt häntä katsomassa?

— Olen, mutta hän on niin murtunut, ettei hän tiedä mitä tehdä, vastasi hän kuin heräten väsyttävästä painajaisunesta. Vaikka otsallaan helmeili suuria hikikarpaloita, näyttivät hänen silmänsä taas saaneen kiillon ja hän puhui rauhallisesti kuin suuren taistelun voittanut.

Hän jatkoi:

— Minä lohdutin Giuliemoa ja sanoin hänelle, että olemmehan me nuoria ja että voimmehan me alottaa elämän uudelleen, vaikka en sitä uskonutkaan. Mutta hän huomasi, kuinka suurta tahdonlujuutta minulta kysyi teeskenteleminen. Hän tiesi, että minä tunsin iskun yhtä syvästi kuin hänkin ja että minä kärsin vielä enemmän koettaessani teeskennellä luottavani tulevaisuuteen. Jos minulta olisi mennyt käsi tai jalka, olisi se ollut ainoastaan osa minusta, nyt minulta vietiin kaikki, kaikki mitä minulla oli. Minulta oli viety enemmän kuin kaikki! Mistä syystä minun oli annettu haaveilla jostain, jota en ikänä voi saavuttaa? Siksi kaiketi, että tuntisin menettämisen sitä katkerammin. Niin, mutta miksi?

Onni —. Oh, se on vain joillekin, jos heillekään. Meille sitä ei ole tarkotettukaan.

Mutta miksi meitä sitten kidutetaan? Miksi kidutetaan, kidutetaan, ki-du-te-taan — — —? Joka päivä,

koko elämämme ajan, meidän täytyy toivoa, toivoa sellaista, jota meille ei koskaan anneta, ei ole koskaan aijottukaan antaa. Miksi meidän annetaan toivoa niin kauvan aikaa ja sitten pyyhkästään kaikki olemattomaksi, ei olemattomaksikaan! Sijalle jää kidutus!

Hän puhui harvakseen jokaisen sanan, silmien tyhjyyteen tähtäävä, lohduton, sovittamaton katse osottaen jäätävää tuskaa, joka oli tunkeutunut jokapäiväisyyden harmaan verhon taakse ja huomannut siellä ammottavan tyhjyyden.

— Tämä kidutus on ainoastaan alkua. Ei sitäkään! Alku oli silloin kun me synnyimme. Silloin me olimme tietämättömiä ja olemme sitä olleet tähän asti, mutta nyt kun se meille paljastettiin, sitä katkerammalle tuntui se iäinen epätoivo, *totuus*, jonka opimme tuntemaan — — —. Minä tunnen sen jokaisessa jäsenessäni ja sentähden minun täytyy olla näin rauhallinen nyt. Minä tunnen tuskaa —. En koskaan ole ajatellut, että ihminen saattaa kestää näin paljon. Se ei ole kirpeää tuskaa, jota tunnetaan silloin kun ihmistä lyödään tai sahataan jalka poikki, se ei ole ruumiillista tuskaa, jota tuntiessa saattaa huudahtaa ja valittaa helpottaakseen kärsimyksiään. — Ei! Tämä on kauheampaa, hiljaisesti kuluttavaa, jäätävää helvetin tuskaa, joka jatkuu iankaikkisesta iankaikkiseen, ilman loppua, ilman määrää. Ei voi ajatella niin pitkälle. Vaikka kuinka kauvas katseeni kannan, kauvas kuoleman toiselle puolen —. Aivan kuin helvetin tuskat, jotka kestävät nekin iankaikkisesta iankaikkiseen. Ei koskaan niistä pääse — — —.

Sanat tulivat laahaavina, aivan kuin hän olisi nähnyt edessään määrättömän iankaikkisuuden ja ikuisen pimeyden.

— Minä lähden Giuliemon luokse, — äänsin minä käheästi, sillä minä tunsin tukalaksi oloni. — Minä koetan lohduttaa häntä.

Hän käänsi minuun hitaasti katseensa.

— Te ette voi huojentaa hänen tuskaansa. Ehkä voitte opettaa hänet näkemään oikean tilansa, toivottomuuden, johon hän on joutunut. Mutta senkin minä voin tehdä paremmin kuin te. Kun minä puristan hänen kättään, tuntee hän sen puristuksesta hirvittävän totuuden alastomuudessaan, jota ei minun teeskentelynikään voi häneltä peittää. Hän tuntee sen kokemuksesta, — mutta kuinka katkerasta. Jumala! — Miksi te tulette näin myöhään? Miksi ette tullut ennemmin, vaikka heti kun me synnyimme, ja sanonut meille, että on turha toivoa mitään. Tai miksi ette sanonut Giuliemolle, kun näitte hänen seisovan nöyränä kärryjensä vieressä ja keräävän kolikoita, että se oli turhaa. Silloin olisitte meitä auttanut! Olisitte osottanut, että meidät on tuomittu ikuiseen kurjuuteen, niin me olisimme alkaneet toisella tavalla taistelumme. Mutta nyt me emme enää jaksa. Ja se on katkerinta. Nyt me huomaamme, että olimme ottaneet väärän päämäärän ja sokeana kulkeneet, mutta emmehän me siihen vikapäät olleet. Maailmahan meille näytti, että ainoastaan sitä tietä voimme kohota. Ja nyt me vasta kurjan kokemuksen kautta saimme sen tietää. Vaikka me itse näemme sen, olemme me niin menehtyneet, ettemme voi edes lapsillemme opettaa toisin. Me olemme mennyttä —, mutta vielä haudan partaalla näemme toisten seuraavan meidän jälkiämme, voimatta heitä varottaa. Jälkeemme tulevat tekevät saman erehdyksen, — sama kiertokulku jatkuu uudelleen ja yhä uudelleen. — Mahdollisesti heidänkin silmänsä avautuvat samoin

kuin meidänkin, mutta silloin se on liian myöhäistä, elämä on mennyttä. Ja sitä jatkuu alati, iankaikkisesti — — —. Se on ainoa elämän antama opetus. Älkää menkö katsomaan Giuliemoa. Meitä ei voi enää kukaan auttaa. Selittäkää sensijaan lapsillemme, te, joka vielä jaksatte. —

Seisoinko minä kuilun partaalla? Niin ainakin tunsin.

— Kiitos osanotostanne, — sanoi hän, sillä hän tiesi, että minä olin ymmärtänyt häntä.

Astuin likaiselle kadulle.

Samat neljä lasta, jotka olin nähnyt äsken sisällä, leikkivät nyt iloisina käytävällä ja piirsivät kuvioita katuun, kuvitellen olevansa kauniissa Italiassa, jossa oli paljon leipää, ihania viinitarhoja, aurinkoisia ihmisiä ja onnea.

JUSTIINA

Silloinkin hän oli istunut samalla tavalla kuin nyt, isossa, valoisassa keittiössä, katsellen kirjettä edessään pöydällä.

Sisar oli silloin kirjottanut, että äiti oli huonona sairaana. Tosin sisar ei maininnut, kuinka kauvan hän oli ollut kipeä, eikä kuinka pahasti, mutta olisihan se hänen täytynyt ymmärtää, että jos sisar kerran kirjottaa tänne asti, että äiti on *huonona* sairaana, niin se on silloin vakavaa laatua. Kuinka hän olikin niin kokonaan unohtanut itsensä, että oli saattanut sittenkin jättää matkansa, vaikka niin kovasti aikoi.

Kirje vapisi hänen kädessään. Hän ei jaksanut enään pidättää itseään, vaan purskahti rajuun itkuun.

Justiina oli ollut Amerikassa jo neljätoista vuotta, parhaimman nuoruusaikansa. Alusta pitäen oli hän joutunut kovaan työhön ja sitä raatamista oli sitten riittänyt nämä monet vuodet umpeensa, ilman vaihtelua, ilman iloa. Hän oli kyllä tottunut kovaankin työhön kotona maalla, jossa kesäaikana noustiin ylös kahden ja kolmen aikaan aamulla, ja iltasin, lehmien lypsyn jälkeen, kun oli kiire, mentiin vielä työhön. Kyllä se työ kovempaa oli ollut mutta samalla rakkaampaa. Kotona kuluivat päivät kuin huomaamatta työssä ja toimessa. — Mutta miksi hän sitten oli lähtenyt kotoaan, jossa

äiti häntä tarvitsi? Miksi hän oli lähtenyt, vaikka hän tiesi äidin saavan kärsiä vielä enemmän sen jälkeen, kun hän oli lähtenyt? Oliko se vaan siksi että hän tahtoi hankkia äidilleen paremmat päivät?

Kun Justiina oikein rehellisesti tutkisteli itseään, ei hän voinut kieltää, että hänen lähtönsä oli tapahtunut osaksi itsekkäistä syistä. Olihan hänen lähtönsä suurimpana syynä se, että hän tahtoi päästä pois näkemästä sitä kurjuutta kotona. Isä oli ruvennut juomaan ja hävitti talon melkein tyhjäksi muutamissa vuosissa. Tukkimiehet, jotka hänet yhdeksi kesäksi olivat mukaansa houkutelleet tukkien laskuun kiireenä aikana, olivat saaneet hänet myöskin juomaan ja kerran alkuun päästyään ei hän osannut lakata. Juovuksissa hän oli ärtyisä ja äiti sai aina kärsiä hänen loukkauksensa ja haukkumisensa, kun ei kaikki käynyt hyvin. Usein löikin hän äitiä ja silloin lapset pelkäsvät häntä kuin hirmua. Justiina muisti hyvin, kuinka äiti oli usein mennyt väliin, kun isä oli ruvennut heitä pieksämään, ja silloin oli hän itse joutunut lyötäväksi.

Hän syytti itseään siitä että hän oli jättänyt äidin sinne isän käsiin, piestäväksi ja ruhjottavaksi. Mutta samalla hän ajatteli että olihan hän ajatellut äidinkin hyvää lähtiessään. Hänhän oli luvannut äidille, että kun hän tulee takaisin muutaman vuoden kuluttua, ei äidin tarvitse työpäivää nähdä ja saa juoda kahvia vaikka kolme kertaa päivässä jos haluttaa.

Äiti oli hänen ennusteluunsa naurahtanut surullisesti ja sanonut:

— Kunpahan itsellesikin hyvin kävisi, en minä muuta sure. Mitäpä minusta enää, vanhasta ihmisestä.

Ja Justiina oli lähtenyt siinä mielessä, että kyllä

hän muutaman vuoden perästä palaa ja tuo paljon rahaa mukanaan. Silloin hän ostaa veloista vapaaksi kotitilansa ja heillä on vielä kaikki hyvin.

Nyt hän oli ollut Amerikassa jo neljätoista vuotta, eikä ollut päässyt tämän pitemmälle. Usean kerran oli hän aikonut lähteä Suomeen, mutta aina oli esteitä sattunut hänen tielleen. Kuukausi sitten hän oli jo viidennen kerran ollut matkatouhussa, mutta tälläkin kerralla se jäi, ja nyt taisi jäädä iäksi.

Justiina oli jo hieman tyyntynyt, mutta muistaessaan taas lähtövalmistukset ja ajatellessaan, että hän on tuomittu tänne nyt iäksi, tuli hänen tuskansa yhä suuremmaksi ja hänen täytyi huojuttaa ruumistaan edestakaisin viihdytelläkseen mielensä apeutta.

Miksi hän nytkin taas oli jäänyt tänne vaikka hän ihan *tunsi* että hänen olisi pitänyt mennä Suomeen äidin luo? Miksi hänelle piti käydä aina näin huonosti, vaikka hän itse tahtoi kaikille hyvää? Kaikki nämä neljätoista vuotta hän oli ahertanut saadakseen äidilleen huolettomat vanhuuden päivät ja kaikki nämä viisi kertaa hän oli ryhtynyt matkavalmistuksiin ainoastaan mennäkseen takaisin kotiin ja saadakseen ilmottaa äidille että nyt hän tulee pitämään huolta hänestä viimeisinä vuosinaan. Olihan äiti jo yli seitsemänkymmenen, eikä hänellä ollut viimeisinä vuosina ollut muuta turvaa kuin sisar, sitten kun isä oli kuollut kuusi vuotta sen jälkeen kun Justiina oli maahan tullut.

Ja nyt oli äiti kuollut. — — —

Se oli kaikki hänen syytään. — Jos äiti on hyvinkin luullut, että minä olen täällä puutteessa kun en ole edes kirjottanut useammin tai lähettänyt mitään, syytteli hän itseään ja itki kahta rajummin.

Hänestä tuntui elämä niin synkältä ja toivottomalta. Kaikki mikä hänestä vielä kuukausi sitten tuntui helpolta ja hauskalta, tuntui nyt menneen rikki ja hänen eteensä oli kohonnut kuin synkkä harmaa muuri, joka oli aivan ylitsepääsemätön. Hetki sitten oli kaikki valoisaa, mutta sitä katkerammalta nyt tuntui, kun täytyi kaikesta luopua. Hän ei voinut sitä itselleen anteeksi antaa.

— Hyvä Jumala, Jumala! Älä anna minun tulla hulluksi. — Hänen äitinsä kuollut. — Ei, ei. — Ei, se ei voinut olla mahdollista. Se ei voinut tapahtua! . . .

Hän nousi ylös ja meni vanhasta tottumuksesta katsomaan uunissa paistuvia ruokia. Häntä inhotti koko keittiö ja alituinen ruo'an tuoksu.

— Tiesi mitä äiti sai syödäkseen viimeisinä päivinään! —

Hän vaipui taas istumaan entiseen paikkaansa pöydän luo ja kiusaavat ajatukset tunkeutuivat taas hänen mieleensä syyttävinä ja painavina, tahtoen tukehduttaa hänet. Oh — — —

— Miksi minulle on näin käynyt? ponnisti hän tylsistyneitä ajatuksiaan samaan kysymykseen jo sadannen kerran.

Sitten iski hänen mieleensä:

Jos äiti onkin kuollut nälkään! Milläpä he olisivat eläneetkään? — Mutta samalla hän puolusti itseään. — Olenhan minä tehnyt voitavani. Kuvitellut ja toivonut, ja koettanutkin kaikkea hyvää. Eihän ole minun syyni, että näin on käynyt.

Hänen ajatuksensa kääntyivät Juhoon ja samassa kun ne saivat toisen suunnan, johonka hän voi syytöksensä kohdistaa, selvenivät ne. Hän ei voinut todella-

kaan tunnustaa itseään tähän syypääksi. Tämä oli kaikki ollut Juhon syytä. — Hän rupesi ajattelemaan kuinka toisin olisivat olleet asiat ellei Juhoa olisi ollut. Hänellä olisi nyt tuhat dollaria säästössä ja hän olisi jo äidin luona ja olisi voinut estää hänen kuolemansa. Hän olisi hoitanut häntä niin hyvin, että hän olisi parantunut. *Juho* oli hänen matkansa estänyt ja *hänen* tähtensä oli äiti kuollutkin.

Hän vieritti ajatuksissaan kaiken syyn Juhon niskoille ja häntä syytellessään tuli hän itse rauhallisemmaksi. Ajatukset kiersivät Juhon ympärillä ensin katkerina, sitten ne lensivät yht'äkkiä siihen aikaan, jolloin hän oli maahan tullut. Sitä muistaessaan hän huokasi. Esiliina putosi kuin huomaamatta hänen silmiltään ja hän jäi tuijottamaan eteensä. Katse oli ilmeetön.

Hän muisti elävästi nuo pitkät vuodet, jotka hän täällä yksinäisyydessä oli viettänyt. Ainoa mikä häntä oli pystyssä pitänyt näin kauvan, oli rakkaus äitiin ja toivo päästä vielä kerran hänen luokseen ja hänen suojakseen. Tämä aika, neljätoista vuotta, tuntui olevan kuin harmaa, näännyttävän pitkä taival, joka oli jaettu viiteen isompaan osaan ja neljääntoista pienempään. Vuodet olivat vierineet ulkonaisesti samanlaisina neljätoista kertaa ympäri ja nuo viisi kertaa, jotka hän oli hankkinut lähtöä Suomeen, tekivät aina polvekkeen ikävällä tiellä. Polvekkeen, jonka kohdalle matkatessa mieli pysyi toivoa ja odotusta täynnä, mutta kun sen ohi pääsi, levisikin eteen vielä ikävämpi, näännyttävämpi matka. Mutta kuitenkin teki mieli taivaltaa, vielä ainakin seuraavan polvekkeen kohdalle ja toivoa parempaa. Tietysti siellä olisi! Mutta sinne päästyään oli kaikki ollut taas samanlaista pettymistä. —

Kuusi vuotta sen jälkeen kun hän oli tullut maahan, oli hän ensimäisen kerran valmistautunut kotimatkaa varten. Hän tahtoi päästä isänsä hautajaisiin. Kuolonsanoma oli tullut kuin hätähuutona äidiltä, joka nyt tarvitsi enemmän kuin koskaan tukea ja turvaa. Mutta samalla se oli ilonsanoma Justiinalle. Hän huokasi silloin helpotuksesta. — Nyt ei äidin tarvitse kestää ainakaan lyöntejä ja raakaa kohtelua. Ja kai he paremmin tulisivat toimeenkin nyt, kun ei isä ollut hävittämässä taloa. — Hän alkoi varustautua matkalle kuumeisella kiireellä. Tieto isän kuolemasta oli ollut kuin koputus hänen sydämensä ovelle, joka oli jo vähän sulkeutumassa kotoisilta asioilta suuren maailman humussa ja kirjavassa elämässä. Tuntui kuin koti, nurmipihoineen ja navettoineen olisi ilmielävänä ryöpsähtänyt hänen mieleensä. Hän muisti vielä kaikki niin hyvin kuin eilisen päivän.

Hän oli silloin ostanut arkunkin, ison, nelisnurkkaisen, joka varmasti kestäisi pitkän matkan vastukset ja säilyttäisi hyvin viemiset, joilla hän aikoi ilahduttaa äitiään.

Kun hän tuli arkkua ostamasta, tapasi hän kadulla erään kaivosasioitsijan, jonka hän oli tullut tuntemaan ystäviensä kautta. Asioitsija oli lyönyt itsensä ystäväksi, kun oli kuullut, että Justiina oli Suomeen menossa ja oli sitten ruvennut kauppaamaan osakkeita erääseen kaivokseen. Hän sanoi itsekin ostaneensa siihen osakkeita, ja kertoi jo saaneensa voittoakin. Muutamissa vuosissa olisi osakkeista tullut saman verran voittoa, minkä osakkeet alkuaan maksoivat. Puheensa vakuudeksi näytti hän Justiinalle yhtiön painattamia kiertokirjeitä ja sanomalehtiä, joissa kiitettiin

yhtiön toimintaa, ja Justiina, joka aina oli kunnioittanut painettua sanaa, alkoi uskoa. — Justiinan matka oli lykkäytynyt ensiksi kaksi päivää, ja sitten kun asioitsija oli ruvennut käymään hänen luonaan ja vienyt iltamiin, oli se lykkäytynyt viikon eteenpäin. Viimeksi oli hän ajatellut, että parempihan oli sijoittaa rahansa hyvin, silloin kun on tilaisuus vähän rikastua, ja hän osti osakkeita kaikella rahallaan, viidensadan dollarin edestä.

Sitten hän oli ruvennut työhön taas ja kirjottanut äidilleen, että hän tulee vasta muutamien vuosien perästä Suomeen. Ja neljä vuotta sen jälkeen oli hän päättänyt lähteä taas. Silloin oli hänelle kertynyt pankkiin jo yli kahdeksansataa dollaria, mutta sekin matka jäi tekemättä.

Näin se oli käynyt:

Kerrottuaan iltamassa Erkkilän Kustaavalle, että hän oli Suomeen menossa, oli tämä luvannut tulla häntä katsomaan. Hän oli palvellut samassa perheessä sisäkkönä, jossa Justiina oli ollut keittäjänä ja olivat he tulleet aina hyvin toimeen keskenään. Olihan heillä tosin aina ollut pientä suukopua ja kaikennäköisiä maailman juoruja, mutta ne aina sovittiin, kun muut palvelijat olivat toiskielisiä ja olihan sitä niin mukava puhella iltasin suomea, kun ei niitten toistenkaan kanssa oikein viitsinyt, eikä osannut.

Erkkilän Kustaava olikin tullut, mutta hän oli tuonut mukanaan erään hienonnäköisen miehen, joka oli tahtonut häneen tutustua. Se herrasmies kuului olevan ylioppilas ja rikaskin vielä, ja kuinka kohtelias ja ystävällinen hän Justiinalle oli! Justiina ei tiennyt oikein miten olla hänelle mieliksi. — Kuultuaan, että

Justiina oli Suomeen menossa, oli hän virkkanut halveksivasti:

— Mitä hyvää te luulette siellä Suomessa olevan? Siellä on nytkin niin huono aika, että ihmisiä kadulle nälkään kuolee. Parempihan olisi koettaa täällä saada jotain maatilkkua itselleen.

Uskoihan Justiina sen, etteivät ne olot Suomessakaan niin hääviä olleet, mutta hän sanoikin menevänsä äitiään hoitamaan ja hoivaamaan.

— Jos minä ostan Suomessa maatilkun, niin otan äidin luokseni. Tai lunastan velattomaksi kotitilani, sanoi hän vastaukseksi.

— Mitä vielä. Siellä ei voi leipäänsä ansaita, vaikka yötä päivää raataisi. Täällä taas sen sijaan on viljavaa maata saatavana helpolla, ja kun maitten hinnat kohoavat, voisi sen sitten vaikka myydä kymmenkertaisella hinnalla. Katsokaas, — alkoi hän selittää, käyden istumaan lähemmäksi Justiinaa, — Long Islandissa esimerkiksi on myytävänä maita, joiden hinnat kohoavat suunnattomasti, kun sinne rakennetaan rautatie. Ja kun tänne Amerikaan tulvaa vielä väkeä joka maasta, voi maasta voittaa tuhansia.

Ja olihan siinä perääkin, kun Justiina oikein mietti.

— Mutta nehän ovat kalliita ne maat meikäläisen ostaa, sanoi hän sitten epäillen.

— Mitä vielä. Nyt ne vielä ovat halpoja, mutta ne voivat nousta parin kuukauden perästä. Nyt vielä myydään viidenkymmenen eekkerin maita kahdeksalla sadalla, mutta ensi viikolla ne maksavat jo tuhat dollaria.

Justiinaa nauratti. Hänellä olisi juuri ollut yhden maan hinta. Epäilytti kuitenkin.

— Jos minäkin ostaisin, — mutta minun täytyisi käydä hakemassa äitini ensin tänne.

— Oo, silloin se on myöhäistä. Silloin ette saisi kahdella tuhannella sellaisia maita, joita myydään nyt kahdeksalla sadalla. Voittehan kutsua äitinne tänne, sitten kun olette ensin ansainnut vähän yli sen kahdeksansadan. Täällä Teillä on varma toimeentulo. Mitäs Suomessa?!

— Olisihan se sitäkin —, mutta jos ne vielä pettävät kaupoissa, kun ei osaa oikein puhuakaan.

— Jos tahdotte ostaa todenteolla, niin minä välitän Teille niitä näin tutun kauppaa. Kun otatte minun kauttani, saatte vähän helpommallakin ja saatte olla varma, ettei petetä.

Hän kävi vielä pari kertaa Justiinan luona, vei hänet eläviä kuvia katsomaan, tarjosi karamelleja ja Justiina osti lopuksi. He tekivät kirjat ja Justiina luovutti kahdeksan sataansa, jota hän oli monet vuodet säästänyt. Hän oli miettinyt sitä kauvan, joskus oli katunutkin, mutta aina se asioitsija sai mielen muuttumaan, kun se lupasi vielä naidakin hänet. Hän päätti, että hän ansaitsee vielä vähän ja kutsuu sitten äitinsä tänne.

— Eikähän Teidän tarvitse sitä maata pitää, ellette tahdo, oli asiamies lisännyt. — Voittehan Te sen myydä, kun hinnat ovat kohonneet.

Justiina ei ollut kuullut maitten hintojen kohonneen sen jälkeen, mutta hän lohdutti itseään sillä, että kai ne vielä kohoavat, kunhan ehtivät. Kaivoksestakaan ei ollut vielä tullut voittoa, vaikka oli kuusi vuotta kulunut, mutta hyvässä toivossa siellä oltiin ja pyydet-

tiin vaan ostamaan lisää osakkeita. — Olisihan Justiina enemmänkin ostanut, mutta ei ollut rahaa.

Kaksi muuta kertaa oli Justiina vielä koettanut lähteä Suomeen, mutta molemmilla kerroilla oli käynyt samoin kuin edellisilläkin. Omituista oli, että aina kun hän valmisti matkaa, ilmestyi hänen läheisyyteensä milloin minkinlaisia herrasmiehiä ja kauppiaita. Toisinaan hänen luonaan alkoi käydä herroja, jotka olivat jostain valtiollisista syistä joutuneet maanpakoon, toisinaan ylioppilaita, jotka olivat tilapäisesti joutuneet rahapulaan, kun eivät olleet ehtineet saada rahalähetystä Suomesta rikkailta vanhemmiltaan. He pyysivät Justiinan olemaan niin ystävällisen ja lainaamaan heille viisikymmentä dollaria, siksi kunnes he saisivat lähetyksen, ainoastaan pariksi päiväksi. Eihän Justiina hennonnut kieltää, kun hekin olivat olleet hänelle niin ystävällisiä. Ja hänen sydämensä aivan pampatti, kun herrat ottivat häntä vyötäisistä ja pyöräyttivät iloisesti ympäri ja suutelivatkin toisinaan. Ne olivat hienoja herroja, eikä niitä sopinut läimäyttää korville niinkuin muita, vaikka he olisivat joskus sopimattomiakin puhuneet.

Justiina oli siten ollut yhdeksän vuotta maassa eikä hänellä ollut mitään säästössä. Hän oli kyllä oppinut jonkunverran puhumaan maan kieltä ja ymmärsi emännän määräykset ja osasi jo keittääkin. Hän ei tahtonut lähettää äidille usein rahaa, sillä hän tahtoi itse säästää täällä, mennä sitten aivan äkkiarvaamatta häntä hakemaan ja hämmästyttää hänet.

Mutta eihän sitä rahaa näyttänyt mitenkään karttuvan.

Nyt oli kuitenkin Justiina viisastunut, yhdeksän

vuotta raskasta työtä tehtyään, ja hän päätti, ettei hän anna yhtään senttiä enään kenellekään. Hän säästi tarkasti jokaisen sentin minkä sai ja pani kaikki pankkiin. Usein yksinollessaan hän katseli pankkikirjasta, kuinka paljon sinne oli kertynyt, vaikka hän muisti sen hyvin muutenkin. Oli kuitenkin hauskaa nähdä numeroiden suurenevan, ja hän kuvitteli jo olevansa Suomessa. Hän oli jo palvellut viisi vuotta keittäjänä. Kyllä ne monet muut keittäjät kuuluivat saavan enemmänkin ja pääsevän helpommalla työlläkin, mutta Justiina ei viitsinyt muuttaa, kun kerran oli tähän kotiutunut ja kun herrasväkikin piti hänestä niin kovasti.

Kuukausi sitten oli hän saanut vihdoinkin tuhat dollaria pankkiin ja nyt hän oli varmasti päättänyt lähteä. Nyt hän ei antaisi minkään itseään estää. Mutta ennen lähtöä sattui kuitenkin odottamaton tapaus, joka johti Justiinan ajatukset hetkeksi äidistä ja kodista. Hän rakastui.

Hänen nimensä oli John Mattson. Hän sattui olemaan samalta paikkakunnalta Suomesta kuin Justiinakin ja heillä oli muutamia yhteisiä tuttuja. Siitä heidän ystävyytensä alkoi ja kun Juho oli ilman paikkaa, käski Justiina hänen pistäytyä useasti luonaan ja Juho kävikin siellä tavan takaa.

Justiina ei ollut koskaan ennen ollut rakastunut. Kyllä hän oli usein pitänyt paljon niistä herroista, jotka hänen luonaan kävivät, mutta eihän niitä oikein naimisiin — —. Eikä täällä muitakaan ollut sattunut sellaisia hänen tielleen, joista hän olisi pitänyt. Nyt sattui. Eikä hän nytkään oikein olisi, mutta kun se Juhokin näkyi hänestä pitävän. Hänen sydäntään lämmitti, että joku hänestäkin ensi näkemällä piti ja kävi häntä niin

usein katsomassa. Ja Juhon suhteen hän ei mitään pahaa epäillyt, vaikka olikin ruvennut niitä herroja vähän karttamaan. Juho oli sievä poika, punaposkinen ja sinisilmäinen. Justiina olisi aivan syönyt hänet.

Juho kävi usein hänen luonaan ja kielsi lähtemästä Suomeen. Justiina lykkäsikin taas lähtönsä vähän kerrallaan ja lopuksi ei hän sitä enää ajatellutkaan. Hänen sydämensä täyttyi oudoilla tunteilla ja mielikuvituksensa uusilla unelmilla. Seurasi ihania kuukausia, eikä hän huomannutkaan kuinka päivät luistivat kevyesti odotuksessa ja huumauksessa. Oli niin suloista odottaa Juhoa ja hänen hyväilyjään. Alussa hän tyrkki Juhoa pois, kun tämä pakkasi lähentelemään, mutta Juho ei siitä pahastunut. Ymmärsihän Juhokin, ettei hän sillä totta tarkottanut, eihän hän suoraan syliinkään voinut lentää, vaikka kuinka mieli teki.

Justiina alkoi haaveilla vähitellen omasta kodista Juhon kanssa, lapsista ja rauhallisesta maalaiselämästä, sillä Juho oli luvannut naida hänet ja lähteä hänen kanssaan sitten yhdessä Suomeen. Yksinäiset mietteet hävisivät ja entiset surulliset ajatukset olivat kuin pois puhalletut. Sen sijaan, että hän ennen oli laulanut "Viaporin marssia", "Prameija piijan laulua" ja "Tummaa ja vaalijaa", muuttuivat laulut ja hän hyräili nyt usein "Hilmaa ja Juhoa", touhutessaan keittiössä:

Yks' ihana ilta muistuu mieleeni viel',
Kun vietimme Imatran rannalla siel',
Sum fliirum, sum flaarum, Hilma lauleli vaan,
Sinustako Juho minä sulhasen saan.

Se sopi niin hyvin, kun hänenkin sulhasensa nimi oli Juho; mutta omaa nimeään hän ei voinut siihen

sovittaa, kun se oli niin pitkä. Jos sen lyhentäisi vaikka Tiinaksi, niin sittenhän se sopii.

Tiina kaunihit kasvonsa fluurilla peitt'
Ja Juhonsa rinnalle makaamaan heitt.'
Sum fliirum, sum flaarum.....

Hän hypähti pari tanssiaskeltakin keittiön lattialla sen mukaan, mutta eihän se käynyt, kun ei ollut opetettu.

Hän olisi ollut täydellisesti onnellinen, mutta kirje, jossa sisar oli ilmottanut äidin olevan kipeänä, vaivasi häntä. Tuntui kuin hän olisi varastanut äidiltään jotain. Hän lohdutti kuitenkin itseään sillä, että he ottavat äidin sitten luokseen, kunhan pääsevät Suomeen. Ja mahdotontahan hänen nyt oli tehdäkään mitään hänen puolestaan. Hän kirjotti äidilleen, että hän aikoo mennä naimisiin Juhon kanssa ja tulee heti sen jälkeen äidin luokse ja he ottavat hänet luoksensa.

Sitä mukaan kun hän rupesi käymään ulkona Juhon kanssa, rupesi hän koristelemaan itseään. Ensimäiseksi työkseen hän osti tiukat kureliivit, aivan viimeistä Pariisin mallia. Ne olivat samanlaiset, jommoisia hän oli nähnyt rouvankin käyttävän. — Ne tekivät vartalon kauniiksi ja hoikaksi, ajatteli Justiina käännellessään itseään herrasväen suuren kuvastimen edessä salissa. Tosin se työntyi omituiselle pakkuralle seljässä ja kyljistä luut ponkottivat ulospäin, mutta vähät siitä kunhan se teki edes vähän hoikemmaksi. Hän tiesi nyt olevansa jo hyvin paljon nuoren missin näköinen. — Henkeä se ahdisti alussa, mutta Justiina kärsi urhoollisesti Juhon tähden ja silloin kun hän tuli katsomaan Justiinaa, sutasi hän häthätää kasvoihinsa

valkoista jauhetta, hyvin paksusti, että ne tulisivat kalpeiksi ja hienon värisiksi.

Justiina teki parhaimpansa miellyttääkseen rakastettuaan.

Kun Juho tuli käymään iltasin, menivät he yläkertaan Justiinan huoneeseen ja Justiinasta näytti huonekin paljon hauskemmalta ja valoisammalta, silloin kun Juho oli sisällä. Hiukenevassa rakkauden kaipuussaan oli hän tätä ennen istunut usein puoliyöhön tuossa pöydän ääressä ja lukenut lehdissä olevia rakkausromaaneja ja vihkoissa ilmestyvää "Sortunut kukka eli nuoren naisen onneton rakkaus"-nimistä kirjaa. Hän seurasi niitä jännityksellä ja antoi muillekin lainaksi ja kun yhteen sattuivat, itkivät he melkein kirjan henkilöiden vastoinkäymisiä, ja iloitsivat taas, kun he pelastuivat suunnattomista vaaroista. Joskus oli elämä tuntunut Justiinasta synkältä ja elottomalta, kun hän ei saanut kokea minkäänlaista vaihtelua, toisinaan hän taas uskoi lujasti vielä kerran hänellekin rakastetun tulevan, saivathan ne kirjoissakin aina toisensa. Ja nyt se viimein oli Justiinallekin sattunut se oikea.

Justiina tunsi olevansa onnellinen.

Ennen hän oli joskus vanhan tavan mukaan rukoillut jumalaakin, mutta nyt se oli unohtunut itsestään. Hänellä ei ollut aikaa ajatella muuta kuin suurta onneaan, jonka hän vihdoinkin oli saavuttanut. Näin monta vuotta hän oli odottanut ja haaveillut kuin kertomuksen kreivitär sulhastaan ja ollut ylpeä pojille. Hän halveksi sellaisia tovereitaan, jotka menivät seurustelemaan miesten kanssa ilman sen pitempiä puheita tai lupauksia. Mutta itsepähän saavat kärsiä, ajatteli

hän sitten. — Mitäs hän niitä ajattelikaan. Hän oli onnellinen ja siinä kylläksi.

Juholla ei ollut työtä ja Justiinan täytyi antaa hänelle rahaa, ja mielelläänhän Justiina sen tekikin. Juho oli hänen tuleva miehensä, heillä oli siis kaikki yhteistä. Juho oli itse sanonut, että he menevät heti naimisiin kunhan saavat lisää rahaa ja Juho pääsee työhön.

Eikä Justiina ollut vastaan, vaikka Juho käytti oikeuksiaan nyt jo, olihan se varmaa, että he menevät naimisiin. — — —

Kuukauden kuluttua ehdotti Juho, että Justiina antaisi hänelle niin paljon rahaa, että hän pääsisi automobiilikouluun, koska ei tavallista työtäkään näkynyt olevan saatavissa. Se olisi sitävastoin hyvin ansiokasta ja helppoa työtä.

Justiina riemastui ehdotuksesta.

— Mutta sehän sopii hyvin, sanoi hän iloissaan. — Silloinhan sinä olet kohonnut virassakin. Onhan se puhdasta työtä ja saat useasti käydä minuakin katsomassa ja viedä joskus ajelemaan. Kuinka paljon sinä tarvitset?

— Sata dollaria siihen kuului aluksi menevän, virkkoi Juho.

Justiina antoi sen hänelle ja muutamia päiviä sen jälkeen hänen täytyi antaa toinen sata. Se meni hänen hoitoonsa, kun hänen täytyi asua siellä koululla niinkuin muutkin kuuluivat tekevän. Kun hän oli kurssin suorittanut, täytyi hänen saada vielä viisikymmentä dollaria ajolupakirjan hankkimiseen, sillä ilman sitä ei kaupungissa saanut ajaa. Paljon siihen tosin meni, enemmän kuin Justiina oli ajatellut, mutta sehän tuli

samalla hänelle itselleen. Ja olihan hänellä vielä jälelläkin rahaa. Niin, ja niistä maista ja osakkeista, kun tulisi vielä voittoa, niin ei heillä hätäpäivää olisi.

Koulun käytyään kertoi Juho päässeensä erääseen rikkaaseen perheeseen ajuriksi ja sanoi saavansa viisineljättä dollaria viikolta. Hänellä oli nyt niin paljon työtä, ettei hän voinut käydä niin usein Justiinan luona kuin ennen.

Justiina tuli siitä pahoilleen, mutta hän ymmärsi kyllä, että täytyihän sitä toimensa täyttää Juhonkin, jos mieli hyvää palkkaa saada. Mutta hänestä oli kuitenkin ikävää, kun Juhon käynnit lakkasivat. Nyt hän tunsi olonsa niin omituiseksi. Joskus oli niin ikävä, että hänen teki mieli purskahtaa itkuun ilman aikojaan ja toisessa hetkessä hän saattoi ruveta nauramaan mitättömille asioille. Hän ei ollut enää samanlainen kuin ennen. Hän huomasi sen itsekin ja hän jäi odottamaan Juhoa, että saisi hänellekin puhua. Jonkun ajan perästä hän epäili, että hän oli todellakin raskaana. — Hän ei uskaltanut sitä tunnustaa itselleenkään. — Herra jumala! Kyllä se oli totta. — Justiina risti kätensä ja kohotti katseensa taivaaseen. Hän oli tulemassa äidiksi.

Hänen teki mielensä kirjottaa heti Juholle ja paljastaa kallis salaisuutensa, mutta samassa hän muisti, ettei Juho ollut jättänytkään hänelle osotettaan. — No sehän oli sitä hauskempaa. Hän tahtoi hämmästyttää Juhon iloisella uutisella.

Juho tulikin eräänä iltana Justiinan luo, mutta oli huonolla tuulella. Hän oli ajanut herrasväen automobiilin rikki ja ellei hän nyt korjauttaisi sitä, joutuisi hän pois toimestaan. Korjauksiin menisi kuitenkin kaksisataa dollaria ja hänellä oli kiire.

Justiina hämmentyi niin, ettei hän muistanutkaan ensi hetkessä ilmoittaa salaisuuttaan ja sitten hän päätti, ettei hän puhukaan sitä nyt, kun Juho näkyi olevan juovuksissakin.

— Juho, sinä olet juovuksissa, sanoi hän moittien.

— Niin, eihän sitä voi olla juomatta suruissaan, — kun tulee tuollaisia onnettomuuksia. Menetän vielä paikkani.

— Eikö mitä. Tule huomenna, niin minä haen sinulle pankista sen kaksisataa. — No, etkö sinä jouda kauvempaa olemaan, kysyi hän hämmästyneenä, kun Juho teki lähtöään.

— En, minun täytyy nyt lähteä.

Juho meni ja seuraavana päivänä hän tuli hakemaan rahoja. Hän oli nytkin vähän juovuksissa, vaikkei Justiina sitä huomannut tällä kerralla siinä kiireissään. Ja nyt Justiina ilmoitti Juholle tärkeän asiansakin.

— Mi-mitä? sai Juho änkytetyksi samassa kuin hän punastui hiusmartoaan myöden.

— Niin, etkö sinä ole iloinen? kysyi Justiina hymyillen. — Tietysti meidän nyt täytyy pian mennä naimisiin, mutta parempihan se onkin mitä pikemmin kaikki tulee tehdyksi. Eikö totta, Juho?

— Kyllä — tietysti, tietysti. — — Joko sinulla on se kaksisataa?

— Oli se jo tässä. — Mutta joko sinä taas menet?

— Kyllä minun nyt täytyy. Hyvästi.

Hän suuteli Justiinaa hätäisesti ja meni.

Justiina jäi kyyneleet silmissä katsomaan hänen jälkeensä, mutta sitten hän ajatteli, että onhan sillä Juhollakin huolia, kun on ajanut koneensa rikki. — —

Juho ei käynyt sitten moneen viikkoon ja Justiina odotti häntä ikävöiden ja hän päätti, että kunhan Juho tulee, hankkii hän varman tiedon, koska mennään vihille. Hän oli tullut kovin hermostuneeksi viime aikoina, vähimmästäkin kolahduksesta hän peljästyi ja kiljahti ja otti heti mielensä pahaksi, jos rouva vaan vähänkin moitti. Se on kuitenkin ohimenevää, ajatteli hän. Kyllä se hyväksi tulee, kunhan Juho tulee taas käymään.

Hän tulikin käymään, mutta tälläkin kerralla jäi asian selvittäminen kesken. Juholle oli sattunut taas onnettomuus. Hän oli tällä kerralla ajanut erään maanviljelijän kärryt palasiksi ja katkaissut maanviljelijän käden. Hän sanoi joutuvansa nyt vankilaan, ellei hän maksaisi ukolle hyvitystä.

Justiina, joka oli muutenkin hermostunut hänen poissaolostaan ja omasta tilastaan, purskahti itkuun ja tarttui Juhon kaulaan.

— Miksi meille tällaisia onnettomuuksia aina tapahtuu? kysyi hän itkunsa seasta.

Samassa astui sisään italialaisen näköinen maanviljelijä. Hän pui nyrkkiä Juholle ja sanoi tahtovansa kuusisataa dollaria hyvitykseksi kärryistään ja kädestään, joka oli aivan poikki, muuten hän veisi Juhon oikeuteen.

Justiina peljästyi todenteolla. Joutuisiko Juho vankeuteen? Kyllähän ne täällä Amerikassa saattoivat sellaistakin tehdä. Ja heidän kun piti mennä naimisiin! Ja eihän Juho mitenkään voinut vankilaan joutua. Ei mitenkään. Hänellä oli vaan viisisataa dollaria itsellään rahaa. Eiköhän se tyytyisi siihen?

— Kysypäs Juho, eikö se tyytyisi viiteensataan? sanoi hän Juholle.

Juho kysyi ja ukko lupasi tyytyä, jos hän saa sen heti.

Justiina juoksi ylös omaan huoneeseensa, haki arkkunsa pohjalta, pohjapaperin alta pankkikirjansa ja juoksutti sen alas. Sitten hän Juhon neuvosta kirjotti sen Juhon nimelle ja Juho lupasi mennä sen huomenna maksamaan ukolle. He tekivät sitten molemmat lähtöä.

— Joko sinä Juho nyt taas lähdet? kysyi Justiina hätäisesti. — Et sinä ole koskaan täällä kuin siunaaman hetken.

— Minun täytyy mennä selvittämään tämä asia hänen kanssaan.

— Koska sinä taas sitten tulet?

— Kyllä minä pistäydyn aivan näinä päivinä vastasi Juho ja viittasi kädellään hyvästiksi.

Kun häntä ei alkanut kuulua useampiin viikkoihin, alkoi Justiina tulla levottomaksi. Miksi se Juho viipyy? Onkohan hänelle tapahtunut jokin onnettomuus? Ei suinkaan, — — mutta jos kuitenkin! Olihan se tapahtunut ennenkin. — — Justiina ei jaksanut enään pidättää itseään, vaan lähti hakemaan häntä vanhasta paikasta, missä Juho oli ennen asunut. Ehkä he tietäisivät neuvoa Juhon nykyisen osoitteen.

Hän ajoi ilmaradalla itäiseen osaan New Yorkia, sen pimeimmille paikoille, löysi pian osotetun paikan ja soitti ovelle. Se avautui ja Justiina huomasi, että oven avaaja oli suomalainen.

— Asuuko täällä John Mattson, tai onko täällä asunut ketään sen nimistä?

— Kyllä täällä asuu.

— Eikö hän sitten olekaan työssä, kun hän täällä asuu?

Emäntä katseli Justiinaa tarkkaan ja kysyi sitten:

— Ette te suinkaan ole se Justiina, josta Juho on kertonut?

— Olen kyllä, vastasi Justiina iloisena, että Juho oli puhunut hänestä täällä. Kaikki ei ollutkaan siis niin hullusti kuin hän oli kuvitellut.

Emäntä pyysi sisään ja he menivät ylös. Justiina huomasi, että emännällä oli jotain sydämellään, vaikka hän koetti sitä pidättää.

— Tekö se sitten olette antanut Juholle niin paljon rahaa? kysyi hän kun he olivat istuutuneet.

— Olenhan minä — — —

— Onko hän kertonut teille olleensa työssä?

— Eikö hän sitten ole ollut? —

Emäntä pisti kätensä nyt puuskaan ja kovalla äänellä, vihaisena syyti hän sanoja suustaan.

— Vai työssä, senkin juopporenttu! Hän ei ole tehnyt työtä ainoatakaan päivää New Yorkissa. Tyttöjen rahoilla hän on ikänsä elellyt ja niitä pettänyt. En minä muuten puhuisikaan hänestä mitään, kun se antaa minullekin aina vähän, kun minä toimitan tyttöjä pois, ettei ne pääse hänen kimppuunsa, mutta kun se on ruvennut viemään minun ukkoani juopottelemaan, niin että hän jäi tänäänkin pois työstä, kelvoton se Juho. Että kehtaakin vielä tyttöjä petkuttaa, kaiken maailman hampuusi. Höh — —

Justiina ei tiennyt mitä vastata. Hän istui hievahtamatta tuolillaan ja kyyneleet pyrkivät väkisin silmiin. Mitä hän voi sanoa? Ei mitään. Kaikki tuntui tyhjältä ja mitättömältä. Itketti väkisinkin.

— No kävikö se nyt niin pahasti, rupesi emäntä päivittelemään. — Enhän minä nyt sitä, enkä sillä. Kaikki miehet ne ovat samanlaisia, Juho niinkuin muutkin.

Justiina purskahti itkuun.

— Ei ne kaikki ole. Ei Juhokaan. — —

— Et sinä tunne tyttö parka Amerikan miehiä. Kyllä ne ovat konstinsa oppineita. Kuinkas paljon se taas teiltä sai?

— Kyllähän minä sille tuhat dollaria ainakin annoin, vastasi Justiina nyyhkyttäen.

— Voi, voi sinua! Kylläpä olet peliin joutunut. Et sinä ole ensimäinen etkä viimeinen, jonka se mies on pettänyt. Kyllä se on temppunsa oppinut, vaikka osaa olla siivon näköinen. . Vai kaikki rahat se sinulta vei? Voi, voi. Ja vielä tuhat dollaria. Olipa se sievä summa. Minä ajattelinkin, kun sillä sitä rahaa niin rennosti oli, ja se kaikkia juotti. Ja kyllähän se muuten olisi saanutkin, mutta kun se rupesi sitä minun ukkoani perässään vetämään, ettei se enään työssä pysy. Milloinka se sinulta sen rahan sai?

— Monessa erässä. Viimeiset useampia viikkoja sitten.

— Oliko sillä joku silloin mukanaan?

— Oli sillä sellainen maanviljelijä, jonka yli hän oli ajanut ja joka vaati häneltä hyvitystä katkenneesta kädestään.

— Minkäs näköinen se maanviljelijä oikein oli? kysyi emäntä kääntäen päänsä kuunteluasentoon ja siristäen silmiään.

Justiina selitti.

— Vai sitä se olikin! huudahti emäntä ja löi kahta kämmentä. — Vai sellaisilla jäljillä se minun ukkoni kulkeekin —. Mutta kaikki se on Juhon syy. Se sen aina viekottelee. Nyt minä kerronkin kaikki. — Ei se mies enään kauvan vapaana kulje. Eilenkin kävi täällä eräs tyttö, jota hän oli petkuttanut ja lupasi panna linnaan!

Justiina purskahti äänekkääseen itkuun.

— Onko sillä sitten muitakin? — Neljätoista vuotta olen minä tehnyt kovaa työtä ja koettanut saada sen verran säästöön, että saisin äitini tänne, mutta nyt on minulta kaikki mennyt. Ja Juho kun vielä uskotti, että hän nai minut — — —. Voi, voi sentään. Mitäs minä nyt oikein teen — —.

— Ovatko sinun asiasi sitten muutenkin huonosti? uteli emäntä.

— O-ovat-han ne. Mi-i-inä odotan lasta.

— No ei nyt kiitetä! siunasi emäntä. — Sillä kun on kaksi muutakin semmoista. Voi hyvä jumala sitä Juhoa.

Sitten hän kumartui Justiinan puoleen ja kuiskasi:

— Mutta ei se niin vaarallista ole. Kyllähän siitä aina selviydytään. Kuinka kauvan sinä olet ollut maassa?

— Neljätoista vuotta.

— Niin! sinähän sanoit sen jo kerran. — Vai jo niin kauan, etkä tuon vertaa ole oppinut. Ensimäisinä vuosinahan ne tytöt täällä sellaiset käyvät läpi ja sitten viisastuvat. — Kuule, anna minä hoidan sen asian. Älä yhtään sure.

Justiina nosti toivottomat, itkusta punaiset silmänsä emäntään, joka varma hymy huulillaan puheli.

— Eihän se nyt ole koko maailmaa. Sinä rupeat uudelleen työtä tekemään ja ansaitsemaan rahaa, kunhan lapsesta selviät. Kauanko se taas kestää tuhannen dollarin hankkiminen! Höh — —

Justiina muisti äitiään ja painoi taas kasvonsa käsiinsä ja puhkesi valituksiin. Tyynnyttyään hieman sanoi hän.

— Mitä minä sitten teen sille lapselle?

— Eihän sinulla hyvä lapsi olekaan sellaista. Eikä tarvitse tullakaan. Olisipa sitä, jos kaikki rupeaisivat lapsia synnyttämään. Ethän sinä mikään lapsi ole, että tuollaista ajateletkaan. Tee sinä niinkuin kaikki muutkin tekevät. Minä neuvon sinulle vielä paikankin, hyvän suomalaisen kätilön — —

— Kuinka te sillä tavalla, en minä — — — sellaista —

Justiina jäi miettimään.

Kun kerran Juho hänet jätti, minne hän olisi joutunut lapsen kanssa? Se olisi ollut ikuinen häpeä. Ja kuinka hän olisi jaksanut sen elättää. — Ja entäs se häpeä. Se häpeä!—Justiina oli aina ollut hurskaiden kirjoissa, käynyt hartaasti kirkoissa ja ostellut niihin osakkeita ja kaikki tiesivät Justiinan kunnon ihmiseksi. Kuinka Justiina nyt voisi pettää kaikkien luottamuksen ja tehdä sellaisen häpeän.

Justiina peitti silmänsä häpeästä sitä ajatellessaankin. Ja kuitenkin. Hänellä oli vaan yksi tie. Ja kun sitä oikein järkevästi ajatteli, ei tässä voinut tehdä mitään muuta. Hän nousi ylös päättävästi, mutta muisti samassa Juhon ja istuutui taas neuvottomana.

Mitä hän tekisi Juholle? Mitä?

Mitä siitä linnaankaan — — ja kuka sen voisi todistaa. Niin, kyllähän täällä sellainen laki kuului olevan, mutta eihän Justiina väkisin tahtonut, jollei Juho itse. Mutta kun sillä kuului olevan useampia niitä.... Sitä ajatellessaan Justiina tahtoi aivan pakahtua. — Että se Juho oli hänet näin pettänyt. Ja hänen rahansa vienyt. — Jos se olisi nyt tuossa, niin silmät repisin, ajatteli Justiina puristaen käsiään nyrkkiin. — Häntä väsyttivät kuitenkin mielenliikutukset ja hän huokasi ja nojautui taaksepäin.

— Kyllä se Juho sittenkin raukkamaisesti menetteli, jatkoi hän ajatustaan. Jos hän rukoilisi Juhoa. Mutta ei. Jos se Juho vaan halveksisi häntä sitten. Ei, hän ei tahdo nöyrtyä. Hän ei tahdo lasta. Hän punastui kiivaudessaan. Hän ei tahdo lasta, mutta hän tietää varmasti, että Juho tulee vielä kerran ja pyytää häneltä anteeksi. Niin hän tekee. Hän jättää Juhon rauhaan, niin kyllä hän vielä huomaa, mitä hän on tehnyt.

Hän ei ollut huomannut, että emäntä oli poistunut. Nyt hän säpsähti, kun emäntä tuli sisään tuoden Justiinalle kahvia.

— Kyllä minä teen niinkuin te neuvotte, sanoi hän sitten emännälle. — Kahvia juotuaan hän meni kotiinsa.

Hän oli luvannut emännälle tulevansa viikon perästä hänen luokseen järjestämään asiaa, mutta kotiin päästyään hän katui sitä. Miksi hän sittenkin siihen suostui? Jos Juho tulisikin takaisin. — Niin, ehkä hänen käyntinsä sittenkin oli ollut vaan unta. Kunhan vaan Juho tulisi edes käymään. Sitä hän odotti levottomasti joka ilta. — Juhoa ei kuulunut ja epätoivois-

saan Justiina pyysi emännältään päästä vapaaksi viikon ajaksi.

Seuraavana sunnuntaina hän meni emännän kanssa Mrs Starkin asunnolle ja jäi sinne viikoksi, samalla kuin emäntä puristi tyytyväisenä käteensä seteliä, jonka kätilö oli pistänyt siihen.

Kun Justiina viikon kuluttua astui ulos samasta ovesta, oli hän kokonaan muuttunut. Hän oli väsynyt, väsynyt kuolemaan asti. Hänen poskensa olivat kuopalla, jalat tuskin kannattivat enää. Silmissä oli kuumesairaan kiiltävä hehku, jota niissä ei koskaan ennen ollut näkynyt. Se oli palavan sielun viimeistä, leimahtavaa hehkua ennen sammumista. Hän ei ollut menehtynyt ainoastaan ruumiillisesti, vaan hänen sielunsakin voimat olivat uupuneet.

Miksi hän sittenkin meni tätä tekemään! Oo, — ei hän itsensä tähden sitä olisi tehnyt. Ei suinkaan. Äitiä hän häpesi, häpesi niin, että oli maahan vajota sitä ajatellessaan. — — — Ihmisiä....

Pahat kielet olisivat heti toitottaneet maailmalle, että Justiina on täällä sellaisilla jäljillä ja hänen äitinsä olisi saanut sen tietää. — Sellaisilla jäljillä.... Minkälaisilla? Niinkuin kaikki muutkin. — Niinkö? Justiina kauhistui ajatellessaan, että hän oli tuominnut tovereitaan, jotka olivat joutuneet samaan asemaan kuin hän ja tehneet aivan samalla tavalla kuin hän oli tehnyt. Kuinka hekään voivat muulla tavalla tehdä?

Eikä siinä ollut ainoastaan se seikka vaikuttamassa. Justiina tahtoi vihata Juhoa, mutta samalla hänen täytyi tunnustaa itselleen, että hän rakasti Juhoa edelleen. Nyt ehkä vielä kovemmin kuin ennen. Olihan Juho hänen ensimäinen oikea rakkautensa.

Hänestä tuntui, että jos hänellä olisi lapsi, ja hänen täytyisi hoitaa sitä, tuntuisi hänestä itsestään nöyryyttävältä Juhon edessä, joka oli ottanut asian vaan leikin kannalta. Hän tahtoi uhmata Juhoa ja näyttää, ettei hän välittänyt hänestä. Hän ei tahtonut näyttää, että hän jäi kaipaamaan häntä niin kovasti Mutta kerran kun Juho tulee hänen luokseen — — —. Hän odotti sittenkin Juhoa luokseen. Hän tahtoi laittaa itsensä sieväksi Juhon kiusallakin, olla iloinen ja tehdä hänestä pilkkaa ja kiusata häntä....

Hän ajoi ilmaradalla takaisin entiseen paikkaansa. Rouva surkutteli Justiinan kalpeutta ja oli kovin pahoillaan hänen puolestaan. Tietysti sen tähden, että Justiina ei nyt jaksaisi tehdä työtä niin paljon kuin ennen. Justiina oli kiitollinen hänelle osanotosta, vaikka hän ei heti voinutkaan alkaa töitänsä niinkuin rouva pyysi.

Hän kiipesi yläkertaan, omaan huoneeseensa. Hänestä oli yhtentekevää kaikki. Pankoot pois, jos haluavat. Hän ei jaksanut ajatella enää selvästi, niin väsynyt ja murtunut hän oli. Äiti muistui hänen mieleensä. — Ei, hän ei jaksanut ajatella äitiä nyt. Kaikki oli niin harmaata. Taivas oli harmaa ja pimeä. Se uuvutti, näännytti ja Justiina vaipui hervahtaen vuoteelleen.

Hän nukahti, mutta hän näki unta pienestä pojasta, jolla oli äidin silmät ja joka tahtoi päästä hänen syliinsä. Se ei ollenkaan peljännyt, vaikka Justiina aikoi ottaa sen syliinsä. — Miksi sillä lapsella oli äidin silmät, ajatteli hän ja naurahti. — Kas, eipä se lapsi ollutkaan? Sillävälin kun hän naurahti, oli se muuttunut äidiksi, joka katsoi nyt häntä moittien. Hän tuli

surulliseksi. Miksi hän oli nauranut äidilleen? Ja nyt äidillä oli valkoiset vaatteet päällä. Pitkä valkoinen kaapu päällä viittasi hän Justiinalle hyvästinsä ja hävisi.

Justiina tunsi tyhjyyttä ja aikoi juosta hänen jälkeensä, mutta ei päässyt ja samassa kun hän tunsi pettymystä, hän heräsi. Hän oli kokonaan hien vallassa.

Oliko se vaan unta. — Hän huokasi helpotuksesta, vielä väristen. Äiti siis ei ollutkaan kuollut ja hänen lapsensa eli vielä. Hän katseli ympärilleen ja samassa hän huomasi, missä hän oli.

Todellisuus raateli hänen sydäntään.

— Oi jumalani, jumalani, hän vääntelí käsiään. — Taas tämä ainainen raataminen ja ikävä työ.... Ei milloinkaan tästä uhannut tulla loppua. Ei milloinkaan....

Oh, kuinka elämä tuntui elottomalta. Ihme kun hän ei ollut sitä ennen huomannut. Tämäkin huone, jossa hän oli asunut monta, monta vuotta. Ei hän oikein muistanutkaan kuinka monta niitä oli — oliko se nyt viisi vuotta? Ehkä. Tämäkin huone näytti aivan kuolleelta ja kylmältä. Se oli kuin muuttunut sen jälkeen, kun hän oli siellä viimeksi ollut. Omituista kuinka kaikki oli outoa. Ja tuo kuvakin tuossa, kuinka se oli tänne tullut? Nyt hän muisti. Hän oli ostanut sen kerran kymmenen sentin puodista ja aikonut sen lahjaksi Juholle. Se kuvasi kahta enkelisiipistä lasta, amoria. Toinen oli nukkunut jousi ja nuolet pään alle, viaton ilme kasvoillaan, toinen oli ampuma-asennossa. Hän oli siitä kuvasta pitänyt hyvin paljon ja nytkin hän katseli sitä kauan aikaa, etenkin sitä, joka nukkui. Se nukkui niin viattomasti, pelkäämättä vaaraa. — Mitä hän ajatteli! Mutta se kuitenkin oli muuttunut

tutun näköiseksi. — Hirvitti.... Sen silmäluomien välistä tipahteli helmiä, kirkkaita, kimaltelevia kyyneleitä. Ja se nukkuva oli nuoremman näköinenkin kuin se toinen. Kummallista kuinka se muistutti jotain. Justiina katsoi siihen hievahtamatta, henkeään pidättäen. — Kuinka?.... Nyt hänelle selvisi. Se olikin *hänen* lapsensa! Se oli vielä elossa. Hän jähmettyi kauhusta. Se oli hänen lapsensa ja se oli tullut takaisin. Mutta sehän oli tullut takaisin, joten ei ollut mitään peljättävää. Se oli hänen lapsensa, eikä hän tahtonut kadottaa sitä enää mistään hinnasta. Ei mistään. Ei vaikka sielunsa autuus häneltä riistettäisiin. Hän nousi sitä ottamaan seinältä. Kauan horjui hän sitä tavoitellen ja kun sen lopulta käsiinsä sai, rintaansa sen painoi. — Hänen lapsensa, hänen lapsensa. Eihän, eihän kuitenkaan. Se ei itkenyt samalla tavalla kuin Justiina siellä oli kuullut sen itkevän....

Hän heitti sen kammoten luotaan ja juoksi pois huoneesta. Hän tuli keittiöön. Eihän hänellä lasta ollutkaan, muuta kuin äiti. Ja äiti, oliko äitikin käynyt sanomassa hyvästi?

Hän katseli ympärilleen ja hänelle selvisi silmänräpäyksessä tilansa. Nyt välähti hänen mieleensä selvyys ja hän muisti, että hän oli menettänyt tuhat dollariaan, lapsensa, Juhon, äidin, kaikki, kaikki.... Äiti, — hän oli säästänyt rahaa neljätoista vuotta ja luvannut äidilleen, että hän tulee takaisin aivan pian ja tuo hänelle rahaa. Kuukausi sitten oli hän kirjottanut tulevansa Suomeen. Viimeinkin tulevansa kotiin äidin luokse. Vihdoinkin. Mitä äiti nyt sanoisi, kun hän ei tullutkaan? Niin, äitihän oli sairaana ja odotti häntä sinne. Sanomaton hellyyden tunne kohosi hänen

sydämessään äitiä kohtaan ja hänen olisi tehnyt mielensä syleillä häntä.

— Kuinka minä syleilisin häntä ja pitäisin hyvänä, hellittelisin kuin pientä lasta. Käsilläni kantaisin ja pyytäisin anteeksi, että olen niin kauan viipynyt maailmassa. Ja nyt hän on sairaana. — — —

Hän astui askeleen pöytää kohti, mutta samassa hän huomasi, että uunissa paistui ruokia. Se oli päivälliseksi aijottu kananpaisti. Hän lisäsi siihen vettä koneellisesti ja sekotti siihen jauhoja. Aivan samalla tavalla oli hän tehnyt joka päivä monta vuotta, kokonaista neljätoista vuotta. Oh, kuinka se häntä tympäsi.

Hän kääntyi pois siitä ja lähestyi pöytää. Katsos! Siinä oli hänelle kirje. Hänelle se oli ja sisaren käsialaa! Kuinka hän nyt taas kirjoittaa, vaikka hän juuri sai kirjeen kuukausi sitten, että äiti oli sairaana. Mitähän siellä nyt oli? Hän avasi sen, repien hitaasti, pala palalta kuoren pois ympäriltä isoissa paloissa. Noin hän tahtoisi repiä kaikkea, noin, ja vielä noin. Hän ei lakannut ennenkuin kuori oli kokonaan pois ympäriltä, sitten hän heitti palaset väsyneenä kädestään. Niin, kirjehän hänellä kädessään olikin. Hän katseli ilmeettömin silmin sen epätasaisia rivejä, eikä ymmärtänyt siitä sanaakaan. Hän luki ääneen:

"Rakas Justiina. Täten lähestyn taas ja ilmoitan, että rakas äitimme on kuollut".

Justiina tavasi moneen kertaan "on kuollut", "on kuollut" ja viimein pakoitti itsensä ajattelemaan. Vielä kerran hän luki ponnistaen ajatuksiaan: "on kuollut". — Nyt hän sen ymmärsi.

Sanaakaan sanomatta vaipui hän tuolille ja pyörtyi.

Hän ei tiennyt kuinka kauan hän oli ollut tiedotonna, mutta kun hän heräsi, tuntui kuin toinen puoli hänen sielussaan olisi puutunut, tai häipynyt mitättömiin. — Äiti kuollut, äiti kuollut, toisti hän taas itsekseen noita lohduttomia sanoja ja katseli tylsänä eteensä. — Äiti kuollut. — Se seisoi hänen edessään synkkänä totuutena, järkkymättömänä kuin kallio. — Äiti kuollut. — Hän ei päässyt siitä mihinkään. — Äiti kuollut. — Nuo sanat tuntuivat lepäävän painona hänen päällään, eikä hän niistä voinut vapautua.

Hän koetti ajatella jotain muuta ja vähitellen hän sai ajatuskykynsä takaisin. Hänellä oli aavistus, että jos hän antaa tuon ajatuksen kauvan aikaa kyteä aivoissaan, ei hän enää voi muuta ajatellakaan kuin sitä. Hän pakotti itsensä ajattelemaan asiaa järjestyksessä, hitaasti, tarkasti, kuin punniten jokaisen ajatuksen ennenkuin sen aivoihinsa päästi. Ja kuitenkin ne tulivat valmiina, neljätoistavuotista latua, kuin vasaralla hänen sydämelleen iskien. — — —

— Äiti kuollut. — Hän ei päässyt siitä minnekään. Mutta äitihän oli käynyt hyvästillä. Lapsikin oli mennyt, hän oli nähnyt hänetkin nukkumassa ikuista untaan — kaikki oli mennyt. — Äitikin kuollut. — Mitä hän täällä teki? Eihän hänellä enää ollut mitään täällä tehtävää. Ei mitään, kaikki oli tyhjää ilmaa. Hänkin oli hyödytön olento täällä. Ketä varten hän eli? Ei ketään. — Itseäänkö varten? Hän ei itsekään ollut enää mikään. Minne hän vaan katselikin — kaikkialla oli tyhjää. — Eikä ketään maailmassa, ei, ei mitään. — —

Hän tuijotti sisällyksettömään tyhjyyteen ja hänelle selveni vastustamattomasti se kuilu, johon hän oli

vajonnut ja sen tuntiessaan humahti jotain hänen ympärillään ja hänen henkeään tukahdutti äkillinen mielenliikutus. Oh! — Kaikki musteni hänen silmissään, mutta hän kuuli korvissaan viuhivan pimeyden — ilkkuvan mustan tyhjyyden äärettömässä avaruudessa, joka ammotti kuin hornan kita häntä vastaan, hänen ympärillään, kietoen hänet itseensä. — — Hän koetti sitä väistää, mutta yhä se läheni ja painoi vastustamattomalla voimalla häntä kammottavaan pimeyteen. — —

Ei ketään, ei kerrassaan mitään muuta kuin synkkää pimeyttä. Jokin porisi ja sihisi hänen korvissaan, mutta se tuntui tulevan niin kaukaa, ettei hän voinut luoda siihen huomiotaan. — Hän tunsi vaan kuilun leviävän edessään ammottavaksi, mittaamattomaksi avaruudeksi, — — — mutta samalla hän heräsi siitä äkkiä, tuntien ruumiillista kipua. Tullen tajuntaansa huomasi hän seisovansa uunin vieressä. Hänen kätensä oli koskenut kuumaan rautaan ja palanut suurille rakoille. Sitä kirveli niin, että vihlasi ytimiin, mutta se helpotti sydämen tuskaa ja Justiina hymyili.

— Kunpa se vaan aina koskisi noin, ei yhtään kovemmin, niin helppohan olisi olla, nauroi hän äänettömästi ja katseli paisunutta kättään. Sitä alkoi polttaa kovemmin. Hänen täytyi huudahtaa tuskasta, mutta se teki samalla hyvää. Hänen oli silloin helpompi olla. Hän kaasi suolaa veteen ja huuhtoi sillä kättään.

Hetken veivät ruumiilliset tuskat hänen ajatuksensa pois, eikä hän tuntenut muuta kuin jomotusta kädessään, mutta hän jaksoi sen kärsiä helposti. Sitten kun ne vaimenivat alkoi taas tuo jäytävä, kammottava

tunne — ei ketään, ei mitään — pimeyttä — ammottavaa tyhjyyttä. —

Hän ponnisti kaiken voimansa, katsahti kuin väkisin kuluneihin neljääntoista vuoteen. Hän näki itsensä petettynä, hyljättynä, säälittävänä — — —

Se laukesi ja hän purskahti hysteeriseen, hurjaan itkuun. Nyt hän itki sydämensä pohjasta ja pani koko elämänsä siihen. Se tuntui helpottavan. — Oh! — Oh, kuinka suloista oli itkeä, itkeä ja tuntea olevansa murjottu. Itkeä vaan....

Hänen luokseen tuoksahti palaneen lihan käry ja hän nousi ylös ja meni ottamaan kananpaistin tulelta. Hän asetti sen toiseen paikkaan ja kaasi taas vettä päälle, ettei se palaisi. Sitten hän kulki takaisin pöydän ääreen ja puhkesi taas itkuun. Hän tahtoi itkeä, itkeä itsensä uuvuksiin, että ajatukset häviäisivät. Itkeä vapauttavaa itkua, — itkeä koko elämänsä painostavan taakan hartioiltaan. — Hän ei pidättänyt enään itseään, vaan nyyhkytti rajusti, väsymättä. Nyyhkytysten lomassa hän ajatteli:

— Taas vuosi, toinen, — harmaa — ikävä elämä, ei ketään, ei kerrassaan mitään, minkä vuoksi elää. — — — Ja hän itki katketakseen.

5

REINHOLD WIKMAN

Reinhold Wikman makasi selällään vuoteellaan, kädet mukavasti takaraivon alle työnnettyinä ja katseli ilmeettömin silmin seinäpaperien haalistuneita, monimutkaisia kuvioita. Nuo kuviot muodostivat yhtymäpaikassaan aivankuin kaksi silmää ja parran niitten alapuolelle, ja kun Reino niitä kauvan katseli, muuttuivat ne hänen silmissään ihmisen pääksi, irvistävän noidan pääksi. Hän naurahti mielikuvalleen, mutta aina se vaan joka aamu pisti hänen silmäänsä ja hänen katseensa siihen kietoi. Aivan samalla tavalla oli hän joka aamu, siinä loikoillessaan vuoteellaan toimettomana, katsellut noita seinäpaperien luonnottomia kukkasia ja kuvioita, ja lopuksi ne rupesivat häntä vaivaamaan. Nytkin hän oli katsellut niitä puolisen tuntia, saamatta ajatuksiaan kokoon.

Hän riuhtasi itsensä veltosta mielentilastaan ja nousi istualleen, mutta häntä raukasi vielä, ja samaa kyytiä hän kellahti kyljelleen ja veti peiton päälleen. Olisihan sitä täytynyt nousta ylös, kellokin viereisessä huoneessa kuului lyövän jo yksitoista, mutta päätä pakotti, eikä hän muutenkaan ollut tyytyväinen elämäänsä. Yhtähyvinhän sitä vielä loikoi lämpimässä.

Ajatukset kulkivat vanhoja latuja eileniltaseen.

— Hyi — saakuri! Hän sylkäsi. — Kaikkia sitä vielä pitää olla. Ettäkö hänestäkin tuli jokailtainen vieras piikatyttöjen keittiöihin.

Hän oli eilen taas ollut Eliinan luona yhteen saakka yöllä. Herrasväki oli ollut ulkona ja he olivat pitäneet hauskaa silläväiin.

Hän kirosi taas itsekseen ja kääntyi kyljelleen, suoristi raajojaan ja venyttelihe niin että jäsenet natisivat. Sitten hän hyppäsi äkkiä istualleen, puristi kätensä nyrkkiin ja mutisi hampaittensa raosta.

— Eikö tästä milloinkaan tule loppua!

Seisahtui sitten, huokasi ja heittäytyi rentonaan takaisin seljälleen.

Eihän siitä voinut tulla loppua, — ellei joku tekisi sitä. Mutta kukapa sen tekisi? — Tulisi edes joku onnenpotkaus, tai mikä hyvänsä. Inhottaa koko elämä.

— Mitähän tuttavat ja mitähän Irja sanoisi, jos tietäisivät kuinka minä täällä piikojen varoilla elelen, ajatteli hän pudistaen päätään, mutta veti suunsa samalla irveen.

Hän oli ylioppilas. Käynyt Helsingissä normaalilyseon läpi, saanut kaksi kertaa reput ylioppilastutkinnossa ja kolmannella kerralla läpäissyt kuin vahingossa. Päämäärä, valkoinen lakki, oli saavutettu, ja seuraavat kuukaudet kulki Reino niinkuin muutkin toverinsa pää kallellaan ylpeydestä ja hyvästä tuulesta pitkin katuja, luullen jokaisen katselevan ainoastaan häntä. Mutta pelkkä ylioppilaslakin näytteleminen ei ajan pitkään voinut pitää iloa vireillä. Penkinpainajaisten ja muutamien Alppilassa ja Kaivohuoneella vietettyjen iltojen jälkeen, joihin tarvittavat rahat hän oli saanut ahkerien vanhempainsa viimeisistä säästöistä, muuttuivat kemut

halvempiin paikkoihin, joissa juotiin pelkkää olutta, ja niihinkin hänen täytyi vipata tovereiltaan rahaa, sillä kotona ei enään ollut.

Hänen isänsä oli tavallinen työmies, joka oli päättänyt kouluuttaa pojastaan herran, maksoi mitä maksoi, ja hän oli monta vuotta odottanut väsymättä sitä mieltähivelevää hetkeä, jolloin hänen poikansa saisi valkoisen lakin. Äidiltäkin pääsi itku, kun hän näki poikansa niin kauniina ja solakkana, ruusut rinnassa. — Nythän hänenkin pojallaan olisi maailma avoinna aivankuin muillakin herrasväen ihmisillä, ja kaikki sen kunniapaikat ja muut ilot. — Ja sitä hän sanoikin aina jonkinlaisella vahingonilolla toisille matameille, joitten kanssa hän pesi pyykkiä rannassa — ja toiset akat nyykäyttelivät kateellisen hartaina päätään ja myöntelivät äidin puheisiin: — Onhan sillä, onhan sillä. —

Eikä Reino itsekään sen pitemmälle ollut ajatellut. Valkolakki ja sitä seuraavat edut ja hauskuudet olivat häämöttäneet hänen mielessään melkein samanlaisina kuin vanhempainsakin. Hänelle oli nyt maailma avoinna ja hän oli iloinen, että oli läpäissyt kunnialla tutkinnoista. Nyt sitä täytyi huuhtoa alas kahdeksan vuoden pölyt, ainakin oluella, ellei jalompia juomia ollut saatavissa. Ja hän joi.

Isä tosin pudisteli päätään, jopa joskus murahtelikin, kun Reino vasta aamuyöstä kotiin työntyi, mutta äiti puolusti häntä ja sanoi että onhan se poika parka saanut kärsiä ja tehdä kovaa työtä kahdeksan vuotta; lukutyö näet voi olla raskaampaa kuin maanmuokkaaminen, ihmekö jos hänen tekee mieli huvitella. Ja herra se Reinokin nyt oli, josta oli heille kunniaa. Isä myönsi asian todeksi, sillä hänkin kunnioitti valkoista

lakkia, vaikka ei tahtonut siitä kerskailla, se kun oli niinkuin hänen omaansa; hänhän se oli pojan kouluuttanut.

Muutamien kuukausien kuluttua kun toverit olivat hajaantuneet, huomasi Reino itsekin että hänen täytyi ruveta hankkimaan itselleen jotain tointa. Mutta se oli aivan toisenlaista kuin hän oli ajatellut. Virkoja ei ollutkaan saatavissa niin kädenkäänteessä kuin hän oli otaksunut. Hän kävi Helsingin ympäri ja kyseli toimia, mutta kaikki oli turhaa.

Hän oli ajatellut ensin siistiä ja helppoa tointa pankissa, josta saisi ainakin sata markkaa kuukaudessa palkkaa ja paljon aikaa käydä tapaamassa Irjaa ja seurusteluun hänen kanssaan. Ja olihan se sitäpaitsi hieno ja siisti toimi. Niissä olivat paikat kuitenkin täynnä, ja pankinjohtajan muistikirjassa oli pitkä rivi pyrkijöiden nimiä, ylioppilaitten ja rikkaitten tyhjäntoimittajien, joita juomaveikot olivat hänelle suositelleet. Reinon täytyi luopua ensimäisestä unelmastaan, samoinkuin vähitellen muistakin.

Konttoreihin ei myöskään päässyt· Reino ihmetteli kuinka paljon niihin toimiin oli hakijoita, mastereja ja ylioppilaita, kokeneita miehiäkin. Minne hän vaan kääntyikin, olivat paikat jo täytetyt, eikä hänellä ollut pienintäkään toivoa päästä niihin. Muilla hakijoilla oli aina kokemusta, tuttavia, ja toisilla rikkaitten suosituksia, jotka painoivat vaa'assa enemmän kuin Reinon ylioppilastodistus. Joka puolella nousi tie pystyyn. Hän harhaili vuoden pitkin pääkaupungin katuja ja lopulta hän oli niin kyllästynyt koko kaupunkiin, että hän olisi mennyt minne hyvänsä, kunhan ei olisi tarvinnut vetelehtiä ilman työtä. Kotona hän sai kyllä asua ja syödä,

mutta taskurahoja ei ollut, joten hän ei voinut käydä tovereitaan tapaamassa, vielä vähemmän Irjaa tai muita tyttöjä, joita olisi täytynyt viedä huveihin.

Kaikki näytti liittoutuneen häntä vastaan.

Vanhemmatkin olivat huomanneet, ettei valkolakki johtanutkaan poikaa leipäpaikkoihin ja heidän kunnioituksensa sitä kohtaan haihtui jonkunverran. Ei kuitenkaan kokonaan, sillä he eivät halunneet tunnustaa olevansa erehtyneitä, vaan syyttivät ihmisiä, jotka olivat niin puolueellisia, että syrjäyttivät Reinon kateellisuudesta. Ja äiti usein päivitteli, että voi voi kun on ylioppilas, eikä sittenkään saa paikkoja, kyllä se maailma on nurin kurin — ja toiset akat iskivät vahingoniloisina silmää toisilleen.

Mutta kuitenkin Reinolle sattui onnenpotkaus! Eräs hänen isänsä tuttavista oli lähdössä Amerikaan ja hän ehdotti Reinoa myöskin sinne. Tämä ihastui heti ehdotukseen. Siellähän sitä olisi tulevaisuus! Oppia englantia ja saada sitten täällä hyvä toimi. Vanhemmat lainasivat matkarahat ja Reino lähti keventynein mielin matkaan. Ikävä tosin oli vähän Irjaa, mutta tämä oli luvannut hänelle uskollisuutta ja Reino oli tehnyt samoin.

Amerikaan päästyään jatkoivat Reinon matkatoverit kulkuaan edemmäksi lännelle, mutta Reino jäi New Yorkiin, jossa kuului olevan saatavissa konttoritöitä. Eihän sitä ylioppilasmies voinut raakaan työhön mennä; eikä olisi jaksanutkaan, kun ei ollut siihen tottunut.

Hän rupesi kuulustelemaan työtä, mutta huomasi pian, että täällä sen saanti oli vieläkin vaikeampaa kuin Suomessa. Joka paikassa vaadittiin englanninkielen taitoa ja sitä hänellä ei ollut. Hakemisesta ei ollut apua

enään ja rahat alkoivat loppua. Suomalaisella emännällä, jonka luona hän asui, oli kuitenkin sen verran kunnioitusta valkoista lakkia kohtaan, ettei hän ajanut Reinoa pois huoneesta, kuten hän olisi tehnyt jollekin toiselle, vaan lupasi odottaa.

Seuraavat viikot eli Reino jouten, käveli ulkona ja katseli kaupunkia, lueskeli joskus, kun luettavaa sattui, makasi puolelle päivin ja odotteli jotakin tapahtuvaksi. Joskus hän pistäytyi suomalaisten iltamissa, mutta se haiseva yleisö, joksi hän sitä nimitti, teki häneen lopulta niin inhottavan vaikutuksen, että hän mieluummin pysyi sieltä poissa. Ensimäiset kerrat, jolloin hän kävi heidän iltamissaan uteliaisuudesta, oli hän tyytyväinen käynteihinsä — hän kävi siellä kuin jossakin museossa— mutta myöhemmin, kun hän oli jo kyllästynyt elävienkuvien teattereihin ja hänen mielensä teki vaihtelua, tuntui hänestä kuin olisi hän asettunut heidän tasolleen, jos hän olisi mennyt sinne huvitellakseen heidän tavallaan. Hän teki sen huomion, että tänne New Yorkiin oli kerääntynyt koko Suomen roskaväki, varkaat ja murhamiehet, jotka eivät Suomessa voineet enään olla, ja hän surkutteli itseään syvästi, että oli joutunut tänne paheiden pesään. Kauvemman aikaa oltuaan tapasi hän kuitenkin sattumalta sivistyneitäkin ihmisiä ja kohta hän huomasi, että ei täällä sittenkään ainoastaan raakalaisia ollut. Ja kun hän oli ylioppilas, oli hän hyvin tervetullut muitten sivistyneiden seuraan.

Nämä "sivistyneet" olivat Suomessa ennen olleet kauppa-apulaisia, maalareita, kelloseppiä tai ylioppilaita — ainakin he itseään siksi kutsuivat — mutta useimmat heistä eivät entisiä ammattejaan maininneet. Olipa sinne joukkoon ilmestynyt joku kreivi ja paroonikin, ja

joskus insinööri ja arkkitehti, joiden tittelien varmuus oli kuitenkin epäiltävää laatua. He eivät tahtoneet tehdä kovaa työtä ja se heidät erottikin varsinaisesta rahvaasta ja nosti sivistyneitten kirjoihin. Joku heistä elätti itseään maitten myynnillä ja kaikennäköisten epäilyttävien osakkeitten kauppaamisella, yksi taas myi kelloja ja sormuksia, joista veti suunnattomia voittoja. Kolmas suurennutti valokuvia ja neljäs suomenteli kirjotuksia lehtiin huonolla suomenkielellä. Jos mainitsemme vielä "kirjailijan" ja pari tyhjäntoimittajaa, on joukko kuvattu. Tietysti sekin vaihteli, mutta kantajoukko oli tällainen. Aina joskus eksyi joukkoon moukkakin, mutta heitä siedettiin ainoastaan niin kauan kuin heillä oli rahaa, sitten heidät kyydittiin omille laitumilleen. Sivistyneet olivat jo niin tottuneet suurkaupunkiin, sen meluun, lukemattomiin kapakoihin ja niiden ilmaisiin välipaloihin, sekä suomalaisiin piikatyttöihin, jotka pitivät suurena onnena saada seurustella heidän kanssaan, etteivät he halunneetkaan enää minnekään muualle. Heistä olivat useat asuneet täällä jo kymmenenkin vuotta ja kaikki he tulivat mainiosti toimeen tilapäisine ammatteineen.

Tähän joukkoon joutui Reino, ja tahdottomana luonteeltaan, ikänsä oltuaan muitten ohjailtavana, sulautui hän ihmeen pian heidän elämäänsä. Ja kaikessa oli sitäpaitsi uutuuden viehätys. Ensimäinen vuosi meni ihmetellessä, ja jokainen päivä toi uutta tullessaan, sellaista, jota hän Helsingissä ollessaan ei koskaan olisi tullut näkemään. Eikä hän huomannutkaan ennenkuin tuo vuosi oli luiskahtanut ohi, ja hän ihmetteli kun sattui sen huomaamaan. Alussa hän kyllä ajatteli tulevaisuuttaan ja toimeentuloaan, tuntien että tämä on kaikki väliaikaa, mutta hyvät toverit olivat toimittaneet hänelle

tyttöjä, jotka olivat kauan palvelleet maassa ja keränneet rahaa ja tytöt auttoivat mielellään Reinoa, työntäen hänen kouraansa seteleitä, eri suuruisia, aina asianhaarojen mukaan.

Reino häpesi alussa näitä "lainoja", etenkin kun hän tiesi varmasti, etteivät ne ikinä tulisi takaisin maksetuksi, mutta vähitellen ujous hävisi, lainat tulivat kuin tavaksi ja vuoden perästä hänellä oli kolme, jopa neljä viisikin "hellua" yhtäaikaa, joilta hän sai vuorotellen rahaa. Tämä näytti ajan pitkään kuitenkin rumalta ja kun pahat kielet alkoivat siitä huhuta ympäri suomalaista asutusta, ehdottivat Reinon toverit, että hän ottaisi jonkun ammatin niinkuin hekin. Hänhän voisi myydä kelloja, maita, osakkeita, suurentaa valokuvia, mitä hyvänsä, kunhan hän vaan olisi toimivinaan jotakin. Silloinhan oli hyvä syy mennä tyttöjen työpaikkoihin kaupittelemaan tavaroitaan, uskotella heille puuta heinää, pyöräytellä joskus vyötäisistä ja rahat heltiäisivät helpommin kuin kultavuoresta.

Reino oli valinnut osakkeitten myynnin,jonka hän oli huomannut tuottavimmaksi ja samalla mukavimmaksi, kun siinä sai suurempia summia yhdellä kerralla, eikä tarvinnut niin paljon työtä tehdä tai liikkua ympäri. Ja hän se saikin myydyksi niitä! Kaikki riippui vaan siitä, kuinka osasi miellyttää piikatyttöjä, ja sitä Reino kyllä osasi.

Näin hän oli elellyt huolettomasti neljä vuotta, ja aika oli lentänyt kuin siivillä. New Yorkissa se luisti jos missään, tuskin huomasikaan päivän menneen, ja aina oli hänellä sitoumuksia edellepäin, milloin minnekin New Yorkin lähistöllä. Siellä sai hän kauneissa huviloissa syödä ja juoda kuin herrasmies ainakin. Siellä

tytöt tarjosivat hänelle sellaisia ruokia joita hän ei ollut koskaan ennen nähnyt, mutta vähitellen oppi hän niitäkin syömään, ja viikonkin väliä pidettyään, kaipasi hän hienoja huoneita ja loisteliasta ympäristöä, jossa oli saanut hetken viettää. Se oli tullut tavaksi, ja kaikki muukin oli käynyt kuin itsestään.

Joskus tunsi hän kuitenkin tasapainonsa horjahtelevan, kun tytöt yllyttivät toisensa hänen kimppuun ja sanoivat hänen petkuttaneen heitä tai antaneen naimalupauksia, mutta niistä hän oli aina suoriutunut verraten helposti. Eikä *se* oikeastaan horjuttanut häntä ollenkaan, mutta muisto menneestä ajasta, vanhemmista, Irjasta, tuttavista — — —. Sellaisina hetkinä hän muisti kaikki, näki koko elämänsä edessään ja osasi arvostella nykyisen alennustilansa ja asemansa toivottomuuden. Hän inhosi silloin itseään... — Mutta sitten tulivat taas toverit, veivät hänet aamuryypylle, juttelivat hauskoja asioita — ja kaikki oli ohi taas. Elämä oli kietonut hänet huomaamatta pyörteisiinsä. Iltasin juotiin. — — —

Juominen itsessään ei heitä huvittanut, vaan se, että he pääsivät vapaaksi jokapäiväisen elämän huolista ja saivat ilmakehän ympärillään muuttumaan. Kaikki asiat muuttuivat viskyn höyryssä iloisemmiksi ja lupaavammiksi. He eristäytyivät tänne Bakkuksen suojaan tuosta muusta roskaväestä ja kohosivat yläilmoille. Silloin he olivat anteeksiantavaisia ja suvaitsevia toisiaan kohtaan: joivat, lauloivat ja filosofeerailivat. Kummallista kuinka he siellä saivat henkensä lentoon! Siellä tuntui kaikki niin suurelta ja juhlalliselta. Heillä oli aatteita ja ihanteita ja he uneksivat niistä... jokainen luottaen ilmalinnojensa vankkuuteen...

Mutta aika riensi sillävälin nopeasti.

Reino haaveksi toisten mukana ja kertoi joka ilta saman idyllin Irjasta ja itsestään, lisäten aina uuden käänteen juttuun, ettei se tuntuisi vanhalta. Eikä hän muuta halunnutkaan kuin saada olla rauhassa mieleentunkeutuvilta itsesyytöksiltä, jotka pyrkivät häntä joskus ahdistamaan.

Ja nyt oli hänelle sattunut sellainen tapaus, jonka johdosta ajatukset tahtoivat pyrkiä tuolle vaaralliselle polulle. Sitä hän ajatteli maatessaan oikonaan, eikä voinut ponnistautua ylös, enemmän kuin päättää ajatuksiaankaan.

— Äh, hän ei ymmärtänyt kuinka hän saattoi olla noin hentomielinen. Hän tiesi mitä joku toinen olisi hänen sijassaan tehnyt... — Mutta minä ... en voi, ajatteli hän sanoa, mutta pidätti sen ja ajatteli sensijaan. — Minä... jaa, kunhan ehdin ajatella.

Nyt juuri palasivat hänen mieleensä kuluneet neljä vuotta, ja verratessaan niitä entiseen, muistuivat hänen mieleensä myöskin Irja ja kaikki tuttavat Suomessa. — — —

— Mutta eihän se *voinut* tapahtua, tuskaili hän itsekseen, käsitettyään lopulta tilansa ja vapauduttuaan tylsästä tuijottamisestaan. — Eihän se voi tapahtua! ... Mutta mikäs auttoi? — Hän ei voinut toisinkaan tehdä. Hän kävi mielessään läpi viimeisten tapausten kulun ja arvosteli — koetti arvostella kylmästi, kuin sivulta katsoen.

Mitä hän oli tehnyt? — Seurustellut sievän tytön kanssa, aivan samalla tavalla kuin kaikki muutkin. Olivathan monet muutkin aivan samalla tavalla häneen rakastuneet. Miksi tämä sitte olisi ollut erikoistapaus?— Reino punastui sitä ajatellessaan, mutta suuttui samas-

sa punastumiselleen, ja saavutti taas arvostelevan mielialan.

Eliina ei ollut paljon sievempi muita, paitsi että hänen poskipäänsä eivät ehkä olleet niin ulkonevat kuin monen muun täällä, ja kasvot olivat vähän kapeammat, siinä kaikki! — — — Niin, ehkä hän vielä oli vähän hienompikäytöksinen kuin tavalliset moukat, jotka olivat niin naurettavia kiristettyine, väärine vartaloineen ja helppohintaisine helyineen ja hempuineen ja tekotukkineen, jotka olivat aivan toista väriäkin kuin oma tukkansa. Eliina oli toisenlainen, ja Reino oli heti iskenyt silmänsä häneen. Hän ei epäillytkään, etteikö Eliina olisi yhtä valmis tulemaan hänen syliinsä kuin kaikki muutkin, mutta hän erehtyi kuitenkin jonkun verran, ja se kiihotti häntä. Eliinan naisellinen vastarinta ja hänen nuoruutensa olivat vaihtelua Reinolle, samoinkuin hänen vaatimattomat ihanteensakin, ja hän tunsi joskus melkein rakastavansa häntä.

Sellaisina hetkinä vakuutti hän Eliinalle, että hänen tunteensa olivat puhtaita, parempia kuin muita kohtaan, joiden kanssa hän oli seurustellut, ja uskoi sen puolittain itsekin. Hän ei kuitenkaan ajatellut sen pitemmälle. Tietysti se tulisi olemaan tavallinen idylli, niinkuin kaikki muutkin...

Mutta sittenkin. Sehän se juuri oli, että se ei ollut aivan jokapäiväinen suhde lopultakaan. Eliina oli kertonut hänelle koruttoman tarinansa vanhemmistaan, kodistaan ja ilottomasta nuoruudestaan. Tuntui kuin he olisivat yhdessä siirtyneet kotimaahan, sen viehkeän surullisiin kesä-öihin ja moniin muistoihin. Silloin Reino sääli häntä ja samalla halusi suojella, ja Eliina painoi päänsä luottavasti Reinon rintaa vasten. Hän tunsi

sydämensä sykkivän kiivaasti, kuullessaan Eliinan osanottoa janoovan äänen kuiskivan korvaansa hyväilysanoja ja samalla, juuri silloin, hän tunsi tunteensa puhtaiksi, sillä Eliinan käytös kohotti hänen itsetuntoaan.

Eliina ei suinkaan tehnyt sitä tahallaan, sillä siihen hän ei ollut kylliksi kehittynyt, vaan itsetiedottomasti kiehtoi hän Reinon itseensä. Naisellisen vaistonsa avulla oli hän löytänyt oikean suhteen, ainoan mikä Reinoon voi vaikuttaa. Sillä Reino oli itserakas, ja juuri omaa heikkouttaan ja tunteellisuuttaan, tahdottomuuttaan, piti hän vahvimpana puolenaan ja ylpeili sillä, eikä hän halunnut menettää varmuuttaan edes omissakaan silmissään. Niissä kaikkein vähimmin! Hän oli mielestään niin kovin erilainen kuin muut juuri siinä, että hän teki aina oikein naisten välisissä suhteissa ja se juuri kohotti hänet mielestään muitten yläpuolelle. Se hänen "oikein" tekemisensä ei tosin kaikkien mielestä ollut mikään sydämen ylevämmyyden osotus, päinvastoin sillä asianomaiset eivät usein häntä ymmärtäneet, pitäen häntä itsekkäänä, mutta itse hän niin ajatteli ja se piti hänen siveellistä tarmoaankin pystyssä. Nyt oli tullut hetki, jolloin se joutui koetukselle. Hän ei ollut koskaan ennen tuntenut itseään niin epävarmaksi kuin nyt. Muut kohtaukset ja seikkailut olivat luistaneet ohi keveesti ja huolettomasti, jättämättä jälkeensä pienintäkään merkkiä. Hän oli totellut vaistoaan ja elänyt huolettomana, tietäen olevansa varma itsestään, ajattelemattakaan tällaista mahdollisuutta. Nyt oli äkkiä tunkeuduttu hänen sydämeensä, ja vedottu häneen — mieheen. Kaiken muun olisi Reino huolettomasti työntänyt syrjään, mutta tätä... niin, tätä ei voinut sivuuttaa.

Tähän asti oli Reino karkottanut kaikki avioliitto-

haaveilut suhteestaan Eliinan kanssa ja odotellessaan asioiden kehittymistä, joiden hän luuli kehittyvän samanlaisiksi kuin kymmenien muiden kanssa, muisteli hän mielessään vanhoja tuttaviaan, Irjaa, Helsingin elämää ja entisiä huolettoman iloisia aikoja, jotka vieläkin siellä odottivat häntä ja varmasti tulevat joskus hänet saamaan.

Nyt vaikeimpana hetkenään Reino ajatteli, olisiko hän todellakin voinut tunnustaa Eliinan Helsingissä morsiamekseen, tai edes tuttavakseen, ja hänen otsalleen nousi kylmä hiki. Ei todellakaan. Täällä se kyllä meni mukiin ja olihan se hauskaakin tässä yksitoikkoisuudessa, mutta Suomessa, siellä oli toista. — Jos Eliina epäilikin olevansa raskaana, liikuttiko se häntä, enemmän kuin monet muutkaan tapaukset? — Tuo kysymys sukelsi hänen mieleensä uudestaan ja uudestaan, mutta hän tahtoi sen tahallaan jättää vastaamatta. Hän suorastaan ei voinut siihen vastata. — Ja eihän se vielä aivan varmaa ollutkaan. Siitä hänelle pelastus sukeutuukin. Täytyy odottaa. — —

Eliina puolestaan piti kuitenkin hänen tunnustuksiaan tosina, mutta taisteli hänkin itsekseen. — Oliko oikein, että hän sitoi Reinon itseensä, joka oli niin paljon sivistyneempi häntä ja Suomessa ollut kokonaan toisessa seurapiirissä? Reinon tunteista hän ei ollut epätietoinen, sillä ne hän tunsi hallitsevansa, mutta kun Reino oli joskus kertonut hänelle vanhoista tuttavistaan, ylioppilastovereistaan, hienoista neideistä ja maistereista — äidistään ja isästään hän ei paljon puhunut — oli hän ruvennut ajattelemaan asiaa. Kuinka hän voisi olla heidän seurassaan, ettei Reinon tarvitsisi hävetä hänen puolestaan? Tai kuinka hän tulisi toimeen Reinon hieno-

jen vanhempien kanssa, sillä hienoja niiden täytyi olla tietysti. Hän oli siitä Reinolle sanonutkin.

Reino ei ollut sitä ollenkaan ajatellut edeltäpäin ja jäi sanattomaksi. Sitten hän, koettaen haihduttaa Eliinan mielipahaa, oli lohduttanut:

— Mitä vielä, ethän sinä Eliina ole samanlainen kuin nämä kaikki muut. Sentähden minä seurustelenkin sinun kanssasi. Älä sinä sitä ollenkaan pelkää.

Ja Eliina oli siitä kiitollinen Reinolle, vaikka hän ei kokonaan päässytkään epäilyksistään. Hän rakasti Reinoa kuitenkin niin paljon ja ihaili häntä, että hän tukahdutti sellaiset mietteet ja osotti hellyyttään hänelle vielä suuremmassa määrässä kuin ennen.

Vaikka Reino tunsikin tällaisina hetkinä olonsa tukalaksi, sillä silloin uhkasi hänen mielenrauhansa ja huolettomuutensa särkyä, jaksoi hän kuitenkin poistaa sellaiset ajatukset mielestään ja heittäytyi virran vietäväksi niinkuin ennenkin. Ja ajattelemattomassa menossa oli aika luistanutkin kuin huomaamatta ja sitä uhkasi jatkua vaikka kuinka kauvan, vaikka se samalla alkoikin jo tuntua inhottavalta ja kiusaavalta. Hän tunsi hämärästi ettei hänellä ollut tahdonvoimaa sitä lopettaa ja alkaa uutta elämää ja sentähden hän ei tehnyt pienintäkään yritystä siihen suuntaan. Ei sentähden, ettei hän olisi tahtonut tai uskonut omaan voimaansa. Hän uskotteli itselleen, että tämä kaikki tapahtui hänen vapaasta tahdostaan ja ettei hänen tarvinnut muuta kuin jonakin päivänä päättää että hän katkasee kaikki siteet, niin se olisi tehty, mutta samalla hän tunsi kuin salassa, ettei se ollutkaan niin. Hän tunsi sen sydämessään, pelkäsi, että hän ei olisi voinut tehdä sitä ja jos hän olisi koettanut, olisi hän paljastanut totuuden itselleen.

Harhaluulo omasta voimastaan oli hänen ylpeytensä ja olemuksensa perusta, eikä hän tahtonut sitä kadottaa.

Sitä hän nytkin pohti maatessaan. Ajatukset kulkivat vanhoja latuja taas, eivät enään uusina, virkeinä, vaan kärkensä taittaneina, tylsinä. Hän uskotteli itselleen yhä uudelleen, ettei tätä kauvan kestä, vaikka hän joka päivä tunsi selvemmin ettei hän voinut sitä muuttaa.

Ei hän enää voinut edes päättää, nouseeko hän ylös, vai jääkö makaamaan. Hän oli iloinen, kun kuuli kellon soivan.

Kysyttiin häntä.

Hän hypähti ylös, puki kiireesti aamutakin ylleen ja katsahti ovelta.

— Oo, sinäkö se oletkin Törmänen? Oletpa sinä aikaseen liikkeeellä.

— Entäs sinä unikeko!... En voinua nukkua, päätäni pakottaa.

— Niin minunkin. Lähdetään kohta.

Se tarkotti tietysti kulmakapakkaa ja Reino puki päälleen ja he lähtivät aamuryypylle.

Päästyään mukavasti istumaan vanhan pöytänsä ääreen takahuoneeseen, jossa he istuivat säännöllisesti joka päivä, kertoi Törmänen Reinolle uutisia.

Hän oli ollut erään tytön luona edellisenä iltana ja siellä kuullut juoruja Reinosta ja Eliinasta. Tytöt kertoivat että he olivat käyneet varottamassa Eliinaa ja sanoneet, että hän vielä katuu, kun on ruvennut sellaisen herran kanssa tekemisiin kuin Reino. He olivat tienneet kertoa Reinosta sitäpaitsi rumia juttuja ja sanoneet että hän oli heiltäkin petkuttanut rahoja.

Reino kohautti harmistuneena olkapäitään.

— Ja kuitenkin he ovat itse tyrkyttäneet minulle rahojaan! Ei tule ketään, joka voisi sanoa, että minä olen pyytänyt häneltä rahaa. Heti kun olen viitannut sinne päinkään, että tarvitsen rahaa, ovat he tarjonneet, suorastaan tyrkyttäneetkin... ja sitten kehtaavat vielä puhuakin. — —

— Sehän on tavallista, naurahti toinen. — He ovat mustasukkaisia, siinä kaikki.

— Sitä he juuri ovat, jatkoi Reino kiivaasti. — Jokainen heistä olisi valmis antamaan rahansa minulle koska hyvänsä.. ja, lisäsi hän nauraen, — kyllä he vielä sen tulevat tekemäänkin.

Tullen kuitenkin totiseksi, lisäsi hän:

— Mutta kyllä tämä on sittenkin omituista, tämä New Yorkin elämä. Jokainen tyttö tahtoo työntää väkisin rahojaan minulle ja palkkioksi he vaativat, että minun tulee seurustella heidän kanssaan. Se on all right, mutta se ei näy loppuvan vielä siihen. He vaativat, etten minä sitten saa seurustella ollenkaan muiden kanssa kuin yksin heidän, vaikka he eivät kuitenkaan anna rahaa tarpeeksi että sillä voisi elää. — —

— Sellainen on naisen luonne.

— Niin, ikävä kyllä. Mutta kaikessa tapauksessa, minä tulen täällä New Yorkissa oikein populääriksi, yleiseksi mieheksi, hah-hah-haa... Tämä on viisaille miehille oikea Pariisi tämä New York.

— Ja sinä itse olet sen kaunis Adonis, nauroi Törmänen vuorostaan. — Kelpaahan sinun vaihtaa rooleja.

Reino tyhjensi lasinsa.

— Kelpaisi kyllä, jos naiset muuttuisivat miehiksi, mutta sitä he eivät tee. Huh.. hän sylkäsi. — Näit

toissakin iltana.... Ooh, aivan inhottaa. — Jos he maksaisivat ja olisivat tyytyväisiä siihen, että alennun seurustelemaan heidän kanssaan, mutta se ei heille riitä tietysti. He tahtovat valoja, velvollisuuksia, tunteellisuutta... äh, kaikkea he keksivätkin! He teeskentelevät antavansa lainaksi minulle, vaikka tietävät hyvin etteivät ikinä niitä takaisin saa. Heidän tekonsa on aivan samanlainen kuin jonkun pariisilaisen rikkaan, joka kustantaa naistensa ylläpidon, sillä erotuksella vaan, että minä saan asua kahden dollarin huoneessa ja syödä kapakoissa. He eivät tahdo tunnustaa itselleenkään että he ostavat minut, vaikka he sen selvästi näkevät. — Sinäpä sen sanoit. — Sellainen on naisen luonne. — Kun mies ostaa jotakin, maksaa hän rehellisesti, eikä anna rahoja lainan varjolla niinkuin naiset.

— Älä sinä naisia moiti, sanoi Törmänen, viitaten samalla paksun saksalaisen tarjoilijan täyttämään lasit. — Kyllä he ovat hyviä olemassa ja heidän kanssaan tulee kyllä toimeen, kun vaan ei ole liian hentomielinen.

Reino innostui ja kumartui kiihkeästi toverinsa puoleen.

— Oh — ei se auta. Naiset vievät meiltä viekkaudellaan tarmon kokonaan. Äänioikeuskin! Sitäkö he tahtovat? Eikö mitä. He tahtovat sen ainoastaan riistää miehiltä. — Katsohan. Minä muistan kerran Helsingissä käyneeni piirustusopettajani luona harjottelemassa maalausta ja hän näytteli minulle vanhoja taideteoksia. Kaksi kuvaa jäi mieleeni ikuisiksi ajoiksi, vaikka en silloin katsellutkaan niitä samalla tavalla kuin nyt teen. Hänellä oli eräs maalaus joka esitti helvettiä — kaiketi jonkun vuosisatoja sitten eläneen maalarin tekoa — ja tiedätkö ketä siellä helvetissä oli? — Pelkkiä naisia. —

Ainoastaan yksi mies oli eksynyt heidän joukkoonsa, kaikki muut olivat naisia, poikkeuksetta.

— Kuka se mies oli?

— Judas Iskariot.

Törmänen naurahti.

— Ja sitten opettaja näytti minulle taivaan kuvan, erään iänikuisen maalauksen mukaan. Siellä taas olivat kaikki asukkaat miehiä. Ajattelepas, partasuisia enkeleitä! He olivat muuten samanlaisia, valkoisine kaapuineen ja pitkine siipineen, niinkuin enkelit nytkin ovat, paitsi että he olivat miehiä. Käsitteet ovat niin muuttuneet, että me naurahdamme niille kuville nyt, mutta silloin olivat asiat toisin. Ja heidän joukossaan oli ainoastaan yksi nainen — neitsyt Maaria.

Seurasi hetken hiljaisuus. Reinon toveri oli miettivän näköinen ja virkkoi sitten.

— Omituista.

— Omituista kyllä se, että naiset ovat muutamissa vuosisadoissa onnistuneet muuttamaan käsitteet. Maalari, kuka hän sitten lie ollutkin, oli tietysti tuonut esille aikakautensa mielipiteen, mutta naiset ovat kavalasti tehneet vallankumouksen, niin ettei sitä kukaan edes ole huomannut. Ja minä uskon, että vähän ajan kuluttua löytyy, ja on nytkin loiseläjiä, joita naiset käyttävät hyväkseen. — Sama juttu täällä New Yorkissa. Kun tytöt huomaavat, että pojat kyllästyvät heihin, rupeavat he kiristämään heitä noiden "lainojen" kautta.— Ja itse asiassa. Eiväthän miehet mitään merkitse. Naiset meitä hallitsevat, vaikka he samalla antavat meille sen leikkihuvin, että saamme uskotella olevamme suurempia herroja kuin olemmekaan. Jos se tapahtuisi edes järjen tai hyvyyden avulla, mutta ei! Rakkaudella he leikkivät kuin

teräväkärkisellä miekalla. — — — Naurattaa, kun muistan nähneeni vanhan pyhän Pietarinkin taivaassa kunniapaikalla, siivet seljässä ja kasvot hohtavina kuin muillakin. Nyt häneltä on ryöstetty siivet, lyöty aamutakki selkään ja alennettu portinvartijaksi. — Jaa-a, ei vanhuuttakaan enää kunnioiteta. — Sanopa sinä, oletko milloinkaan nähnyt enkeleitä kuvattavan miehinä?

— En, en todellakaan.

— Minä uskon sen. Minä olen sen nähnyt ja siitä syystä minä voinkin nähdä näiden muutosten merkityksen ja samasta syystä olen voinut pysyä niiden yläpuolellakin. Ja pysyn. Se joka näkee selvästi vaaran, voi sen välttääkin.

— Niinpä niin. Ihme ja kumma että sinä olet säilynyt tähän asti vaikka olet niin hentomielinen.

— Hentomielinen?

Reino nosti ihmetellen kulmakarvojaan ja kohousi puolittain seisaalleen. Mutta sitten hän vajosi taas huolettomaan asentoonsa; veltto, välinpitämätön ilme palasi hänen kasvoilleen, ja hän jatkoi rauhallisesti, lausuen tahallisen selvästi jokaisen sanan ja kirjaimen. — Silloin kun hän oli vähän juovuksissa, puhui hän aina säädyllisesti, harkiten ja hitaasti.

— Nainen on minulle vaaraton. Hän on kuin avonainen kirja, jonka sisällössä ei ole yhtään kohtaa jota en olisi ymmärtänyt, ei yhtään soppea johon en olisi tunkeutunut. Nainen on kuin koristeltu ja koristeltava nukke, tahdoton välikappale miehen kädessä — mutta ainoastaan yhdessä tapauksessa — silloin kuin mies tuntee hänet perinpohjin, eikä ole tunteittensa orja, sillä niillä nainen juuri voittaa hänet. — Mutta muuten —, niin, nainen on ta-vat-to-man viisas ja hän tietää kuinka

hänen tulee kulloinkin käyttäytyä, saadakseen miehen pauloihinsa.

Hän oli puhunut painolla ja asiantuntijan tärkeydellä.

Törmänen ei vastannut. Hänellä ei ollut mitään sanomistakaan. Hän kunnioitti Reinon naistuntemusta ja hänen mielipiteitään, samoinkuin hänen hentomielisyyttäänkin, joka näytti hänestä hienolta ja sivistyneeltä. Ja Reino tunsi olevansa hyvä naistuntija ja oli mielissään siitä että toisetkin sen huomasivat.

— Well, sanoi hän viimein. — Emmekö lähde?

He astuivat kadulle. Taivas oli silläväiin käynyt harmaammaksi entistään ja nyt sataa tihuutti hienoa vihmaa. He kääräsivät päällystakkiensa kaulukset pystyyn ja kävelivät Törmäsen asunnolle. Siellä heitä oli odottamassa jo kolmas toveri ja he alottivat sen päivän bismarkilla.

— — —

Kaksi päivää myöhemmin kun Reino meni tapaamaan Eliinaa, oli tämä surullisen ja vaiteliaan näköinen ja Reino arvasi heti että se oli totta, mitä Eliina oli edellisellä kerralla epäillyt.

Vaikka Reino oli tuntenut viime päivinä epäilyksen kalvavan madon kiusaavan itseään, ei hän ollut tahtonut sitä uskoa, mutta nyt täytyi. Ja varmuus siitä teki hänet hämmästyneeksi. Hän ei ollut ajatellut, mitä hän tekee siinä tapauksessa. Hän oli yksinkertaisesti odottanut ja nyt kun se tuli, ei hän tiennyt mitä sanoa.

— No, mitä sinä sanot Reino? Hämmästyitkö? kysyi Eliina hymyillen.

— En tiedä itsekään, sammalsi Reino. — Mikäs nyt eteen tulee? Mitä sinä aijot tehdä? — Pikkusen,

potkivan olennon maailmaan luominen kauhistutti häntä.

— Minäkö? — Eliina katseli viattomasti suurilla sinisillä silmillään Reinoa. — En tiedä. Olen jättänyt kaikki sinun huoleksesi.

— Kai sinä olet itsekin jotain ajatellut? tuskastui Reino.

— Minä en ole ajatellut kerrassaan mitään.

Eliina ei oikein varmaan tiennyt mitä Reino ajatteli, sentähden hän odottikin Reinolta ensimäistä sanaa. Itse hän kyllä oli suunnitellut tulevaisuuden pienimpiäkin piirteitä myöten, vaikka hän ei nyt halunnutkaan sitä paljastaa. Veitikkamaisesti hymyillen lisäsi hän:

— Olen luottanut kokonaan sinuun, Reino. Tietysti sinä olet tiennyt, mitä olet tehnyt!

— Tietysti minä olen, vastasi Reino kiireesti ja varmasti, kun hänen itsetuntoonsa vedottiin.

Eliina ilostui.

— Minä olen kirjottanut äidillekin Suomeen, että minä menen naimisiin sinun kanssasi, kertoi hän.

Reino pyyhkieli hikeä otsaltaan.

— No. . .sehän on hyvä, että kaikki on sitä myöten valmista, sanoi hän naurahtaen, vaikka huulet pyrkivätkin vapisemaan vasten tahtoa.

— Ja tästä paikastanikin olen sanonut itseni irti tämän kuukauden lopussa.

— Niinkö?

Reino tunsi kuin raskaita painoja ladottavan päänsä päälle, toinen toistaan suuremman, mutta ei tiennyt miten vierittää niitä pois. Hän oli täydellisesti neuvoton.

— Ja minun rouvani on luvannut hankkia sinullekin toimen valmiiksi, sitten kun menemme naimisiin.

Olen kertonut asian näet hänellekin ja hän on luvannut auttaa meitä.

Eliina lateli uutisiaan jonkinlaisella nautinnolla. Häntä huvitti näyttää Reinolle, että hänkin kykeni jotain toimittamaan. Sen hän teki itsetietoisesti. — Mutta sisimmässään tunsi hän toisenlaistakin nautinoa: Oman voiman tuntoa ja naisellista tyydytystä saavutetusta päämäärästä.

Hän oli kuin kissa, joka on saanut kauvan vahtimansa hiiren kynsiinsä ja jota nyt nautinnolla katselee. Tietäen sen olevan täydellisesti vallassaan, leikkii hän sen kanssa ja nauttii toisen avuttomuudesta, heittäytyen joskus kuin pentu kellimään leikkitantereelle, ilakoiden tuntiessaan elinvoimaisen veren pulppuavan suonissaan.

Eliina tunsi samaa voimaa. Ei kuitenkaan niin persoonallisesti kuin kissa, joka tietää, että hiiri on hänen vallassaan varmasti, että hän voi syödä sen minä hetkenä hyvänsä ja iloita saaliistaan häiritsemättä. Eliinan ilo ei ollut aivan samanlaista, vaan mieluummin hämähäkin iloon verrattava, joka kauvan aikaa on viritellyt verkkojaan uhrinsa tielle, lopulta saanut kiedotuksi sen auttamattomasti ja nyt käy ympäri levottomasti kiertäen yhä varmemmin lankojaan, epävarmana jonkun verran, samalla tietäen kuitenkin että saalis on kiinni, ja nauttien voitostaan.

Hän heittäytyi viattomaksi, suojaa anovaksi ja Reinon syliin hiipien kuiskasi:

— Tämähän on kaikki sinun tahdostasi. Minä olen tehnyt mitä sinä olet aina pyytänyt, Reino. Itsehän tahdoit! Etkö tahtonut?

— Tahdoin kyllä, tahdoin.

— Niin, Eliina nosti päätään, leikkien, samalla vaatimattomasti. — Tiedänhän minä etten ole sopiva sinulle vaimoksi. Minähän olen sivistymätön, en osaa käyttäytyä niin hienosti kuin sinä olet tottunut näkemään, en edes puhuakaan mitään. Mutta sinähän itse näin tahdoit. Enhän minä tahtonut mitenkään suostua.

— Mitä sinä puhut. Sinähän olet liiankin hyvä minulle, puheli Reino lohduttaen ja painoi samassa suutelon Eliinan huulille, jotka tämä oli hänelle kurottanut.

— Oh, en. Sitä minä en ole. Minä en ole kylliksi hyvä sinulle, mutta minä rakastan sinua Reino, ja sentähden täytyi minun suostua. — —

— Sinä olet tehnyt oikein, Eliina. Koska olet ajatellut voivamme mennä naimisiin?

— En tiedä ollenkaan Reino. Milloin vaan tahdot.

— Hm. . .minä en ole sitä ensinkään ajatellut.

— Kyllä minä luulen että ensi sunnuntaista kolmen viikon perästä olisi sopiva. Silloin on eräällä tovereistani, Fiinalla, iltapäivä vapaana ja minä olen pyytänyt häntä todistajaksi silloin.

— Joko — — — ?

— Niin, katsos, minä ajattelin että kun sinulla on muutenkin niin paljon ajattelemista, niin minä huolehdin siitä. Oliko se paha?

— Ei suinkaan. Se on erinomaista!

— Suutele minua sitten. . .

He alkoivat puhella sitten tulevasta kodistaan, mitä he sinne ostavat ja minkäväristä nahkaa huonekalut tulevat olemaan, sillä nahkaa niiden piti olla. Eliina sanoi, että hän oli hullaantunut viheriäiseen, ja kertoi jo katsoneensakin vanhojen tavaroiden kaupasta heille sopivan

kaluston. Sitäpaitsi oli rouvakin luvannut heille joitakin käytettyjä kapineita, ettei tarvitse heti tuhlata vanhoja säästöjä. Ja vähitellen tunnusti Eliina, että rouva oli jo hankkinutkin Reinolle toimen, siistin paikan ja hyvän palkan heti alussa. Tosin se oli vain talonmiehen toimi, mutta se oli kuitenkin helppo. Katu täytyi pitää puhtaana ja yötä päivää tuli vireillä keskuslämmityslaitoksessa, ja siitä sai vielä juomarahojakin, kun hyvin sattui ja osasi olla kohtelias. He voisivat säästääkin vähän, jos olisivat ahkeria ja hankkisivat sivutöitä.

Reinon otsalla helmeilivät hikikarpalot ja hän oli koko keskustelun ajan kuin tulisilla hiilillä. Tämä kaikki oli tapahtunut niin odottamatta, että hänen teki mieli päästä sitä jo yksin ajattelemaan. Hänen elämänsä näytti olevan suunniteltu, ilman hänen myötävaikutustaan ja hänen täytyi saada ajatella, voiko hän siihen elämään tyytyä....Kaikessa tapauksessa, hänen täytyi sitä miettiä, oli se sitten päätetty tai ei.

Hän hyvästeli ja lähti ulos.

Kadulle tultuaan oli hän niin ajatuksissaan, että hän otti heti väärän suunnan ja huomasi sen vasta kuljettuaan kaksi kadun väliä. Hän kääntyi takaisin, yhä miettien samoja ajatuksia. Hänen päähänsä oli äkkiä tunkeutunut niin paljon ajatuksia, ettei hän päässyt kiinni oikein mihinkään, vaan ne myllersivät pyörryttävänä sekamelskana hänen aivoissaan. Hän tarttui viimein kiinni ajatukseen: "Minä olen naimisissa." — Ja sitä ajatellen hän pääsi pitemmälle.

Hän oli ajatellut tullessaan New Yorkiin, opittuaan englantia, palata Helsinkiin, sijoittautua vanhaan tuttavapiiriinsä, ottaa jonkun hyväpalkkaisen toimen kieli-

taitonsa avulla ja naida Irjan, joka oli sivistynyt ja jolla oli jonkunverran omaisuuttakin. Hän olisi yhtynyt siellä klubeihin ja sivistysseuroihin, seurustellut ainoastaan hienoimpien perheitten kanssa ja ollut itsekin varakas ja arvossa-pidetty.

Ja nyt! Nyt hän jäisi New Yorkiin iäksi, talonmieheksi. Tietysti Eliina rupeaisi pesemään pyykkiä ja lähettäisi hänet aina viemään niitä herrasväelle. He saisivat paljon lapsia. — — — Herra Jumala! Hänellehän oli jo yksi tulossa....Kuinka he tulisivat toimeen? — — Hänen täytyisi nousta ylös keskellä yötä, jos lapset rupeaisivat huutamaan, soudattaa niitä ja jos ne sairastuisivat hakea niille lääkäri. Ruokkia niitä silloin kun Eliina olisi työssä. — — Ja sitten mennä sunnuntaisin työntämään lastenvaunuja Pusuparkkiin...Jos hän olisi nyt ollut omassa huoneessaan, olisi hän epäilemättä heittäytynyt vatsalleen vuoteelle ja itkenyt. Niin, itkenyt! vaikka se olisi tuntunut kuinka lapselliselta. Kaikki hänen unelmansa olivat särkyneet pirstoiksi. Kaikki! Ja mitä hänen vanhempansa sanoisivat, jotka olivat hänet ylioppilaaksi kouluuttaneet? Hän ei uskaltaisi ilmottaakaan heille, että hän oli nainut tavallisen piikatytön. Tuttavat varmaan nauraisivat hänelle ja säälisivätkin häntä.... Ei, sääliä hän ei tahtonut. — Hän ei ilmota ollenkaan kenen on nainut. — Voihan hän kertoa, että se on joku hieno nainen, joka on tullut tänne opiskelemaan ja he ovat menneet naimisiin. Mutta samassa tuli hänen mieleensä:— Kuka hieno nainen tulee Amerikaan opiskelemaan kieltä? Hän puristi kätensä nyrkkiin, mutta huokasi sitten alistuvasti.

Hän ei ollut ajatellut hetkeäkään, että hän olisi voinut välttää naimisiin menoa. Se oli nyt kerran tullut

hänen kohtalokseen, niinkuin muukin mikä hänelle oli tapahtunut, ja hän tunsi olevansa niin täydellisesti kohtalon kovissa kourissa, ettei hän huomannut pienintäkään mahdollisuutta pelastautua. Kyllähän hän piti paljon Eliinasta, mutta verratessaan häntä Irjaan, täytyi hänen pudistaa päätään ja hänen alahuulensa venyi pitemmäksi entistään. He eivät todellakaan sopineet yhteen. Eivät ollenkaan. Hän ajatteli kotielämää. Minkähänlaista se olisi? Tetysti kaikki aivan päinvastaista mitä hän oli kuvitellut. Hienoa seuraa, henkeviä illanviettoja, teattereita, hyvä virka ja sen avulla hyvä toimeentulo, ja nyt! Piikatyttöjä vieraina joka torstai-ilta, jolloin heillä oli iltapäivät vapaana ja tietysti sunnuntaisinkin. He eivät osanneet puhua muusta kuin emännistään ja isännistään, heidän vaatteistaan ja käytöksestään, juoruta toisistaan ja kertoa rumia juttuja. — Kyllähän sitä oudokseen katseli ja ihmetteli, mutta joutua ijäksi siihen! Se olisi jo liikaa...He tulisivat heille kuin kotiinsa, pikkumaisine pyyteineen ja miesjuttuineen, holottaisivat Amerikan-suomeaan ja kohtelisivat häntä... heitä, kuten vertaisiaan. Reino kauhistui...

Mutta hän ei päässyt minnekään. Sen täytyi tapahtua. Mitä siinä oli muuta kuin totuttaa itseään valmiiksi. — Hän alkoi kävellä kiivaasti ja kohta olikin hän saapunut toverinsa Törmäsen asunnolle.

Hän syöksyi sisään, heitti takkinsa ja hattunsa tuolille, huitasi hikeä otsaltaan ja katsoi kokoontuneita tovereitaan kauvan äänettömänä. Nämä keskeyttivät pelinsä, kun huomasivat että jotain tärkeää oli tapahtunut, mutta eivät häirinneet häntä. Viimein Reino sai itsensä hillityksi ja laukasi.

— Minä menen naimisiin.

Se teki erilaisen vaikutuksen jokaiseen neljästä kuulijasta. Kirjailija uskoi sen heti, sillä hänelle oli kerran ollut tapahtua sama temppu, ja hän tarttui osaaottavasti Reinon käteen. Kellojen kauppias purskahti hohottamaan täyttä kurkkua ja lausui jonkun kömpelön sukkeluuden, joka sattui Reinoon kuin korvapuusti. Törmänen pudisti arvelevasti päätään, mutta ei puhunut mitään. Hän oli hienotunteinen. Neljäs oli kaikki temppunsa oppinut maittenmyyjä ja hän rupesi neuvomaan Reinoa isällisesti.

— Kuule Reino. Älä rupea sellaisiin hommiin ilman syytä. Tee täydellinen synnintunnustus, niin me autamme sinua, jos olet joutunut pulaan...Jos taas vapaasta tahdostasi sidot itsesi, niin me tulemme häihisi juomaan, ja — vaikka veisaamaan. Eikö se ole selvä ehdotus, pojat?

Toiset myönsivät ja kun Reino huomasi, että kaikki olivat hänelle myötätuntoisia, kertoi hän heille jutun.

Asian traagillisuus ei jäänyt keneltäkään huomaamatta, ja kellokauppiaskin säästi sukkeluutensa. Muut miettivät syvästi. Maittenmyyjä ensiksi selvisi.

— Onko sinulla rahaa?

Reino veti hitaasti esille taskustaan neljätoista senttiä, jotka olivat sinne unohtuneet.

Maittenmyyjä pudisti päätään.

— Jos sinulla olisi ollut rahaa, olisit voinut päästä pois kaupungista. Niin olen minä aina tehnyt, pulaan jouduttuani. Olen ajellut junien alla ja päällä, silloin kun rahat ovat loppuneet, ja hyvin olen päässyt. Mutta sinä tuskin voisit sitä tehdä. Etkö ole koskaan sitä tehnyt?

— En, myönsi Reino surullisena.

— Hm, sitten sinun täytyy naida hänet, jos hän pakottaa. New Yorkin valtiossa on laki, että jos nainen vannoo asiansa oikeuden edessä, vihitään mies milloin hyvänsä. Ei tarvitse todistajia, ei mitään.

Reino lysähti, jos mahdollista, vielä enemmän kokoon.

— Enkä minä sitäkään niin sure, tunnusti Reino. — Hän on niin hienotunteinen kuitenkin, ettei hän pakottaisi, ellen tahtoisi naida häntä, mutta minusta... tuntuu mahdottomalta olla sitä tekemättä.

— Joutavia, irvisteli kellokauppias. — Olisipa siinä työtä, jos täytyisi naida jokainen New Yorkin tyttö, jonka kanssa on seurustellut. Sinun olisi pitänyt pysyä vielä äitisi luona.

— No, ei nyt niinkään, puolusti kirjailija, jota myöskin loukkasi kellokauppiaan karkea puhetapa. — Minä kunnioitan Reinon lujaa tahtoa ja hänen puhdasta, turmeltumatonta mieltään. Minä sanon, että täällä ei ole kovin monta henkilöä, jotka tekisivät saman tempun. Se vaatii rohkeutta. — (Kirjailija oli lainannut häneltä rahaa edellisenä päivänä.)

Reino loi häneen kiitollisen katseen, jonka kirjailija suosiollisesti vastaanotti. Seurasi sitten pitkä hiljaisuus, sillä jokainen huomasi, että nyt ei ollut sijaa pilalle, enempää kuin neuvoillekaan. He tunsivat jokainen syvästi hetken suuren merkityksen.

Reinosta alkoi hiljaisuus tuntua kiusottavalta ja hän huudahti teeskennellyn iloisesti.

— Nyt juodaan!

Pullo ja lasit olivat silmänräpäyksessä esillä ja Reino koetti unhottaa huolensa hetkeksi konjakkiin. Hän ei halunnut muistella onnettomuuttaan, eivätkä toiset-

kaan siitä puhuneet. He joivat ja pelasivat niinkuin ennenkin ja kertoivat hauskoja juttuja, ja omituista kyllä, tänä iltana muisti jokainen sellaisia, joissa nainen oli pakottanut lain voimalla miehen naimaan hänet. Vaikka he eivät suoranaisesti puhuneetkaan mitään Reinosta ja Eliinasta, pyöri tapaus heidän mielessään kuitenkin koko illan kuin pahana enteenä. Maitten ja osakkeitten myyjä oli lämmennyt hänkin. Hän piti Reinosta tämän hyvän seuraluonteen vuoksi, joka mukautui kaikkeen, ja hän mietti ankarasti lohdutuksen sanoja, millä voisi auttaa nuorta ystäväänsä. Viimein, punaseksi itsensä ponnisteltuaan näytti hän saaneen aatteen. Hän rykäsi merkitsevästi, täytti lasit ja alkoi:

— Niin.. tuota.. Olisihan hullumminkin voinut käydä. Minä tunsin kahdeksan vuotta sitten erään maisterin Helsingistä, joka oli tullut tänne "praktiseeraamaan". Ensin hän oli jossain tehtaassa kuuden dollarin viikkopalkalla, mutta ajettiin sieltäkin pois. Hän joutui sitten sivistyneeseen seuraan, minun, muun muassa, ja me opetimme hänelle tapoja, te ymmärrätte(!). Hän oli hauska poika, lauloi kupletteja kapakoissa ja kertoi ilpisia tarinoita, sanalla sanoen: hän oli kerrassaan hyvä toveri. Melkein kaikki New Yorkin tytöt juoksivat hänen perässään. Hän seurusteli heidän kanssaan — aivan niinkuin jokainen meistä tekee — otti rahaa silloin kuin sitä tarjottiin, ja olipa luvannut, joskus heikkona hetkenä, mennä usean kanssa naimisiinkin. Hän ei ollut tottunut vielä Amerikan tavoille. Sitten eräänä kauniina päivänä tuli hänelle sana, että eräs tyttö halusi tavata häntä. Hän meni ja tapasi entisen tyttönsä siellä raskaana. Tämä kovisti maisteria naimisiin. Hän pani kuitenkin vastaan

ja aikoi lähteä kaupungista pois, mutta saatiin kiinni junassa ja vietiin oikeuteen. Siellä hänelle luvattiin useampia vuosia vankeutta, taikka suostumusta avioliittoon ja hän valitsi jälkimäisen, joka silloin näytti hänestä helpommalta ehdolta — jälkeenpäin hän sitä kyllä katui. Kaksi kuukautta sen jälkeen synnytti tyttö, tai hänen vaimonsahan se silloin oli, pojan, joka ei ollut heidän kummankaan näköinen. Tytön entinen isäntä oli ollut juutalainen ja poika oli aivan käyränenäinen, aivan juutalaisen näköinen. Hän se oli hommannut maisterillekin sitten — hyväntahtoisuudessaan kaiketi — talonmiehen toimen (Reino säpsähti ja punastui) ja vaimo alkoi pestä vaatteita. Heille syntyi lapsi joka vuosi ja myöhemmin —ylpeilläkseen—oli vaimo tunnustanut maisterille, ettei se ensimäinen lapsi ollutkaan hänen, vaan hänen entisen isäntänsä. — Niin, sinä saat, Reino, olla kiitollinen, jos tämä lapsi on sinun, jonka minä kyllä uskon. Siinä tapauksessa oli maisterin kohtalo paljon surullisempi. Ja sitten vielä: Hän oli täysi maisteri, sinä olet ainoastaan ylioppilas. Hänen kouluuttamiseensa oli menetetty useampia vuosia kuin sinun, joten sinusta ei ole niin suurta vahinkoa yhteiskunnallekaan. Ymmärrättekö, mitä tarkotan? Kun katselemme asiaa kaikilta puolin, on meillä jossakin määrin iloitsemisenkin aihetta, jos sinulle vielä tapahtuu se onni, että voit todentaa lapsesi olevan omasi. Vaikka eihän sillä oikeastaan ole mitään arvoa, kenen se on, joskus paljasta hyötyä, jos se on vieraan, mutta me ihmiset olemme niin itsekkäitä. — —

Hänen puheensa, vaikka se olikin näin loistava, ei tehnyt aivan tarkotettua vaikutusta Reinoon. — Ja kuitenkin, kun Reino oikein syventyi ajattelemaan asiaa, huomasi hän, että sittenkin oli viisainta naida suosiolla.

Ellei hän sitä tee, voidaan hänet siihen pakottaa. Jos hän taas tekee sen vapaasta tahdosta, säilyttää hän jonkinmoisen, vaikkakin teeskennellyn suhteen. Sellaisen, joka vastanaineilla täytyykin olla. — — Ja olisihan hänelle voinut huonomminkin käydä, niinkuin maitten myyjä huomautti. Eliina oli toki parempi kuin moni muu täällä New Yorkissa. Ja kun se maisterikin oli tehnyt saman tempun. — Hän oli tehnyt päätöksensä — toistaiseksi.

Kirjailijakin innostui lohduttamaan.

— Kuinkas Maeterlinck sanoo: "Onnellinen on ihminen silloin, kun hän ei hae onnea muualta, vaan tyytyy siihen mitä hän on jo saavuttanut. Siinä on onnen salaisuus." — Sinäkin olet saavuttanut päämaalin — hm, ainakin jonkinlaisen — kyllä onni tulee sitten itsestään. Pääasia on että oppii katsomaan huonoksi sitä, mitä on ennen pitänyt hyvänä ja hyvänä sitä, mitä on ennen halveksinut. — Ja sinä Reino, voit sen tehdä.

Siihen ei Reino voinut vastata, eikä kukaan puhunut mitään.

Kellokauppias ja kultatavaroiden myyjä, samoin kuin Törmänenkin olivat äänettöminä. Äänettömyys heidän puoleltaan oli kunnianosotus, ja Reino ymmärsi antaa sille arvon. Hänestä tuntui yhtäkkiä, kuin kaikki nämä puheet ja maljojen juomiset olisivat olleet jäähyväisiä. Se tunnelma näytti toisillakin olevan. Mutta eihän hänen vielä tarvinnut erota! Hänellähän oli viikkoja aikaa. Naurahtaen väkinäisesti, sanoi hän:

— Mutta tehän pidätte minua matkustavana miehenä. Onhan tässä vielä aikaa. Ja jäänhän minä sittenkin kaupunkiin, aivankuin ennen.

Muut eivät vastanneet, katsahtivat vältellen toisiinsa ja antoivat puheenvuoron maittenmyyjälle, joka oli pitänyt loistavan puheen.

— Niin se maisterikin sanoi, että hän tulee edelleen meidän kemuihimme. Ja hän tulikin seuraavana päivänä naimisiin menonsa jälkeen, pakoon perheriitaa—naimisissa olo oli hänestä vielä silloin outoa. Mutta muija juoksi hänen perässään, haukkui meidät pataluhaksi siitä, että viekottelimme hänen ukkonsa kotoa ja lupasi usuttaa poliisin kimppuumme. Ja sitten hän tarttui tukasta ukkoaan.... Se ei ollut mieltäylentävä näky. — Maisteri jäi sitten pois, kunnioituksesta meitä kohtaan.

He näyttivät kuin hautajaisiin valmistautuneilta ja Reinosta tuntui äitelältä koko elämä. Kyyneleet tahtoivat väkisinkin tunkeutua hänen silmiinsä.

— No, virkkoi maittenmyyjä, nousten ylös. — Mene nyt — hän ei löytänyt liikutukseltaan sopivaa sanaa ja tokasi: — Jumalan haltuun.

Reino nousi alistuvaisesti, kätteli äänettömänä, puki ylleen, ja maittenmyyjä saattoi hänet ovelle.

— Terve.

— Hyvää yötä.

— Hyvästi.

Hän oli kuollut heille.

MRS. KULMALA

Rämisevä pikajuna kiitää hirvittävällä nopeudella esiin mustasta tunneliaukosta ja seisahtuu 125 kadun asemalle itäisessä New Yorkissa. Kaikkien vaunujen ovet lentävät auki yhtäaikaa ja ihmisvirta tulvaa ulos asemasillalle. Samaa kyytiä kiiruhtaa jokainen sivuilleen katsomatta lippuluukun ohi kadulle, kenelläkään ei ole aikaa katsella ympärilleen tai jäädä seisoskelemaan. Kokoontaitettu sanomalehti kädessään, katse alas luotuna, omissa ajatuksissaan, koettavat he sivuuttaa toinen toisensa, aivan kuin jokainen minuutti olisi heille kallis. Päästyään tunneliaukon suulle, hajaantuu ihmisvirta eri suunnille ja sekaantuu pian kadun kirjavaan vilinään.

Heidän joukossaan on tänä iltana Mrs. Kulmala. Pieni, tuttu kätilönlaukku kädessään, rasittunut ilme kasvoillaan ja silmät syvälle painuneina, näyttää hän ennen aikojaan vanhettuneelta, huolien painamalta perheenäidiltä.

Hän kääntyy heti oikealle ja kuljettuaan jonkun matkaa 125 katua pitkin, poikkeaa hän sivuilleen katsomatta likaiselle sivukadulle, jonka varrella seisoo vieri vieressä suunnattoman suuria vuokrakasarmeja. Nuo suuret talot, yksitoikkoisine ikkunariveineen ja paloportaineen, ovat kuin synkkiä vankiloita, joiden sisällä ei

näy olevan mitään elämää. Mutta kun astut kapeaan käytävään ja kopautat jollekin noista lukemattomista, tummista ovista, tuiskahtaa sen avauduttua häikäisevä valovirta silmillesi ja kun taas olet tottunut valoon ja rupeat näkemään selvästi, huomaat useimmiten joukon pieniä lapsia leikkimässä lattialla, vanhempien istuessa toisessa huoneessa juoden ja korttia pelaten. Jos kurkistat viereisestä ovesta sisään, näet melkein samanlaisen näyn: Ison joukon aikaihmisiä ja lapsiliudan sullottuina tiukasti yhteen tai kahteen huoneeseen. Jokaisen oven takana, viisi, kuusi, seitsemän ja kahdeksan kerrosta täynnä ihmisiä. Ne elävät nuo synkät rakennukset sisimpiä perustuksiaan myöten.

Yhteen näistä taloista poikkeaa Mrs. Kulmala. Käveleminen väsyttää häntä, mutta sellaista mukavuutta kuin nostolaitosta täällä ei ole. Hän alkaa astua hiljakseen portaita ylös.

Jostain ovesta tuoksahtaa ruo'an haju, toisen oven takaa kuuluu lapsen itkua ja aikaihmisten kiroilua ja huonekalujen paiskimista, mutta paksut seinät estävät kuitenkin äänten kuulumasta liian selvinä ulkopuolelle. New Yorkissa tapahtuu murhia ja ryöväyksiä sekä vuokrakasarmeissa, että rikkaitten palatseissa joka minuutti, naapurin niistä ollenkaan tietämättä, tai välittämättä. Eikä Mrs. Kulmalakaan kiinnittänyt huomiotaan ympäristöönsä. Hänellä oli tarpeeksi ajattelemista omissa toimissaan.

Päästyään kuudenteen kerrokseen huokasi hän helpotuksesta ja koputti eräälle ovelle. Sisältä kuulunut puhe taukosi ja avainta kierrettiin ovessa.

— Käykää sisään vaan, kuului naisen ääni ja Mrs. Kulmala astui pieneen, likaisilla huonekaluilla sullot-

tuun huoneeseen. Se oli puolipimeä, sillä kaasuliekki katossa oli väännetty pieneksi, mutta toisesta huoneesta tuleva valovirta valaisi kuitenkin niin paljon, että Mrs. Kulmala voi erottaa hämärässä ovenavaajan kalpeat suomalaistyyppiset kasvot ja vastapäisellä seinällä kapean vuoteen.

— Iltaa, sanoi Mrs. Kulmala, samassa kuin huoneessa oleva tunkka ilma tukeutti hänen hengitystään.

— Iltaa.

— Tämäkös se on sairas? kysyi Mrs. Kulmala, osottaen vuoteella loikovaa naisihmistä.

— Sehän se on.

— Onko se Mrs. Kulmala? kuului vuoteelta.

— On, minä se olen. Kuinkas nyt ovat asiat? — Mutta eihän teillä vielä mitään hätää ole. Tuskin lienette ollut raskaana enempää kuutta kuukautta! huudahti Mrs. Kulmala tarkastettuaan häntä.

— Ei se sitä meinaakaan, ehätti toinen naisista selittämään. — Ettekö te jo ymmärrä? — Nyt se vaan muuten makaa.

— Mitä te ajattelette! Sehän on nyt liian myöhäistä, sanoi Mrs. Kulmala pahastuneena. — Miksi ette kutsunut minua ennemmin?

— Eihän tuota tullut kutsutuksi, — kun luulin että sen nytkin... vastasi asianomainen.

— Ei sitä juuri voi.. enkä alle sadan dollarin voi sitä tehdäkään.

— Ei minulla nyt ole niin paljoa.

— Ettekö voi saada lainaksi?

— Kuka minulle lainaksi... jos ette te voisi.

Se kuului kovin aralta.

— Ei, ei, en minä. Minun ammattini on muutenkin vaarallista. — Kyllä minä nyt lähden, hyvästi.

— Ettekö joisi kahvia? auttoi taas toinen naisista.

— En, minulla on kiire.

Mrs. Kulmala oli hermostunut. — Ensin laittavat itsensä tuollaiseen asemaan, eikä sitten ole rahaakaan, suututteli hän mennessään, vaikka samalla tuli mieleen tytön rukoileva katse. — Ja kukas minulle lainaa kun minä olen tarpeessa? Ei kukaan. Jokainen vaan on viemässä!

Hän astui kiivaasti portaita alas, eikä hän ollut tyyntynyt vielä kadullekaan päästyään, vaan tyrkki raa'asti sivuun pieniä lapsia, jotka leikkivät siinä katukäytävällä.

Tultuaan taas tunneliasemalle osti hän ilta-"Journalin", jossa selostettiin seikkaperäisimmin ja huomiota herättävällä tavalla kaikki rikosjutut. Rikosjutut olivatkin ainoat, jotka jaksoivat kiinnittää Mrs. Kulmalan mieltä. Tänä iltana oli etusivulle painettu suurilla, neljän tuuman korkuisilla kirjaimilla: *Mies murhannut vaimonsa ja viisi lastaan. Tehnyt itsemurhan.* Vähän alempana luki hän punaisilla kirjaimilla: *Davis tuomittu syylliseksi; mestataan huomenna sähkötuolissa.* Ja taas vähän alempana ilmoitettiin että Johnson oli taas voittanut nyrkkitaistelussa ja että Philadelphian pallojoukkue oli kunnostautunut pelissä. Mrs. Kulmala sivuutti kaikki muut paitsi kaksi ensimäistä uutista. Edellinen kertoi jonkun siirtolaisen olleen työttömänä useamman kuukauden, tulleen lopulta, kun nuorin lapsi oli kuollut nälkään, kurjuudesta raivopäiseksi, ampuneen koko perheensä ja lopuksi itsensä. Asia kerrottiin hyvin varovasti, peitellen syitä, jotka teon olivat aiheuttaneet, mutta muuten kerrottiin se hyvin tarkasti yksityiskohdissaan.

Siinä kuvattiin tarkasti haavojen syvyys, niiden paikat, luku, lasten vaatteet, heidän asentonsa, julaistiinpa vielä naapurien kuvatkin, jotka oli kuulleet huutoja ja laukauksia. Olipa heistä itsestäänkin ehditty saada lehteen kahdeksan kuvaa, vaikka asia oli tapahtunut vasta muutamia tunteja sitten.

Davis-juttu kiinnitti kuitenkin vielä enemmän Mrs. Kulmalan mieltä.

Eräs Broadwayn miljoonamiehistä oli usean vuoden ajan houkutellut väärillä lupauksilla nuoria tyttöjä kotiinsa, tehden heille siellä väkivaltaa ja lopuksi myynyt heidät Boweryn poispääsemättömiin langenneitten naisten taloihin. Eräs heistä oli tullut raa'asta kohtelusta mielenvikaan ja Davis oli hänet murhannut, paloitellut hänen ruumiinsa ja haudannut kellariinsa, josta palaset nyt, monen vuoden perästä olivat sattumalta löydetty. Lakimies oli ihmeteltävällä kaunopuheliaisuudella puolustanut syytettyä, vaikka oli jo toteen näytetty, että hän oli syyllinen. Tuotiin esille lieventäviä asianhaaroja ja vaikka tuomio oli jo julistettu, voitiin kuitenkin minä hetkenä hyvänsä odottaa armahdusta kuvernööriltä, johon hänen puolustajansa olivat vedonneet. Uskottiin heidän voivan pelastaa hänet, sillä tässä, niinkuin kaikissa muissakin rikosjutuissa, voitiin rahan avulla tehdä ihmeitä.

Mrs. Kulmalaa lohdutti tieto siitä, että raha ja asianajajat voivat tehdä sittenkin niin paljon.

Hän ajatteli omaa vaarallista ammattiaan. — — — Silloinhan hänkin voisi toivoa pääsevänsä vapaaksi jos sattuisi ikävyyksiä. Olihan hänelläkin rahaa sitä varten.

— Eikähän minun rikokseni suinkaan ole niin suuri kuin Daviksen, ajatteli hän. — Ja sitäpaitsi, jatkoi hän mietteitään, — eihän se ole rikos ollenkaan. Minun-

han on pakko tehdä tätä. Jos ihmiset eläisivät niinkuin ennenkin ja synnyttäisivät lapsia, olisi minulla tarpeeksi työtä ja minä voisin ehkä elää rehellisestikin, mutta nyt se on mahdotonta. Ihan mahdotonta. — — — Hänen ajatuksensa palasivat menneeseen aikaan, kuluneeseen kahteenkymmeneenviiteen vuoteen jotka hän oli Amerikassa ollut.

Se oli pitkä taival, kun sitä näin ajatteli, mutta olihan se kulunut nopeasti häneltä. Hän hymähti ajatellessaan mitenkä olisivat asiat jos hänen täytyisi jättää tuottava ammattinsa. Millä hän joisi? Millä hän huvittelisi? Kuka hänen kanssaan seurustelisi, ellei hänellä rahaa olisi? Minne hän voisi mennä, ellei hänellä olisi rahaa?...Ei, hänellä ei ollut rahaa tarpeeksikaan. Enemmän täytyisi ansaita. Hän ei tahtonut vielä luopua elämän nautinnoista, vaikka ikää oli jo enemmän kuin viisikymmentä. Hän kaipasi toveria yhä vieläkin, nyt ehkä kipeämmin kuin koskaan ennen. Kumma kuinka hänen kohdalleen aina sattuivatkin kaikki kelvottomat ja tahtoivat väkisin raastaa hänen elämänsä piloille...

Se Pekkakin!

Hänkin joi liian paljon, eikä pysynyt milloinkaan kotona. Tosin hän oli nuori, vasta viidenkolmatta, mutta saihan hän kaikkea mitä hän tahtoi. Nyt oli hän jo saanut rahaa neljään tuhanteen dollariin. Vieläkin tahtoi. — — — Hän oli vanha, sen hän itse tiesi, mutta Pekkahan sanoi häntä rakastavansa. Eikähän se hänen syynsä ollut että hän oli vanha.

Hän katkeroitui ja samassa tulvahtivat mieleen kaikki vääryydet, jotka hän oli saanut kärsiä.

Vanhemmista se kaikki oli alkunsa saanut.

He olivat hänet miehelle pakottaneet, niin, aivan pakottaneet! He olivat käyttäneet hänen nuoruuttaan hyväkseen ja houkutelleet naimisiin riettaan vanhanpojan kanssa. Ymmärsikö hän itse silloin mitään! Hänelle oli vakuutettu, että hän pääsisi kokonaan uuteen elämään rikkaasa talossa. Hän saisi huvitella ja kutsua luokseen ystäviään, iloita ja elää niinkuin tahtoi. Hän saisi vapauttakin. Vapautta! — niin, sitä hän kaipasi enemmän kuin mitään muuta.

Kotona oli kaikki ollut orjuuttavaa. Hänen vanhempansa olivat jumalaapelkääväisiä ja he tahtoivat säilyttää tyttärensä puhtaana maailman viettelyksiltä. Sentähden he valvoivatkin ankarasti ettei Elvi päässyt koskaan ulos muuta kuin äidin suojelevan silmän alla, ja jos joskus sattuikin hetkiä että hän vapautui valvonnasta, tuntui jyrkkä muutos sen jälkeen taas sitä katkerammalta nuorelle mielelle. Hän ei ollut nähnyt elämää muuta kuin uutimien raosta, oliko ihme jos hänen mielensä paloi kaihosta? — — —

Ja sitten. Hänet oli työnnetty naimisiin.

Heti ensimäinen päivä oli ollut pettymystä. Uneksittu vapaus oli taas väistynyt hänen tieltään ja miehestään oli hän saanut ankaramman vartijan kuin äidistään. Ja hän itse: Mies. Hän oli nuoruutensa viettänyt juomingeissa ja irstailuissa, kyllästyen niihin vasta keski-ijässä. Nyt hän oli *ostanut* itselleen Elvin ja Elvi alkoi inhota häntä ensimäisestä päivästä asti minkä he yhdessä viettivät. Hän kärsi alussa paljon, kun hänen täytyi lähestyä miestään ja vähitellen hän vierautui hänestä yhä enemmän, tuntien joskus melkein vihaa häntä kohtaan. Sellaisina hetkinä pakeni hän kotiin, hakien suojaa äidiltään, mutta sai häneltäkin osakseen vain

kovia sanoja siitä, ettei hän osannut kunnioittaa avioliiton pyhyyttä. Peittäen katkeruutensa, sulkeutui hän sen jälkeen omiin unelmiinsa vapaudesta ja elämästä ja päivä vieri toisensa perästä yksitoikkoisessa, harmaassa odotuksessa.

Kahdeksan pitkää vuotta olivat he naimisissa, eikä kertaakaan sinä aikana Elvi voinut tuntea itseään onnelliseksi. Joskus valmisti hänen miehensä hänelle pikku iloja, jotka voivat hetkeksi nostaa hymyn hänen huulilleen, mutta hymynkin läpi kuulsi aina raskas, kärsivä mieli. Mies, joka itsekin huomasi pettyneensä, jätti pian vaimonsa yksin ja haki seuraa kodin ulkopuolelta. Siten kuluivat vuodet verkalleen ja tasaisesti. Mies oli ulkona ja vaimo kotona, kumpikin eläen omaa elämäänsä, mies hurjastellen elämänsä viimeisiä voimia, vaimo odottaen tilaisuutta päästäkseen vapauteen.

Oh, pitkältä ne olivat tuntuneet ne kahdeksan vuotta!...

Sitten hänen miehensä kuoli ja hän sai nyt ensimäisen kerran tuntea itsensä riippumattomaksi. Ensimäisen kerran vapaudessa! Se tuntui kuin olisi hän herännyt raskaasta unesta kirkkaaseen päivänvaloon. Eikä hän aluksi tiennyt kuinka käyttää vapauttaan, niin odottamatta se oli lopultakin tullut. Hän oli aina uneksinut vapaudesta kuin kauniista sadusta, mutta näin lähellä hän ei ollut luullut sen olevan. Onni tuntui hänestä niin uskomattomalta, että se häikäsi häntä, eikä hän tiennyt ensin mitä tehdä. Viimein hän sen keksi! Se tunne pulppusi hänen kaihoavan sydämensä syvyydestä, elämäntunne. — — Hän alkaisi alusta elämänsä, siitä mihin sen oli lopettanut, nuoruutensa keväästä... Hän tahtoi ottaa kaikki menetetyn ajan takaisin...takai-

sin entiset ystävät, huolettomina ilakoivat toverit, vanhat leikkipaikat. . . .

Hän odotti kärsimättömyydellä hautajaisviikkojen kiduttavan yksinäisyyden loppuvan ja sukulaisten osanottoa teeskentelevät kasvot häntä aivan inhottivat, ja vanhempansakin! Ensimäisen kerran kohteli hän heitä tylysti. Tähän asti hän oli alistunut kohtaloonsa ja kantanut taakkansa katkeruudetta, mutta nyt tuntui kuin olisivat vuosien kärsimykset puhjenneet esiin, ja hän syytti vanhempiaan kärsimyksistään, aivankuin lapsi joka tuntiessaan syyttömästi kärsineensä rangaistuksensa, uhmaa, ja sen loputtua vasta purskahtaa vapauttavaan itkuun.

Katkeruus meni kuitenkin pian ohi, sillä odottihan häntä maailma avosylin. —

Hän ei kuitenkaan ollut ottanut lukuun, että kahdeksan vuotta oli silloin välin kulunut, ja ettei hän ollutkaan pysynyt kasvoiltaan yhtä nuorena kuin sielultaan. Hän ei ollut huomannut kiihkoisassa kaipuussaan, että maailma katseli häntä toisin silmin kuin kahdeksan vuotta sitten. Hän oli nyt leski, vanha nainen, joka oli jo aikansa elänyt. — — — Ennenkuin sen oli alkanutkaan! Kuinka katkeralta tuntui tuo hetki jolloin hän sen ensi kerran huomasi. . . Kuollut elämälle, ennenkuin oli alkanutkaan. Suuri kaiho rinnassa. — — —

Maailma katkeroitti hänen herkän mielensä ja pakotti hänet vetäytymään pois elämästä, siitä elämästä, josta hän oli uneksinut, ja hän teki sen katkerin, verta vuotavin sydämin. Hän alkoi vihata maailmaa joka riisti häneltä elämisen oikeuden, vihata ihmisiä, jotka eivät häntä ymmärtäneet. Hän piti oikeutenaan saada

ihmisiltä myötätuntoa, mutta kun he vaativat palkan siitä, hylkäsi hän sen.

Hän oli yhtä yksin nyt kuin koskaan ennen.

Katkeroituneena halusi hän paeta tuttuja asuinpaikkoja ja tuttuja, sydämettömiä ihmisiä, ja seuraavana keväänä, kun kaiho kovimmaksi kasvoi, jätti hän Suomen taakseen. Vasta Amerikassa tunsi hän päässeensä vapaaksi ihmisten tungettelevasta osanotosta. Täällä New Yorkissa ei kukaan tuntenut häntä, eikä kukaan välittänyt kuka hän oli. Ja hän oli kiitollinen siitä. Tosin seura, jota hän New Yorkissa sai, ei ollut samanlaista kuin mitä hänellä oli ollut Suomessa. Täällä ei istuttu neule kädessä ja puhuttu taiteesta tai hyväntekeväisyydestä. Suomalaiset perheenäidit kokoontuivat täällä yhteen, miesten mentyä työhön, haettivat lapsilla olutta kotiin ja alkoivat pelata korttia. Kun vanhat juorut olivat juoruttu, keksittiin uusia ja sitten taas naurettiin elämälle ja siveydelle. Elviä kauhistutti alussa heidän raa'at puheensa ja turmeltunut elämänkäsityksensä, mutta hän ymmärsi samalla, että he olivat sittenkin kaikki säälittäviä, haaksirikkoisia, jotka olivat nähneet elämästä ainoastaan sen huonot ja synkät puolet, ja jotka, tuntiessaan elämän luisuvan käsistään sisällyksettömänä ja kateellisena, tahtoivat nauttia siitä niin hyvin kuin osasivat ja voivat.

He taas ottivat Elvin avosylin vastaan ja nähdessään hänen turmeltumattoman sielunsa, kitkivät he nautinnolla jokaisen hyvän ajatuksen, jokaisen unelman siitä. He osoittivat hänelle kylmän todellisuuden, jonka he jo itse tunsivat, ja he osoittivat myöskin että todellisuuskin voi tarjota elämisen arvoista. He osoittivat Elville unelmien pettäväisyyden ja pian tunsikin hän

niiden katoavan mielestään. Hänen sydämensä ei ollut enää niin joustava kuin ennen, vaan katkeroitunut ja nautintoja halajava. Hän näki nyt selvästi niinkuin muutkin, ettei hänellä ollut enää odotettavissa sitä elämää, josta hän oli uneksinut, ja jos hän tahtoi elää ja nauttia, oli hänen tehtävä niinkuin muidenkin: käytettävä hyväkseen kaikki ilon lähteet, hyvät ja huonot. Hän katkeroitui siitä huomiosta, mutta eli kuitenkin. Se oli suurkaupungin laidassa, köyhien talojen asukasten elämänviisautta, ja se tuli Elvinkin pelastajaksi nyt, niinkuin se oli tullut niin monen muun pelastajaksi sitä ennen.

Elvi oli kiitollinen heille ja antautui janoovin sydämin nautinnoihin.

Hänen tielleen sattui maankiertäjä, nuori ja kaunis mies. Elvi uskotteli itselleen rakastavansa häntä, uhalla uskotteli, ja hänestä tuli Mrs. Kulmala. Mies oli jo silloin asunut New Yorkissa viisi vuotta, ja sen nautintojen pyörteet olivat temmanneet hänetkin mukaansa. Ei kestänyt kauvan ennenkuin Elvin omaisuus oli hävitetty ja heidän täytyi erota. Heti sen jälkeen meni Mrs. Kulmala toisen kerran naimisiin, ja nyt se oli hän, joka hävitti kodin.

Kaivaten parempaa elämää, suoritti hän kätilön oppikurssin ystäviensä neuvojen mukaan ja heti sen jälkeen alkoi hän ansaita sievoisia summia, useampia satoja dollareita joka viikko. Silloin oli hän ensimäinen suomalainen kätilö New Yorkissa, ja suomalaiset antoivat hänelle heti kannatuksensa. Hän meni nyt naimisiin kolmannen kerran ja mies, joka tarvitsi hänen rahojaan, pitääkseen yllä liikettään, ei voinut erota hänestä niin pian kuin toiset. Kymmenen vuoden kuluttua,

kun he olivat raadelleet toisiaan äärimmäisyyteen asti, erosivat he ja Mrs. Kulmala meni neljännen kerran naimisiin. Tälläkin kerralla oli mies nuorempi häntä, nyt kaksikymmentä vuotta, ja Mrs. Kulmala tunsi itsensä onnettomammaksi kuin koskaan ennen.

Hermostuttava, vaaranalainen työ, nuorten miesten rakkaudentunnustukset ja oman miehen uskottomuus tekivät hänen elämän sietämättömäksi ja tukahduttaakseen mieleen tunkeutuvia ajatuksiaan joi hän yhä enemmän. Kun hänen neljäs miehensä oli hänet jättänyt, käyttivät muut hänen herkkäuskoisuuttaan hyväkseen ja kiristivät häneltä rahoja, ja peljäten joka hetki turvallisuuttaan, ei Mrs. Kulmala voinut heiltä kieltää mitään. Tarpeeksi rahoja saatuaan kyllästyivät hänen rakastajansa säännöllisesti häneen ja jättivät hänet oman onnensa nojaan.

Niin kävi hyvin usein, eikä siitä näyttänyt koskaan loppua tulevankaan. Mrs. Kulmala nautti elämästä niinhyvin kuin taisi ja elämä olikin hänelle ainaista humua, josta hän ei milloinkaan tahtonut selvitä.

Eikä uskaltanut!

Mieleen tahtoivat väkisin tunkeutua kalvavat ajatukset ja niitä poistaakseen täytyi hänen aina olla toimessa, tai juoda. Kuumeista ja levotonta oli elämä, mutta se oli elämää kuitenkin! Hienossa ravintolassa istuessaan, tai tanssisalissa pyöriessään iloisessa karkelossa, ei hän muistanut ollenkaan öitä, jotka häntä uhkasivat kuin pimeät peikot.

Se oli totta.

Yöllä paloivat kaikki tulet hänen huoneessaan ja kuvastimet olivat vaatteilla peitetyt. Hän pelkäsi. Hän ei nukkunut milloinkaan yksin. Jos hän sen teki, heti

tulivat ne hänen luokseen ja hän pelkäsi niitä, — kuolleita lapsia. Ne tahtoivat painajaisena hänet kuristaa ja veivät hänen öittensä levon ja päivien rauhan. Missä hän liikkuikin, tunsi hän itsessään lasten, pienten lasten väijyvät katseet ja hän pelkäsi jäädä heidän kanssaan yksin. Silloin hän kutsui luokseen miehen, jolle hän antoi rahaa, kunhan tämä pysyi hänen luonaan. Muistot oli hän aikoja sitten haudannut, nyt hän oli Mrs. Kulmala, joka eli ja osasi olla nuori vanhanakin.

Kotiin päästyään tapasi hän siellä kaksi tyttöä odottamassa itseään. Kysymättäkin arvasi Mrs. Kulmala heidän asiansa.

Näin syksypuoleen, pari kolme kuukautta ennen joulua, oli hänellä enimmin työtä. Hänenkin työssään, niinkuin jokaisessa muussakin, oli omat „huonot" ja „hyvät" aikansa. Kesän hempeät, onnenjanoiset päivät olivat menneet ohi ja tytöt tarvitsivat Mrs. Kulmalaa ja Mrs. Kulmala tarvitsi heitä, ja he tiesivät sen molemmat. Sentähden istuivatkin tytöt niin rauhallisina nojatuoleissa, aivankuin suorittaen jokapäiväistä vierailukäyntiään.

Mrs. Kulmala oli kuitenkin niin hermostunut lukemistaan uutisista, että hän tiuskasi jo ovelta:

— En minä uskalla teihin enää kajota. Davis mestataan huomenna sähkötuolissa; tulevat ja pistävät minutkin vankilaan.

— Mitä te puhelette, Mrs. Kulmala. Me toimme teille tulijaisiakin, sanoi toinen tytöistä ja laski pöydälle samalla ison likööripullon.

Mrs. Kulmala ei voinut olla hymyilemättä. Tytöt olivat osanneet satuttaa oikeaan paikkaan.

— No, jääkää nyt sitten. . .Ja sinäkin Aliina juokset täällä joka vuosi, oli hän toruvinaan, vaikka jo haki kaapista laseja.

— Enkä minä täällä jouda olemaankaan kuin kolme tai neljä päivää. Sain ainoastaan viikoksi lomaa.

— Kyllä minä teistä hyvän teen siinäkin ajassa, laski Mrs. Kulmala leikkiä. — Juodaan malja sesongin alkajaisiksi. Teistä se nähtävästi työ taas alkaa.

Hän nauroi äänekkäästi ja kulautti lasinsa pohjaan, vaikka hän oli samalla niin hermostunut, että teki mieli itkeä. Oli hyvä, että tytöt sittenkin sattuivat tulemaan, nuo vanhat muistot pyrkivät häiritsemään hänen rauhaansa. Oh! eikö niistä koskaan päässyt... Häntä pelotti taas tänä iltana tämä ammatti. Niinkuin kerran ennenkin. Olisi tehnyt mieli päästä turvaan. Nojata päänsä jonkun rintaa vasten. Jonkun, johon voisi oikein luottaa. Väsytti niin. Mutta eihän sellaista ollut. Eikä koskaan tulisi olemaankaan. Hänet oli lapsuudesta asti määrätty tällaiseksi osattomaksi. Rahalla hänen täytyy kaikki ostaa. . .rakkauskin!. .Hah — hah-haa. . . .

Mutta sen hän tekikin! Hän hankkii itselleen rahalla huvit! Hän juo, *ostaa* miehet. Niinhän muutkin tekevät. Hän pitää hauskaa kaikkien kiusallakin. Hän täytti lasinsa ja tyhjensi sen samalla. Se tuntui lämmittävän sydäntä, hän otti toisenkin. Se meni jo päähän. Pelottavat ajatukset hävisivät kuin savu tuulen tieltä ja mieli tuntui jo kevyemmältä ja reippaammalta. Hän ei muistanut enää onnettomuuttaan ja ajatukset kääntyivät iloisempiin asioihin.

Tytöt riisuivat päällysvaatteensa ja Mrs. Kulmala alkoi tehdä valmistuksia. Hän oli pukenut ylleen lyhyt-

hihaisen puseron ja samaten ainoastaan polviin asti ulottuvan hameen, jolla oli helpompi liikkua. Silmät syvällä kuopissaan, vartalo kumartuneena ja luisevana, näytti Mrs. Kulmala pelottavalta ja tyttöjä puistatti hänen kamala naurunsa.

— No, nyt me lähdemme sitten, virkkoi Mrs. Kulmala ja he katosivat Loviisan kanssa sisähuoneeseen.

Aliina jäi odottamaan ja silmätessään ympärilleen, kiintyi hänen katseensa ensi kerran huoneen kalustoon ja tauluihin seinällä. Kaikki oli loistavaa ja uutta, mutta huone ei kuitenkaan näyttänyt kodikkaalta. Mikähän siinä oli? Välttääkseen kiusallisia ajatuksia katsahti Aliina seinällä riippuvaan valokuvaan. Siinä istui vanha nainen, entisajan omituiseen pukuun puettuna; kasvot muistuttivat suuresti Mrs. Kulmalan kasvoja. Aliina säpsähti. Ehkä se oli Mrs. Kulmalan äiti! Niin, ehkä. —

Aliina huomasi nyt, että hänestä tuntui oudolta ajatella Mrs. Kulmalallakin olevan äidin. Hänessä oli kaikki niin varmaa ja joskus taas niin hermostunutta ja hurjaa, että tuntui vaikealta ajatella minkä näköinen äiti hänellä oli ollut. Siis tuollainen ankara. . .Hän johtui ajattelemaan Mrs. Kulmalaa kotona pienenä, mutta se tuntui niin oudolta taas, että häntä rupesi painostamaan yksin olo. Mikä hänen mieleensä nyt tällä kerralla kaikkea johdattikaan? Kuin kiirehtien koetti hän saada ajatuksiaan pois asiasta, mutta se tunkeutui väkisinkin hänen mieleensä, vanhan äitinsä kuva.

Hänen oma äitinsä, jota hän ei ollut nähnyt moneen vuoteen. Nuo ajan myrskyjen, ikuisten huolten runtelemat, uurteiset kasvot näyttivät hänestä kovin totisilta. Hän muisti että vähän ennen hänen lähtöään oli äidiltä

murtunut etuhammas, joka jätti suuren mustan aukeaman hänen muuten hyvinsäilyneeseen hammasriviinsä. Tuo aukeama sai hänet nyt tuskaiseksi, vaikkei hän sitä silloin ollut ajatellut, valmistaessaan itseään matkalle. Äiti alkoi vanhentua, — ja se oli osaksi hänen syytään. Miksi hän jätti äitinsä sinne yksin? Kuinkahan vanhalta hän nyt näyttääkään? Mitähän äiti sanoisi, jos hän tietäisi tyttärensä jäljet? Sinisten, jo haaleitten silmien vakava katse näytti hänestä totiselta ja hän näki selvästi mielessään että silmien ympärykset olivat punaisena itkusta — hänen tähtensä. — —

Se ajatus kävi Aliinaan niin kipeästi, että hän ajatteli ensi hetkessä heittäytyä sohvalle ja itkeä oikein sydämensä pohjasta, se olisi helpottanut hänen kylläistä sydäntään, mutta samassa hän tuli taas katsahtaneeksi ympärilleen ja huomasi missä hän oli. . . . Eihän se täällä sopinut. — — — Hän muisti ensimäisen käyntinsä täällä, neljä vuotta sitten. Silloin oli häntä pelottanut ja kammottanut koko talo, mutta Mrs. Kulmala oli järjestänyt asiat niin hyvin, että Aliina oli aivan ihmetellyt, kun oli tavannut itsensä taas terveenä kadulla. . . . Mutta niitä sieluntuskia ei hän olisi tahtonut kokea uudelleen, ja hän pelkäsi seuraavalla kerralla sinne mennessään. Silloinkin oli käynyt hyvin ja sitä seuraavalla kerralla oli se ollut jo tuttua.

Hän säpsähti kun kello soi.

— Mene katsomaan ikkunasta kuka siellä soittaa, sanoi Mrs. Kulmala kiireissään kurkistaen ovelta.

— Se on joku herrasmies, sanoi Aliina, katsottuaan ulos.

— Ei suinkaan se vaan ole tarkastuspoliisi! kirahti Mrs. Kulmala hätäisesti.

— Voi hyvä jumala, jos ne vie meidätkin linnaan! huudahti Aliina.

— Ei ne sinua minnekään vie, tiuskasi Mrs. Kulmala hermostuneena. — Mene tuonne toiseen huoneeseen.

Kello soi toistamiseen. Mrs. Kulmala kaatoi itselleen lasin likööriä ja siemasi sen yhdellä henkäisyllä. Se virkisti ja rohkaisi, aivan humisi päässä. Hän veti verhon sen huoneen oven eteen, jossa tytöt olivat ja riensi avaamaan ovea.

— Onko Mrs. Kulmala kotona? kysyi vieras englanninkielellä ja tarkasti samalla Mrs. Kulmalan omituista pukua.

Mrs. Kulmala ei tuntenut hakijaa, mutta arvasi että hän oli jokin urkkija. Hän hämmentyi ensin ja katsoi miestä epäröiden, sitten sai hän takaisin malttinsa ja vastasi varmasti:

— Hän ei ole nyt kotona.

Hän tiesi että vierailla ei ollut oikeutta mennä huoneustoon emännän poissa ollessa.

— Eikö, milloinka odotatte häntä kotiin?

Mrs. Kulmala mietti kuinka kauvan kestäisi ennenkuin hän voisi toimittaa Loviisan pois ja sanoi sitten:

— Kyllä hän tulee noin tunnin kuluttua.

— Hyvä on. Minä tulen silloin takaisin.

Paino vierähti Mrs. Kulmalan sydämeltä.

Hän juoksi ketterästi sisään ja ryhtyi työhönsä, aivan kuin ei mitään olisi tapahtunut. Hänen mielensä kaipasi kiihotusta, eikä hän nyt ollenkaan peljännyt mitään.

— Ei se ollut muuta kuin henkivakuutusmies, sanoi hän koettaen nauraa. — Käskin huomenna tulla uudelleen.

Hän oli päässyt hyvään alkuun ja saatuaan Loviisan valmiiksi, kutsui hän Aliinan sisään. — — —

Puolen tunnin kuluttua hyökkäsi Mrs. Kulmala kuitenkin huoneesta ulos ja riensi puhelimeen. Hän soitti lääkärille.

— Millä voin palvella teitä Mrs. Kulmala? kuuli hän lääkärinsä kohteliaan äänen kysyvän.

— Tulkaa silmänräpäyksessä luokseni! huudahti Mrs. Kulmala ja löi sitten puhelimen kiinni.

Hän oli tehnyt sopimuksen lääkärin kanssa, joka oli luvannut auttaa häntä tarvittaessa, eikä kestänytkään kauvan ennenkuin lääkärin siro automobiili pysähtyi oven eteen. Hän itse hyppäsi keveästi siitä ulos ja kiiruhti sisään. Siellä lepäsi Aliina kalpeana ja heikkona vuoteellaan ja lääkäri huomasi heti sinipunertavista kynsistä että verenmyrkytys oli tapahtunut. Hän pudisti päätään. Aliina eläisi enintään huomiseen.

— Mitä minä hänelle sitten teen? kysyi Mrs. Kulmala, voimatta vielä käsittää asiaa todeksi.

— Lähettäkää sairashuoneeseen, vastasi lääkäri. — On parempi että hän kuolee siellä. Minä kirjotan lapun sinne hoitajalle ja lähetän sairasvaunut häntä noutamaan. Olkaa huoletta, ei siitä sen enempää tule, lisäsi hän taputtaen Mrs. Kulmalaa hymyillen olalle.

Lääkäri meni ja Mrs. Kulmala otti taas ryypyn likööriä. Hänen laihat sieraimensa värisivät, ajatukset ajoivat hurjana toinen toistaan takaa, eivätkä kiintyneet mihinkään, vaikka hän sitä koetti. Likööri vah-

visti kuitenkin häntä ja sai ajatukset taas valoisemmille poluille.

— Eihän se sitten niin vaarallista ollutkaan, ajatteli hän. — Kun tuo lääkärikin vaan nauroi. Ja olihan lääkärinkin käsiin kuollut moni tyttö, ja aivan samasta syystä, — ja kaikki se oli haudattu hiljaisuuteen. Häntä kunnioitettiin ja ihailtiin. Rahalla saatiin pahempiakin asioita unhotetuksi. Ja olihan sitä hänelläkin, kolmisen tuhatta dollaria. Eikähän tämä juttu lopultakaan ollut mitään. — — —

Vaikka hän vähän aikaa saattoikin uskotella itselleen näin, hiipi seuraavassa hetkessä pelko hänen sydämeensä ja saattoi sen kutistumaan kauhistuksesta. Ajatukset liikkuivat levottomasti.

— Kun nyt juuri nuo molemmat sattuivat tulemaan tänne, ja vielä yhtäaikaa. Ja miksi minä vielä tuohon Aliinaankin koskin, vaikka se poliisikin jo kävi katsomassa?...

Hän tunsi olevansa voimaton keskittämään ajatuksiaan ja istuutui odottamaan.

Sairasvaunut tulivat ja Aliina kannettiin niihin. Jokainen näki, että kuolema oli lyönyt häneen kamalan leimansa.

— Älkää kirjottako äidille miten kuolin, sanoi hän valittaen kun häntä kannettiin pois.

Mrs. Kulmala sävähti punaiseksi.

Siis Aliina häpesi työtään, äitiään. Jokainen äiti häpeäisi. — — Hänen mielensä teki jättää tämä paikka, joka häntä vaivasi, kyllähän sitä aina jonnekin pääsisi. Mutta Loviisa oli talossa, eikä häntä voinut jättää yksin. Hän meni Loviisan luokse, mutta ei voinutkaan puhua

hänelle mitään. Levottomasti askarrellen jäi hän odottamaan.

Neljä tuntia myöhemmin tuli sama mies, joka oli käynyt aikaisemminkin, kysymään Mrs. Kulmalaa, näytti poliisimerkkinsä ja pyysi häntä kohteliaasti selvittämään pientä asiaa konttoriin.

Vaikka Mrs. Kulmala oli odottanut sitä koko ajan, tuli se kuitenkin kovin äkkiä. Tuntui kuin rusentava paino olisi pudonnut hänen sydämelleen, pakottanut hänet kuin kuuroksi ja mykäksi, ja hän tuli aivan rauhalliseksi. Kahmaten kuin unessa päällystakkinsa naulasta, sanoi hän poliisille:

— Lähdetään.

Ja he menivät.

Hän ei tiennyt kuinka hän oli sinne joutunut. Vasta kun paksu ovi rämähti hänen takanaan kiinni ja hän huomasi olevansa pienessä kopissa, palasi hänen ajatuskykynsä. Hän istuutui väsyneenä puiselle lavitsalle ja laski päänsä käsiensä varaan.

— Tässä minä nyt olen. — — — Ja hyvä onkin...

Hänestä tuntui nyt kaikki yhdentekevältä. — Samahan se on missä sitä on, ajatteli hän. — Kurjaa se entinenkin elämä oli...Nyt ei tarvitse ainakaan joka hetki peljätä kiinnijoutumista. Se oli sellaista hermostuttavaa, repivää elämää. — — Tämä on kuitenkin turvallista, varmaa, olkoon sitten mitä hyvänsä.

Hän oli ollut kuin takaa ajettu otus, valapatto, jota jokainen sydämessään solvasi ja halveksi, tytötkin, jotka häntä tarvitsivat. Hekin halveksivat häntä, mutta eivät uskaltaneet osoittaa sitä, koska he olivat riippuvaisia hänestä. Puhumattakaan muista, jotka sietivät häntä ainoastaan niin kauvan, kuin luulivat hänestä olevan

hyötyä itselleen. Mutta että tytötkin, jotka rukoilivat polvillaan että hän auttaisi heitä, sanoivat koko elämänsä olevan kysymyksessä, hekin halveksivat salaa häntä, pelkäsivät häntä. Mutta niinhän se oli, jokainen katsoi eteensä. Hänen vanhempansakin. He olivat työntäneet hänet miehelle, vaan päästäkseen hänestä erilleen, kuinka muut sitten voisivat olla parempia! Ja mies — —, hänkin oli jättänyt hänet oman onnensa nojaan, huolimatta, hoivaamatta, kun vaan oli huomannut, ettei hän voinutkaan häntä tyydyttää. Ja Pekka, hänkin oli puhunut vielä eilen niin kauniisti, eikä nyt edes katsomaan tullut. Ei tullut — — —. Jos vaan Pekka olisi tullut, vaan tullut, olisi kaikki ollut hyvin; hän voisi antaa anteeksi. Jos Pekka nyt vaan näyttäytyisi. — — —

Hän takertui siihen ajatukseen kuin hukkuva oljenkorteen, ja ajatteli, että se oli hänen ainoa yhdyssiteensä elämän kanssa. — Jos vaan Pekka tulisi, Pekka, joka päivä sitten oli vielä ollut niin hellä. Jos hän vaan tulisi. . .Hän ajatteli sitä kiinteästi, sillä hän ei halunnut päästää ajatuksiaan valloilleen. Sitä, sitä vaan. — Jos Pekka tulisi, pelastaisi se hänet. — — Mutta Pekka ei tullut ja häntä väsytti odottaminen. Hän ei jaksanut. — Teki mieli heittäytyä lavitsalle pitkälleen, mutta se oli liian pieni. — Hän painoi päänsä seinää vasten ja sekavat ajatukset tunkeutuivat hänen mieleensä. Ensin ne olivat hämäriä ja pistelivät häntä kuin tulisten pistinten kärjet, mutta samalla ne selvittivät hänen muistiaan ja hänellä oli taas esillä elämänsä kirja, jonka sivuja hän oli huumaavilla aineilla koettanut peitellä itseltään. — Oi, ei hän tätä sittenkään ollut ansainnut. Ei sittenkään. Mieli tahtoi väkisinkin heltyä. Kyyne-

leet pyrkivät silmiin. Hän tunsi niiden polttavan lähteen...*Mutta* ei. Hän ei tahtonut sellaisia ajatuksia nyt mieleensä. Ne surmaisivat hänet. Olihan hän karkoittanut ne ennenkin pois, miksi ei hän nyt sitä voinut tehdä. Viini olisi tehnyt ihmeen hyvää.

Kostea ilma kopissa puistatti häntä. Hän nousi ylös aivan kuin torjuakseen mieleen tunkeutuvia ajatuksiaan......hänen täytyi saada ilmaa...hänen täytyi saada viiniä...ennenkuin painavat, kiusaavat ajatukset taas ehtivät tulla. Missä oli — — — ?

Hän katsahti ympärilleen...

Mikä tuolla pimeässä nurkassa vilkkui? Hänen silmiinsä ilmaantui valkoinen pilkku. Se suureni vähitellen hänen silmissään ja näytti lähestyvän...Mitä? Mitä? Se...se näytti *lapsen ruumiilta*...Käärinliinoissa! Uu...Näkikö hän aaveita. Ei, ei. Siihen ilmaantui vielä toinenkin, aivan samanlainen kuin edellinenkin.... sekin käärinliinoissa. — Mrs. Kulmala tarttui päähänsä.

— Kun se Pekka tulisi, tulisi kuka hyvänsä. Minä en tahdo nähdä niitä. En tahdo, en, en...

Niitä ilmaantui yhä useampia samaan jonoon... yksi,...kaksi,...kolme...niitä ilmestyi tiheämmin... niin paljon, ettei Mrs. Kulmala voinut seurata niitä enää katseillaan...Loppumattoman pitkä...valkea rivi. Ja ...se lähestyi häntä...Mrs. Kulmala näki selvästi ensimäisen lapsen pehmeät piirteet. Hän tunsi sen. Hän oli niitä käsitellyt, noita viattomia ruumiita...Ooh... He kurottivat häntä kohti pienet puhtaan valkoiset kätösensä, kaikki rukoilivat häntä...rukoilivat häneltä elämää...elämää, jonka hän oli heiltä kaikilta riistänyt.

Nuo kalpeat pikkuruumiit rukoilivat häneltä...oo...ne katsoivat häneen suoraan...

Hänen korvissaan suhisi.

— Menkää pois! Olenhan kärsinyt elämänikäni. Vieläkö te lapsetkin minua vainootte! huusi hän ja käänsi kauhistuneena katseensa pois.

Mutta hän näki ne sittenkin. Ne näyttivät tulevan lähemmäksi, vaikka eivät liikkuneetkaan...Kuinka ne olisivatkaan, hänhän oli ne murhannut....Mutta ne lähestyivät kuitenkin varmana...armottomana kuin kohtalo, joka häntä oli ikänsä vainonnut. Hän tunsi että ne olivat jo hänen vieressään.

— Menkää pois!

Ne tarttuivat häneen kiinni, mutta hän hyökkäsi pystyyn ja alkoi silmittömästi potkia riviä....Hänen päätään painosti ja kun hän taas avasi silmänsä, oli rivi hävinnyt ja sijalle näytti ilmestyneen verilätäkkö. Hänen otsalleen nousi kylmä hiki. Hänenkö...hänenkö työtään kaikki tuo...hänenkö yksin? Oo, ne tulevat kohta takaisin...Kaikki vainoovat häntä... pienet lapsetkin....Hän ryntäsi pakoon ja rupesi koko voimallaan ryskyttämään ovea.

Samassa kalisivat vartijan avaimet ulkopuolella ja Mrs. Kulmala häkeltyi liikkumattomaksi. Kuka... Mikä?...

— Joku hakee teitä, sanoi vahti, avaten oven, ja Mrs. Kulmala huomasi jonkun mieshenkilön seisovan hänen takanaan.

Häneltä pääsi helpotuksen huokaus. Se oli hänen asianajajansa.

— Antakaa minulle viiniä! huusi hän suuressa tuskassaan, tuntien koko olemuksensa alkavan horjua. La-

kimiehen viittauksesta tuotiin hänelle viiniä ja hän joi sen ahnaasti. Sitten hän hengitti syvään ja sanoi kiivaasti:

— Päästäkää minut pois täältä...Minä tulen hulluksi...

— Te olette vapaa. Olen lunastanut teidät vapaaksi kahdentuhannen dollarin takuulla, sanoi lakimies rauhottavasti.

Mrs. Kulmalan teki mieli langeta polvilleen ja kiittää häntä. Että hän, hieno, rikas mies piti hänestä niin hyvää huolta, vaikka hänen sulhasensakin oli hänet jättänyt. Se tuntui hänestä käsittämättömältä. Kyyneleet tulivat hänen silmiinsä sitä ajatellessaan.

— Lähtekäämme heti pois, kiirehti asianajaja, välttääkseen kohtauksia.

He ajoivat lääkärin luo, jonne hänelle oli valmistettu asunto niin kauvaksi aikaa kuin juttu kestäisi. Lakimies ja lääkäri vakuuttivat hänelle ettei asia ollut ollenkaan vaarallinen, hänen ei tarvitsisi maksaa edes sakkojakaan, saatikka mennä vankilaan, jota Mrs. Kulmala kammosi nyt enemmän kuin kuolemaa. Lääkäri oli iso, lihava ja hyvin iloisen ja luotettavan näköinen mies, jonka pelkkä ulkonäkökin jo rauhotti Mrs. Kulmalaa. Hän esitti Mrs. Kulmalalle jalokivillä koristellun vaimonsakin ja kaikki olivat hänelle ystävällisiä ja kohteliaita, kuin tahtoen tahallaan osoittaa hänelle, etteivät he pitäneet häntä rikoksellisena, vaan mieluisena vieraana heille.

— Olkaa kuin kotonanne vaan, sanoi lääkäri pyytäen häntä istuutumaan. — Minä kirjotan sen tytön kuolemantodistuksen ja tämä veli — hän taputti lakimiestä olalle — järjestää kyllä sen lapsijutun.

Ja sitten hän alkoi kertoa hauskasti ja mehevästi omista kokemuksistaan samanlaisissa asioissa. Hänen ei ollut koskaan tarvinnut mennä itsensä vastaamaan oikeuteen, vaan oli hänen lakimiehensä järjestänyt aina ne asiat. Kerran häntä oli syytetty murhastakin, ainahan sitä vahinko sattui, mutta silloinkaan ei hänen tarvinnut muuta kuin antaa poliisipäällikölle, jonne asti asia oli ehtinyt, pieni summa, ja kaikki peitettiin. Tarvittiin vain jonkunverran rahaa, ja sitähän Mrs. Kulmalalla nyt sattui olemaan, joten ei ollut mitään hätää, kun ei juttukaan ollut tämän suurempi.

Mrs. Kulmala jäi sinne, eikä kulunut kuin neljä päivää ennenkuin lakimies tuli taas käymään ja kertoi että kaikki on selvää. Mrs. Kulmala saattoi mennä rauhassa kotiinsa. Hänelle täytyi Mrs. Kulmalan maksaa kaksituhatta ja lääkärille tuhat dollaria. Ja sitten hän oli taas vapaa. Ne kyllä olivat hänen viimeiset rahansa, mutta sen summan hän saattoi taas kerätä kokoon muutamissa viikoissa, kun pääsi hyvään alkuun. Nyt hän saattoi lähteä vapaasti kotiin...

Kotiin!

Hah—hah—haa... Vai kotiin...jossa ei ollut ketään. Ei yhtään lämmintä kättä tervetulleeksi sanomassa. Kylmät seinät vaan, ja kurjat muistot...

Hänen askeleensa tuntuivat raskailta kuin lyijyvuoret. Käveleminen tuntui vastenmieliseltä, hän koetti lykätä kotiinmenon niin kauvaksi kuin mahdollista, mutta ymmärsihän hän lopulta, ettei hänellä ollut muuta mahdollisuutta. Minnekäs hän muuallekaan meni? koditon olento. Jokainen olisi ajanut hänet pois huoneestaan... Niin, eihän se olisi ollut ensimäinen kerta...

Haluttomana, tahdottomana meni hän kotiinsa.

Hän oli palkannut naisen siistimään huoneet, ettei mikään muistuttaisi hänelle menneitä päiviä, ja kaikki olikin puhdasta. Mutta samalla se näytti niin oudolta, kuin johonkin juhlaan valmistetulta... *Hautajaisiin!* — Se iski hänen mieleensä kuin polttava rauta, eikä hän voinut olla ajattelematta sitä uudestaan ja yhä uudestaan. Nuo työkapineet, kannuineen ja ruiskuineen, kun ne olivat työnnetyt yhteen läjään, näyttivät hänestä kuin hyljätyiltä. Ja nuo vuoteet, nekään eivät kuuluneet oikeastaan kenellekään. Kaikki oli niin yksinäistä ja kuollutta... Ja kuitenkin... Hämäriin nurkkiin hän ei uskaltanut katsahtaa. Hänestä tuntui kuin siellä olisi hiipinyt jotain...jotain jota hän pelkäsi... Tultakaan hän ei uskaltanut sytyttää... Hän pelkäsi jonkun siitä häiriytyvän. Pelkäsi näkevänsä jotain... Oh...väsytti niin...

Kun voisi edes nukkua.

Hän riisui yltään päällysvaatteensa ja paneutui lepäämään. Ruumis tuntui olevan kuin ruhjottu, tiedoton... tylsä... Tuskin hän oli laskeutunut pitkälleen, kun huoneen kostea kylmyys vapisutti häntä ja sensijaan että hän olisi nukkunut, rupesivat hänen ajatuksensa selkenemään. — Hän hyppäsi vuoteeltaan kauhistuneena... Se oli sama vuode johon Aliina oli kuollut! Häntä kauhistutti tämä paikka, pelottivat nämä huoneet... Hän kokosi hätäisesti hajalleen mennyttä tukkaansa ja astui ovelle kuin paetakseen. — Mutta minne hän menisi? Eihän hänellä ollut ystäviä... sellaisia, jotka olisivat tahtoneet hänet luokseen ottaa. Oma sulhanenkin oli jättänyt. Hänkin oli saanut yli neljän tuhannen. Ja sittenkin jätti... Ei, hän huokasi

raskaasti, kuin vuosisatain paino hartioillaan. — Ehkä sitä sittenkin täytyy koettaa nukkua. — —

Hän painausi taas pitkälleen ja veti peiton korviinsa, ettei kylmä tunkeutuisi hänen pukunsa läpi... ja etteivät *ne* pääsisi hänen lähelleen... Ei!! Mikähän se oli?! Tuntui kuin jokin olisi tullut kovin lähelle vuodetta, koskenut siihen, painautunut siihen sitkeästi, äänettömänä... Olikohan se?... Nyt se veti peittoa hänen päältään... Aa, hän kirkasi kimeästi!

Se oli Aliinan lapsi!!...

Herra Jumala, ne samat lapset hiipivät taas tuolla nurkassa... Oh, sydänalaa kouristi niin pahasti...ja päätä pyörrytti... Ja tuossa ne taas olivat! Hän hyppäsi ylös, sieppasi päällystakkinsa ja melkein juosten kiiruhti ulos kadulle. Oli yö. Isot sähkölamput loivat aavemaista valoaan kaduille ja ilmaraitiotie katkaisi sen mustalla varjollaan.

Mrs. Kulmala kiiruhti eteenpäin, tukkien käsillään korviaan. Äkkiä...hän pidätti henkeään...häntä seurattiin. Joku käveli kuulumattomin askelin hänen takanaan. Hän katsahti hätäisesti sinne...ja...ja...se... se oli taas lapsi! Mutta nyt sillä oli silmät ja se kohotti kätensä häntä kohti...uu, sillä oli sinipunervat kynnet ... Se oli Aliinan lapsi. Ja tuo... Siinä...hänen takanaan seisoi itse Aliina, mutta kumpikin olivat vaiti. Mrs. Kulmala seisahtui.

— Aliina, mitä sinä tahdot? Jätä minut rauhaan. Teinhän voitavani. Jätä minut rauhaan. Itsehän tulit. Aliina...tahdotko sinäkin minua vainota!

He olivat vaiti.

Heidän hiljaisuutensa oli pahaa ennustava, anteeksiantamaton. Mrs. Kulmala vapisi. Aliinan kylmä

olento tuomitsi häntä... Mrs. Kulmala peitti kasvonsa, hän tunsi jäätävää kylmyyttä huokuvan heistä... Mutta itse, *itsehän* Aliina oli pyytänyt, rukoillut häntä tekemään sen!

— Aliina, jätä minut.

He olivat vaiti.

— Vastaa!

Tulinen virta, vastaankamppaileva hyökyaalto kohosi hänen sielussaan. — Vai et sinä vastaa. Minä tapan sinut, parkasi hän ja tarttui Aliinan kurkkuun... Hänestä tuntui kuin jokin olisi korahtanut, ja kuin hän olisi vapautunut jostakin raskaasta...

— Nyt et ainakaan tule takaisin! huusi hän riemuissaan, käsi vielä suonenvedontapaisessa puristuksessa. Hah—hah—haa... Tulkaa nyt kaikki... Tulkaa kaikki yhdellä kerralla... Minä tapan teidät kaikki, kaikki jotka minua vainootte!...

Hän huitoi mielettömänä ympärilleen ja huusi:

— Minä tapan teidät kaikki...kaikki...

Joku yökulkija kutsui poliisin.

Mrs. Kulmala raastoi hiuksiaan ja huitoi raivoisana ympärilleen:

— Älkää tulko minua ahdistamaan, minä tapan teidät kaikki...tapan kaikki...kaikki...

MANTA JA MATTI

Manta oli tavallinen maalaistyttö, Suomen synkistä korvista äskettäin ihmisten ilmoille tullut.

New Yorkiin tultuaan oli hän herättänyt alussa ohimenevää pilkallista huomiota, niinkuin aina herättää vapauteen tottunut ihminen, joka tapoineen ja outoine pukuineen temmataan äkkiä metsän keskeltä miljoonakaupungin korviavihlovaan hälinään, sen vilkasliikkeisille kaduille ja epävarmoihin, peloittavan outoihin kulkuneuvoihin.

Mutta pianhan se suurkaupungin ihmisvilinä tulokkaan mukaansa tempaa ja itseensä sulattaa.

Manta oli tullut likaisen laivan huonoimmassa osassa, tuhansien muitten siirtolaisten kanssa Ellissaarelle, epävarmana ja oudoin aavistuksin kultamaasta, jossa kuuluttiin syövän ainoastaan valkeata leipää, ja jossa jokainen kuului ansaitsevan rahaa ja jonne kuului olevan vielä niin vaikea päästä. Siirtolaisviranomaiset huomasivat hänet kuitenkin työkykyiseksi ja päästivät helposti maihin ja vihdoin seisoi hän New Yorkin rannassa, huikaisevan korkeiden rakennusten juurella, päästäen helpotuksen huokauksen, kuin olisi pahin jo mennyt ohi. Hän seisoi siinä uteliaitten ihmisten katseltavana, päällään kotikutoiset paksut vaatteet ja kukallinen huivi päässä. Toisessa kädessään hän kantoi

isoa kirjavaa nyyttiä, jossa hän säilytti vaatteitaan ja toisessa oli hänellä isävainajansa haalistunut sateenvarjo.

Manta oli ohjattu suomalaiseen paikanvälitystoimistoon ja sieltä hänet pian lähetettiin paikkaan, jossa hän aluksi sai ruveta pesemään vaatteita ja jossa annettiin palkkaa melkein sata markkaa kuukaudessa. Olihan siinä jo liiaksikin palkkaa Mantan mielestä, sillä Suomessa hän oli saanut tehdä työtä melkein kokonaisen vuoden, ennenkuin oli saman verran säästää voinut. Työkin oli helppoa Suomen työhön verraten ja Manta tottui pian oloonsa, alkaen vähitellen tovereittensa vaikutuksesta perinpohjaisen hävitystyön Suomesta tuotujen tavaroiden joukossa.

Tosin kesti pari vuotta ennenkuin hän oli kuluttanut loppuun paksut, villaiset sukat ja vielä hän joskus piti vanhaa lypsyhamettaankin päällään, mutta täytyihän niidenkin viimein kulua ja ne seurasivat kapsäkkiä ja huivia, jotka oli heitetty pois jo vuoden kuluttua. Jälellä oli enää ainoastaan äidiltä perinnöksi saatu kiiltävähelainen virsikirja, joka kulki nyt jo neljännessä sukupolvessa, ja se saikin vielä armon ainoastaan sen tähden, että se toi mieleen hurskaimmat muistot rippikouluajoilta ja kun äitikin oli ennen kuolemaansa kysynyt, oliko hänellä vielä se virsikirja, ja pyytänyt Mantan samalla rukoilemaan jumalaa, että se varjelisi häntä suuren maailman houkutuksilta.

Olihan se Manta alussa rukoillutkin, mutta vähitellen sekin oli jäänyt, kun uudet ajatukset iltasin mieleen tulvivat ja vähitellen oli virsikirjakin siirtynyt lipaston kulmalta arkun pohjalle. Ja kun siten viimeinenkin muisto Suomesta oli peitetty, tunsi hän kuin

vapautuvansa raskaasta taakasta ja hengittävänsä vapaammin. Hän tunsi vihdoinkin päässeensä siitä köyhyyden ja huolten painajaisesta, joka oli häntä lapsuudesta asti painanut armottomana ja ankarana, kuin olisi kohtalon kova koura painanut hänet ijäkseen alas, jakanut hänelle sen huonon puolen elämästä. Täällä hän tunsi, ettei kaikki ollut hiuskarvan varassa, vaan täällä saattoi elää omalla työllään ja tehdä säästöäkin, kun vaan terveyttä riitti.

Nyt oli kulunut neljä vuotta siitä, kun Manta oli Amerikaan tullut ja Manta oli juuri lähdössä Ellis-saarelle ottamaan Mattia vastaan. Hän seisoi kuvastimen ääressä ja laittoi itseään kuntoon, sillä laivakonttoorista oli tullut tieto, että Matti oli saapunut jo rantaan. Sitä ennen täytyi hänen kuitenkin vielä kerran katsoa oliko kaikki hyvin, ja muistaessaan tuloaan, hymähti hän tyytyväisenä.

Hän tunsi muuttuneensa paljon siitä ajasta.

Hänellä oli nyt päässä kallis hattu, iso ja korea, koreampi kuin pappilan ryökkynöillä siellä Suomessa, ja hän oli jo lähettänyt valokuvankin Suomeen, jossa hän istui hattuineen, ja pyytänyt näyttämään sitä kaikille tutuille, ja pappilan ryökkynöille etenkin, ja kysymään: "tuntevatko?" Nyt hänellä oli jo kureliivitkin päällään, sillä ilman niitä ei kukaan Amerikassa kuulunut olevan. Olihan se kyllä alussa hankalaa ja kovalle oli ottanut, ennenkuin siihen tottui, mutta kestihän sen kuitenkin, kun se kerran kaunista oli. Korkeakantaiset kengät näyttivät hänestä niin ihmeen siroilta, ne tekivät jalan niin pienen näköiseksi, ja silkkipusero, joka hänen päällään oli, oli maksanut viisitoista dollaria, Suomen rahassa se oli jo seitsemän-

kymmentäviisi markkaa, ylikin! Kuka olisi uskonut entisestä torpan tytöstä, että se vielä silkkipuseroissa hemsastelee. Hän oli sen hinnan ilmottanut kirjeessään kotikylään ja kuuluivat siellä kovasti ihmetelleen. Punaa hän ei vielä ollut saanut kokonaan poskistaan katoamaan, vaikka se kuului näyttävän epähienolta, mutta hän oli peittänyt sen melkein näkymättömiin valkoisella jauheella. Tukankin hän oli ostanut äskettäin ja maksanut siitä kymmenen dollaria. Kaikki oli niinkuin ollakin piti.

Helppohintainen kuvastin ei tietystikään näyttänyt Mantalle, että hänen hattunsa oli oikealle kallellaan ja että irtonaiset hiukset törröttivät salaa hatun alta esiin, uhaten tipahtaa kadulle joka silmänräpäys. Hän ei huomannut myöskään, että kureliivit eivät alkujaan olleet aijotut hänen täyteläistä vartaloaan varten, ja että niiden ylä- ja alapuoli työntyi seljästä ja kyljistä ulos, uhaten joka hetki puhkaista silkkipuseron, joka oli hänelle aivan liian ahdas ja joka oli nyt seljästä auki. Hän ei huomannut myöskään, että silkkipusero paljasti aivan liian paljon hänen paksut, punaiset käsivartensa ja että hänen kenkiensä kannat olivat pahasti lintassa.

Hän uskoi muuttuneensa kokonaan toiseksi ihmiseksi sitten kuin Suomen rannasta lähti, eikä hän siinä erehtynytkään. Hän oli muuttunut niin paljon kuin hän suinkin voi, sekä ulkonäöltään että muutenkin. Se oli niin tuttu New Yorkissa tuo näky: nuo leveät kasvot ja ulkonevat poskipäät, tuo ahtaitten kenkien pingoittama käynti ja sisäänpäin kääntyneet jalkaterät, jotka saattoivat ulkonevat lanteet hyllymään kummallekin puolen askelten tahdissa. Tuttua oli myöskin tuo lapsellisen tyytyväinen hymyily, joka väkisinkin

tuli huulille, kun Manta huomasi itseään katseltavan ja ihailtavan koreaa pukuaan.

Se huomio, jota hän sai osakseen, ei riippunut kuitenkaan yksinomaan hänen vaatetuksestaan, vaan myöskin kasvoista, jotka eivät olleet muuttuneet niin helposti kuin puku, ja jotka uhkasivat loppuun asti säilyttää entisen leimansa, kylmissä korvissa, hallan ja nälän kanssa taistellessa karaistun puutteen leiman. Vaikka silmien alla olikin tummien renkaitten alkua, saattoi kuitenkin hänen pohjoismaisista, selväpiirteisistä kasvoistaan, vakavista silmistään ja jykevästä ruumiinrakenteestaan lukea hänen elämäkertansa, mökkiläislapsen surullisen, mutta perin jokapäiväisen elämäkerran, joka oli niin tuttua kaikki ja jota nyt väkivalloin koetettiin unholaan painaa.

Kotona, pienessä mökkipahasessa paljon lapsia, pieniä, likaisia, kirkuvia penikoita, ja vähän, kovin vähän leipää, ja vielä vähemmän särvintä. Sellaisen kuvan muisti Manta, niinkuin moni muukin, nuoruudestaan. Viiden vanhana oli Manta pantu hoitamaan nuorempia lapsia ja parin vuoden perästä, kun seuraava lapsi oli vuorostaan päässyt siihen ikään, sai hän ruveta auttamaan äitiä talousaskareissa.

Kitkerää, yksitoikkoista kitkuttamista päivästä päivään ja puutteen kanssa taistelemista oli elämä ollut siellä kotona, eikä se ollut parantunut senkään jälkeen kun Manta palvelukseen joutui.

Kello viisi oli sielläkin täytynyt ylös nousta, ja raataa iltahämäriin. Kovalta se oli tuntunut vieraan kova kohtelu, jos ei kotikaan häävi ollut, ja usein paisutti nuoruudesta ja elämänhalusta läikehtivää povea tukahdutettu kaipuu. Ei hän paljon ollut vaatinut elämältä,

ja mistäpä hän olisi osannut vaatiakaan, mökkiläisen lapsi, mutta sitäkään vähää hän ei ollut saanut.

Olihan Mantalla tosin ollut Mattikin, renki, joka jo kaksi vuotta oli häntä syrjäsilmällä katsellut. Matti oli rehellinen ja vakaa turpeenvääntäjä, ei hän paljon puhunut, ei pukahtanut, ahersi vaan hartaasti työnsä kimpussa ja yksinään mietiskellen poltteli piippunysäänsä. Kyllä Manta sen oli huomannut alusta pitäen, että häntä se Matti katseli, mutta eipä tuosta osannut olla millänsäkään.

— Mitäpä niistä, oli hän silloin ajatellut katkerasti. Eihän sitä yhteen kuitenkaan voi mennä. Hyh....näkihän sen omasta äidistä ja isästä minkälaista elämää se oli mökkiläisen....Velkaa silmät, korvat täynnä, hallainen paikka korven keskellä...kitumista vaan oli elämä.

Eivät he tosin olleet valittaneet, vaikka nääntyä olivat, isä ja äiti, mutta mitäpä se valittamisella olisi parantunutkaan. Näkihän sen jokainen omilla silmillään heidän kohtalonsa. Eikähän se muidenkaan elämä sen kummempaa ollut...

Mantaa näännytti jo paljas muisto menneistä kärsimyksistä, ja alkuvuosina Amerikassa ollessaan, jolloin hänen vanhempansa vielä elivät, oli hän tuntenut itsensä melkein syylliseksi siitä, että oli itse paennut nälkää ja kurjuutta ja jättänyt vanhempansa sinne. Miksi hän oikeastaan sieltä pakeni? Eiväthän hänen vanhempansa olleet ajatelleetkaan siirtymistä muualle, eivätkä esi-isät. He olivat korpia raivanneet ikänsä kaiken, sortuneet vuorotellen, mikä minnekin, mutta paikallaan olivat pysyneet uskollisesti kaikki ja jumalaansa luottaneet. Liekö polvi huonontunut nuoremmissa...

Vaikka olihan se äitikin Jumalan sanaa mieleen teroittanut. — — —

Äiti oli jäänyt istumaan sinne likaisen lapsilauman keskelle laihana ja säälittävänä...uskoen vahvasti Herran loppumattomaan armeliaisuuteen.

— Kylläpähän Jumala huolen omistaan pitää, kun on kerran tähänkin asti pitänyt, muisti Manta äidin lähtiessä vakuuttaneen. — — —

Taisihan se pitää...

Silloin viimeisenä talvena oli Manta lupautunut Matille, mutta eiväthän he tyhjin käsin voineet yhteen mennä. Matti oli kuitenkin hautonut asiaa mielessään kaikesta huolimatta ja sopivassa tilaisuudessa oli hän purkanut sanoiksi sydämensä ajatukset.

— Tuota....siellä Kankaantaustalla on sopiva mökin paikka...lieneekö aika alottaa...

Mutta Manta oli jo vilaukselta saanut nähdä parempaa elämää, ja häntä oli pelottanut mökkiläistä uhkaavat ponnistukset.

— Onhan sitä tässä aikaa vielä.... eihän sitä nyt näin...oli hän vastannut aina vältellen ja siihen se oli jäänyt.

Vuosi oli sitten vierähtänyt toisensa perästä ja sitä odotuksen ja kaipauksen aikaa muistellessaan pääsi Mantalta itku. Hän istuutui vuoteen laidalle ja otti ison hatun pois päästään. Nyt ne tulivat vastustamattomasti mieleen, nuo vanhat muistot.

— Niin siellä moni muukin odottaa pelastustaan parastaikaa...kuin minäkin silloin...mutta kuinka moni pääsee...

Mattia hänen tuli eniten sääli.

— No, se mökin tuuma se jäi sitten meiltä ijäksi? oli Matti kysynyt kun kuuli Mantan Amerikaan lähtevän.

— Mitäpä se ijäksi silti. Pääseehän sieltä takaisin ...ja vielä rahaa taskussa. — — Ja kyllähän sinä tästä sinne pääset.

— Ei taida tulla lähtöä, oli Matti siihen alakuloisesti vastannut.

Ja kuitenkin oli Matti nyt Ellis-saarella. Tietysti hän tuli hakemaan Mantaa pois Suomeen. Manta arvasi sen hyvin, ja häntä rupesi jo naurattamaan, ajatellessaan Matin malttamattomuutta.

Mutta aika kului!

Manta hyppäsi pystyyn, sieppasi hattunsa, ja alas mennessään sitä päähänsä sovitteli.

Ajaessaan rantaan katseli hän itseään tyytyväisenä vaunun ikkunassa ja hymyili ajatellessaan, kuinka kovasti Matti hämmästyy ja ilahtuu kun näkee hänet niin hienona. Tunteekohan se? — — —

Mutta rantaan saavuttuaan hämmästyi hän eniten itse.

Hän ei ollut ajatellut oikein minkälainen Matti olisi, mutta nyt kun hän hänet näki, toivoi hän että Matti olisi edes *vähän* muuttunut.

Matti oli kuitenkin aivan se sama Matti, jonka hän neljä vuotta sitten oli Suomeen jättänyt, ei pieninkään piirre ollut hänessä muuttunut. Hänellä oli päälläänkin nuo samat, tummanharmaat vaatteet, joilla Matin isä oli ripille päässyt ja jotka Matin iso-isä oli itselleen teettänyt, hänkin rippikoulua varten. Ne olivat nyt perintönä Matilla. Musta hattu oli sama, jota Matti jo silloinkin oli pyhinä käyttänyt. Hänen ahavoitunut hipiänsä oli yhtä ruskea kuin ennenkin ja sinisen harmaat

silmät näyttivät katsovan Mantaan yhtä läpitunkevasti kuin silloinkin. Kaikki oli niin kotoista, että Mantan mieleen tuli kuva saattojoukosta, joka vedet silmissä toivotti onnea Amerikan matkalle, antaen kaikenlaisia neuvoja.

Manta astui eteenpäin.

— Matti.

— Mantako se?...

Matti oli kääntynyt Mantaan ja hämmästynyt.

Mantan silmiin olivat hetki sitten pyrkineet kyyneleet, mutta nyt hän ojensi väkinäisesti nauraen kätensä Matille ja melkein arasti Matti siihen tarttui. Ensimäiset terveiset vaihdettuaan kysyi Manta oliko hän muuttunut ja unohti itse melkein kokonaan Matin kömpelyyden, kun hän tunnusti että Mantassa oli todellakin tapahtunut muutos.

Manta ohjasi sitten Matin maihin ja toimitti hänelle asunnon, ja ensimäiset päivät kulki Matti pitkin katuja katselemassa kaupunkia, seisahtuen vähän väliin tarkastelemaan puotien ikkunoita, ohikulkevien ihmisten pukuja ja sitten taas töllistellen suunnattoman korkeita rakennuksia ja laskien niiden kerroksia sormillaan osoitellen.

Hän halusi saada työtä New Yorkissa, jossa Mantakin oli, mutta useampia kuukausia turhaan haettuaan täytyi hänen uskoa ettei sitä hänelle New Yorkissa ollut ja tovereittensa kehoituksesta lähti hän lännelle hiilikaivantoihin. Siellä ei tarvinnut osata puhua ollenkaan, eikä tarvinnut kumarrella sen enempää, ja Matti pääsi kun pääsikin työhön.

Kovaa työtä se oli, mutta Matti ryhtyi siihen yhtä hartaasti ja vakavasti kuin konsanaan ojankaivuuseen,

joka oli vielä raskaampaa työtä kuin tämä, ja päätti varmasti ansaita kovasti rahaa muutamissa vuosissa ja sitten mennä takaisin Suomeen Mantan kanssa ja ostaa talon. Kahdessa vuodessa laski hän ansaitsevansa hyvän talon hinnan.

Vuoden kuluttua huomasi hän kuitenkin pettyneensä laskuissaan.

Työtä ei riittänyt ympäri vuoden, usein täytyi hänen olla kuukausia työttömänä, eikä hän pysynyt edes terveenäkään. Kostea ilma kaivoksissa ja kylmettyminen sai aikaan reumatismin jaloissa ja hänen täytyi senkin tähden olla useampia viikkoja poissa työstä. Alussa hän oli pitänyt ruokaa, jota hänelle asunnossaan tarjottiin, liian hyvänä, hänelle, joka kotona oli syönyt vaan silakkaa, leipää, piimää ja perunoita, ja oli sensijaan ostanut kaikennäköistä kuivaa ruokaa, mutta eihän sitä ihminen kauvan kestä. Hän laihtui huomattavasti ja sairasteli ja lopuksi täytyi hänen ruveta täysihoitoon, niinkuin muidenkin työmiesten.

Kahden vuoden perästä oli hänellä kuitenkin jonkunverran säästössä ja Mantakin kuului saaneen kokoon aika summan, ja niin alkoi hän kolmannen vuotensa toivorikkaampana kuin ennen. Sitä hän vain pahoitteli, että työajat olivat liian lyhyet. Tekisihän sitä samalla enemmänkin työtä kun kerran ansaitsemaan oli tullut, ajatteli hän.

Menihän se aika kuitenkin vähitellen ja kun neljä vuotta oli kulunut, ei Mattia voinut enää mikään pidättää Amerikassa.

Hän löi tavaransa kokoon ja matkusti äkkiarvaamatta New Yorkiin.

Kahdessa viikossa he järjestivät matkansa ja jättivät Amerikan taakseen.

Matti oli hyvillä mielin että sai jättää ilottoman Amerikan, mutta Manta puolestaan kaipasi New Yorkia, jossa hän oli jo kahdeksan vuotta asunut ja jonka meluun ja hermojakiihottavaan elämään hän oli jo tottunut. Matille oli Amerikassa-olo aika ollut paljasta työtä, kovaa, voimia kysyvää ponnistusta. Hän ei ollut hakenut huvia eikä seuraa itselleen, yksinään vaan oli murjottanut tuskin sanaa päivässä vaihtaen. Aika oli tullut hänelle äärettömän pitkäksi ja hän oli laskenut viikkoja ja kuukausia vaan sen mukaan, miten hänen säästönsä karttuivat. Heillä olikin yhteensä nyt liki kaksi tuhatta dollaria, joka teki melkein kymmenen tuhatta markkaa Suomen rahassa. Se oli huikea summa ja Mattia pyörrytti ajatellessaankin, että hän nyt voisi ostaa Suomesta melkein minkälaisen talon hyvänsä.

Hän oli iloinen, että hän vihdoinkin oli päässyt unelmiensa perille ja hän puheli Mantalle laivalla enemmän yhdessä päivässä kuin hän oli puhunut ennen kokonaisessa vuodessa.

Hän lupasi heti mennä ostamaan maata sen heidän entisen mökkinsä vierestä, oikein ison alan, ja sitten hän lupasi rakentaa siihen hyvän talon ja hyvän navetan ja tallin, ja aitan. Ja sitten hän ottaa luokseen äitinsä ja panee hänet auttamaan Mantaa, vaikka lehmien ja sikojen hoidossa.

Manta kuunteli puolella korvalla Matin kaunopuheliaita kuvauksia ja vaikka häntä lohduttikin se seikka, että hän saa mennä nyt kotikyläänsä rikkaana ja ylväänä ja näyttää hienolta ryökkynältä, oli hänen mielensä kuitenkin apea. Hän ajatteli kauhistuksella kuinka hänen

täytyisi taas mennä raskaat saappaat jalassa navettaan lypsylle ja siellä lehmien kanssa....Hän katsahti silkkipuseroaan ja hänestä tuntui pahalta, että Matti puhui niin varmasti suunnitelmistaan ja yhdisti hänetkin niihin. Hänestä tuntui kuin alkaisi entinen painajainen häntä taas lähestyä.

Manta koetti kuitenkin karkoittaa sellaiset ajatukset pois luotaan ja pian himmensikin ne toinen, iloisempi kuva.

Hän näki elävästi mielessään kuinka he tulevat ajaen kotikylään. Alapihan Kaisa tulee tietysti maantielle aukasemaan veräjää ja kun huomaa niissä herrasväkeä, niiaa heille kohteliaasti hyvää päivää. Mantaa nauratti se, ettei Kaisa tunne heitä, kun hänellä on päällään silkkipusero ja iso hattu päässä, ja hän panee vielä sen valkoisen hameenkin päälleen siksi päiväksi. Sitten Manta ajatteli kuinka hän rupeaa yhtäkkiä nauramaan ja kysyy, että joko se Kaisa on tullut niin ylpeäksi, ettei tahdo tunteakaan, ja sitten vasta ilo syntyy kun Kaisa tuntee ketä tulijat oikeastaan ovat. Hän juoksee tietysti kertomaan sitä talon väelle ja naapureille, ja pian on se koko kylän tietona.

Sitten tulee tietysti koko kylän väki heille, häntä katsomaan, kun kuulevat että Manta on tullut niin fiiniksi. Ja hän päätti ostaa kaupungista tulijaisia vähän jokaiselle ja pari viinipulloa, että saavat vähän kaulaakin kastella. Mantaa hykäytti niin somasti, kun hän ajatteli että kylällä sitten puhutaan kauvan aikaa jälkeenkinpäin kuinka hienona Manta oli tullut, hienompana kuin itse pappilan ryökkynät, jotka hekin olivat muka jotain olevinaan. Eihän heillä ollut edes silkkihameita, muita vaan valkoisia, mitä lie ollut huonoa

kangastakin. Ja olihan Mantan hame maksanut liki kaksisataa markkaa Suomen rahassa. Ja valkoiset kengät ja silkkisukat päätti Manta myöskin panna jalkaansa. Kyllä hän näyttää! — — — Sitten kotona hän avaa arkkunsa ja antaa niiden katsella tavaroita, varoittaa vaan etteivät tahraa hänen pukujaan. Hän päätti panna siellä päälleen sen korean vaaleanpunaisen läningin jossa oli ne siniset, koreat nauhat. Sen hän sanoo maksavan sataviisikymmentä markkaa, vaikka eihän se aivan täyttä sitä maksanut.

Hän kääntyi suloisissa ajatuksissaan hymyillen Mattiin, joka parastaikaa mietti kuinka hän ottaa ja kylvää sen ahon laidan täyteen ruista ja kaataa metsää taaempana kolme tynnyrinalaa, että saa tilaa heinille. Navettaan mietti ottaa ainakin kaksikymmentä sarvipäätä ja hevosia ainakin viisi. . . . Kyllähän siellä Amerikassa rahaa sai, mutta Suomi se on kuitenkin maa — — —

Hän katsahti Mantaan ja hänen koreuksiinsa ja ajatteli että kyllä Manta ne päältään heittää kun kotiin päästään, ja samassa hän tuli ajatelleeksi Mantan kalpeita kasvoja maalaispuvussa. — No, kyllä se siitä paremmaksi tulee, ajatteli hän. — Kunhan saa aina hengittää raitista ilmaa ja tehdä työtä. Nousta aikaseen ylös, tuossa puoli kuudelta. . . .

Hän huomasi nyt vasta, että Manta oli todella paljon muuttunut.

Hän oli tullut vanhemman näköiseksi, ja nuo renkaat silmien ympärillä olivat arveluttavasti laajentuneet sen jälkeen kun Matti oli ensimäisen kerran New Yorkiin tullut. Ennen niin punaiset posket olivat nyt harmaankalpeat, eikä Manta ollut oikein tervekään.

Olihan hänen täytynyt viimeaikoina käydä usein lääkärillä siellä New Yorkissa ja niille rahansa paiskata.

Mantakin katsahti Mattiin ja aivankuin Matin ajatuksia jatkaen, tuli hänenkin mieleensä nyt ensimäisen kerran, että Mattikin oli muuttunut. Hänen tuli sääli katsellessaan Matin kumaroita hartioita ja kättä, josta kone oli kaivoksessa silpaissut neljä sormea aivan juurta myöten, eikä hän voinut sillä enää tehdä työtä niin hyvin kuin ennen.

Hän huokasi ja katsoi merelle, joka tuhataaltoisena lainehti heidän ympärillään.

Mutta olihan heillä sensijaan rahaa. Matti oli nyt tyytyväinen ja kai Mantakin tulisi...

He saapuivat Suomeen ja kaikki kävi alussa niinkuin he olivat ajatelleetkin. He vihittivät itsensä komeasti kotikylän kirkossa ja Mantalla oli päällään silkkinen läninkinsä ja vielä hansikkaatkin käsissä. Ja Manta tiesi varmasti, että hänen pukunsa oli paras, mitä siinä kirkossa oli koskaan nähty.

Ja kuluivathan ne ensimäiset viikot nopeasti tutustuessa entisiin paikkoihin ja entisiin ihmisiin, jotka eivät silläväliin olleet vähääkään muuttuneet, mutta sitten kun muut alkoivat kadottaa mielenkiintoansa heihin, alkoi aika tuntua Mantasta pitkältä ja hän ajatteli jo kuinka New Yorkissa aika lensi kuin siivillä päivästä toiseen. Täällä ei ollut paikkaa mihin mennä huvittelemaan, ei edes tanssiaisia. Täällä oli liian hiljaista, ja jos Manta minne meni, tapasi hän aina laihoja, puutteen kanssa taistelevia ihmisiä, joiden kurjuus sydäntä ahdisti. Mantan olisi tehnyt mieli auttaa heitä kaikkia, mutta Matti oli jo luvannut kaikki rahat maahan, eikähän se sellainen sopinut...Hän alkoi tulla vähitellen levotto-

maksi. Aamuisin kaipasi hän tuttua kellonsoittoa, joka ilmoitti että rouva oli noussut ylös ja kutsui häntä luokseen ja että aamiainen oli tarjottava. Hän rupesi vähitellen yhä useammin muistelemaan New Yorkia.

Mutta Matti oli sillävälin kotiutunut täydellisesti kylään ja katseli nyt metsää mistä vedättää hirsiä rakennuksia varten. Eräänä iltana tuli hän kotiin tavallista iloisempana ja hihkasi, heittäen hattunsa penkille.

— Huomenna sitä mennään tekemään lopulliset kirjat!

— Onko sillä nyt niin kiire? kysyi Manta arasti kuin pelästyen, mutta samassa katsahti hän Mattiin ja Matin muuttunut katse sai hänet punastumaan. Matti tuijotti häneen pitkään, ja Manta tuli rauhattomaksi. Suuttuen toisti hän kovempaa, niinkuin ei olisi tarkoittanutkaan enempää:

— Mitä katsot?...*Onko* sillä sitten niin kiire?

Matti ei ymmärtänyt vieläkään täydellisesti.

— Mitäs nyt?...Mitä sinä nyt?

— Sitä...etten minä oikein tiedä....

Silloin vasta Matti ymmärsi.

Hän oli pannut jo ennen merkille ettei Manta tahtonut heittää kaupunkivaatteitaan päältään, vaikka oli huomannut etteivät ne sopineet täällä ja kun ihmisetkin jo kylällä ihan ihmeenä kertoivat, että Manta pitää yhä päällään hienouksiaan ja makaa puolelle päivin. Matista oli joskus näyttänyt kuin olisi Manta aivan uhalla niitä pitänyt.

Ja nyt kuuli hän Mantan sanovan:

— Onko sillä niin kiire?

Manta siis suorastaan sanoi, ettei hän aikonutkaan jäädä tänne, että hän oli pettänyt Matin. Mitä hän aikoi?

Hän jäi katsomaan Mantaa.

— Onko sillä niin kiire? toisti hän.

— Niin.

Manta sanoi sen nyt varmasti ja uhitellen, tuntiessaan omantuntonsa soimaavan itseään siitä, että hän oli pahottanut Matin mielen ja rikkonut hänen suunnitelmansa, mutta samalla hän tunsi, että se oli hänen oikeutensa. Olihan hänelläkin oikeus elää.

— Niinkö?

Se tuli hitaasti Matin huulilta.

— No enhän minä muuta sanonut, kuin kysyin vaan, että onko sillä niin kiire, koetti Manta taas auttaa painaen alas katseensa, kun huomasi että se Mattiin niin kipeästi koski.

Mutta Matin kysyvä, syyttävä katse poltti hänen alasluotuja silmäluomiaan ja hänen täytyi väkisinkin kohottaa katseensa.

Hän karttoi Matin katsetta ja koetti katsoa hänen päänsä ohi, vastapäiselle seinälle ja siellä riippuvaan astiahyllyyn. Hän näki kuitenkin selvästi Matin silmät jotka näyttivät nyt paenneen pään sisään, vielä syvemmälle kuin ennen, ja ne näyttivät nyt aivan samanlaisilta kuin silloin kun Matti oli kaivoksilta odottamatta New Yorkiin palannut ja arasti, melkein sanaakaan sanomatta, tahtonsa voimalla hänet mukaansa saanut.

Hän huomasi tuosta rehellisestä, tutkivasta katseesta, ettei hän kauvempaa voinutkaan pitkittää asian salaamista, ja silmiensä levottomasti liikkuessa ympäri

huoneen, alkoi hän katkonaisesti, purren huultaan, ettei purskahtaisi itkuun:

— Niin...Matti...en tiedäkään voinko jäädä tänne...

Ja nähdessään Matin lyyhistyvän kokoon sanojensa vaikutuksesta, ratkesi hän itkuun ja kuiskasi kuumien kyyneltensä lomitse:

— Matti, anna minulle anteeksi...*en voi* jäädä tänne maalle.

Hän nyyhkytti nyt vastustamattomasti. Nyt se oli hänelle silmänräpäyksessä tullut selvemmäksi kuin koskaan ennen, ettei hän olisi voinut jäädä tänne millään ehdolla. Hän ei voinutkaan enää rakastaa kotikankaitaan, päinvastoin hän kärsi niitä nähdessään ja muistellessaan vanhempiensa kärsimyksiä niitä raivatessaan ja elantoaan karusta maaperästä hankkiessaan, eikä hän uskaltanut ajatellakaan ryhtyä entisiin töihin, entiseen raadantaan. Hän oli Amerikassa ollessaan saanut enemmän vapautta ja lopulta helpompaa työtäkin ja hyvää palkkaa, ja hän kauhistui niitä aikoja, jolloin hänen oli kotona täytynyt kärsiä nälkää.

— Tänne jäädä nälkää näkemään, ajatteli hän sanoa, mutta hän tiesi, että Matti olisi voinut sen kumota helposti ja hänen olisi täytynyt ruveta pitkiin selityksiin. Hän ei puhunut mitään, sillä sydämensä kyllyydessäänkin tunsi hän olevansa voimaton vastaamaan.

Painaen päänsä tuvan valkeaa pöytää vasten puristi hän koko tuskansa äänettömään, ponnistusta kysyvään tukahdutettuun huokaukseen ja kirjavina kuvina vilisivät kuvitelmat hänen mielessään.

Hän ei tiennyt kuinka kauvan hän oli siinä hiljalleen nyyhkyttänyt, kun hän äkkiä tunsi käteensä tartuttavan ja huomasi Matin seisovan vieressään.

— No... no.. mitä sinä.. Annahan nyt olla.

Manta kohottausi ylös, nostamatta kuitenkaan päätänsä, kuin odottaen, mitä Matilla oli sanomista. Matti ei virkkanut kuitenkaan mitään ja samassa kuuli Manta hänen raskaitten askeltensa äänen poistuvan tuvasta.

Hän katsahti ympärilleen, hämärtävään tupaan, ja suuntasi sitten harhailevan katseensa ulos, törkyiselle pihamaalle.

Tuossa se oli kaikki niinkuin hänen nuoruudessaan. Tuossa pihamaa, jossa hän lapsena oli leikkinyt. Tässä tupa, jossa he olivat nälkää kärsineet. Häntä vaivasi sen muisteleminen. Täytyisikö hänen alkaa alusta tuo sama kituva elämä, käydä läpi äidin julmat kärsimykset, hautautua tänne...

— Ei, kyllä minä lähden, päätti hän ja kohousi ylös.

Samassa, puristaessaan kätensä nyrkkiin, huomasi hän sormuksen vasemman kätensä sormessa ja säpsähti.

Hänhän olikin kahlehdittu, naimisissa. Eihän hän pääsisikään pois! Hän ei voisikaan jättää Mattia, jonka hän oli antanut odottaa itseään kymmenen vuotta. Ajatukset riehuivat päässä sinne tänne. Hän ei voinut päättää mitään, mutta ne rupesivat ahdistamaan häntä niin kovasti, että hänen täytyi nousta ylös ja lähteä hakemaan ihmisiä, kysyä neuvoa ja puhella jollekin murheestaan. Hän kiiruhti tuvan poikki, avasi oven, mutta oli vähällä kaatua portaille.

Siinä kynnyksellä istui Matti, nojaten poskensa rystyisiinsä ja katseli eteensä pihamaalle. Mantan mieleen

tulvahti lämmin tunne ja hän istuutui Matin viereen, tarttuen hänen käteensä.

— Matti, alkoi hän, mutta Matti keskeytti hänet.

— Jos nyt sitten niin luulet, ettet voi jäädä.. niin .. enhän minä voi sinua pidättää.... enkä *tahdo*.

Hän sanoi tuon lisäyksen "enkä tahdo" varmalla ja melkein kovalla äänellä, ja vaikka Manta oli juuri aikonut sanoa jäävänsä ja koettavansa uhrautua hänelle, tunsi hän sellaista helpotusta Matin sanoista, ettei hän puhunutkaan mitään jäämisestään. Hän tunsi olevansa vieras tässä ympäristössä ja vieras Matille. Jääminen olisi ollut sulaa petosta Mattia kohtaan, ja hän tuli kauhulla ajatelleeksi suurta lapsilaumaa ja itseään niiden hoitajana.

Miettivä ilme sinisissä silmissään kääntyi hän Mattiin ja sanoi hänelle lempeästi:

— Niin... ei minusta tänne työntekijäksi olisikaan.

— Ei taitaisi olla.

Sen sanoi Matti alistuvasti, kuin kohtalo olisi sen niin määrännyt, eikä Matti tahtonut sitä vastaan sotia.

— En minä voisi täällä kauvan olla.... enkä minä voisi synnyttääkään.

— Et taitaisi, sanoi Matti taas ja huokasi samalla, kuin antaen viimeisenkin toivonsa raueta tyhiin. Hän oli ajatellut ainakin tusinan pellavapäitä taloon.

He jäivät molemmat miettimään kynnyksellä istuen.

Heidän kasvonsa osottivat suurten mielenliikutusten juuri menneen ohi, mutta silmissä, syvissä, ihmeellisen selvissä ja lempeissä silmissä loisti jo palaava tyytyväisyys ja keskinäinen ymmärrys. He istuivat kauvan kynnyksellä ja miettivät asemaansa juurtajaksain. Kasvon-

piirteitten jäänittyneet lihakset höllenivät vähitellen, aivan huomaamattomasti tosin ulkonaiselle silmälle, sillä ne näyttivät yhtä jäykiltä ja juroilta nyt kuin hetki sitten, mutta kyllin selvästi heille molemmille. Toistensa silmistä he lukivat salaa pienimmänkin mietteen. Ajatukset kulkivat alotettua latua ja kulkivat kumpaisenkin rinnatusten.

Rauhainen, tyynnyttävä hämärä laskeutui alas maahan ja verhosi puut ja pihamaan ja koko ympäristön pehmeään vaippaansa.

Manta katseli pihalle, paria kolmea nokkivaa kanaa ja koetti ajatella miltä taas näyttäisi jos hän ruokkisi niitä... Hän tunsi että se tuntuisi naurettavalta. Sitten hän ajatteli Mattia ja päätti, että ellei Matti rakastaisi häntä niin paljon ja ellei hän olisi antanut Matin odottaa jo kymmenen vuotta, jättäisi hän Suomen ilman pienintäkään kaipausta ja menisi takaisin New Yorkiin. Hän oli saanut näyttää itseään kotikyläläisille ja nähdä kerran itsekin vanhat paikat ja siinä oli hänelle tarpeeksi. Toista kertaa hän ei halunut tänne tulla.

Hämärä hiveli niin tutusti hänen mieltään, että hänen tuli parempi olla. Hän tahtoi tietää mitä Matti ajatteli, mutta ei uskaltanut kääntyä häneen, peläten että Matti huomaa hänen tyytyväisistä silmistään, että Manta on valmis ilman kaipausta jättämään kaikki taakseen, Matinkin.

Matti taas punnitsi asiaa omalta kannaltaan, pannen toiselle puolen vaakaan tulevaisuudensuunnitelmansa, talon vihannoivine peltoineen, karjoineen ja lapsineen, ja toiselle puolen kaiken muun, niin se oli Mantan, jota hän jo kymmenen vuotta oli omanaan pitänyt. Manta oli kuin yksi, erottamaton osa hänen suunnitelmistaan, mut-

ta ei kuitenkaan päätekijä. Jos hän ottaa Mantan, voi se häiritä hänen suunnitelmiaan, jos hän taas antaa Mantan mennä, voihan sijan täyttää.... Se oli tullut niin äkkiä.

— Manta tahtoo takaisin New Yorkiin, ajatteli hän. Mutta Mantaa vartenko hän sitten oli rahaa kerännyt... Niin,... ja itseään... Mutta kun nyt kerran Manta haluaa mennä, täytyy hänen tietysti antaa mennä, ja kun hän vielä sanoo, ettei hänestä tule hyvää emäntää ja sitä *täytyi* olla, jos mieli eteenpäin päästä. Ja hyvä se pitikin olla emäntä, toisti hän itsekseen..... — Kun ei Manta noita hetaleitakaan tahtonut riisua...

Matti muisti Tahvanaisen Serafiinan, joka asui parin kivenheiton päässä heiltä. Se Serafiina olisi tullut mielellään hänelle, arveli Matti, ja mikäs oli tullessa ... ja olihan se hyvä työ-ihminen se Serafiina, eikä taitanut tavoiltaankaan huono olla. — — —

Matti rykäsi ja kääntyi Mantaan aikoen sanoa jotakin, mutta samassa Mantakin kääntyi häneen, odottaen päätöstä asiassa, ja Matti tuli hämilleen ja rupesi rassaamaan häkellyksissään poroja äsken täytetystä piipustaan, eikä puhunutkaan mitään. Mitä hän oikeastaan aikoi sanoa? No, sitähän että... että ei suinkaan se niin pois laidalta olisi, vaikka Serafiinakin taloon tulisi.

— Kyllä se talossa pitää kuitenkin emäntä olla ... ja *hyvä* pitääkin olla, lisäsi hän painostaen sanan hyvä, että Manta ymmärtäisi, ettei hänen ollut *pakko* itseään siihen asemaan ajatella.

Manta huomasi, että Matti tarkotti jotakin erikoista tuolla hyvä-sanallaan, mutta ei ensin voinut kuolemakseenkaan ymmärtää mitä. Sitten hän käsitti, ettei se *häntä* voinut tarkottaa, koska hän oli juuri sanonut, et-

tei hän kelvannut emännäksi, ja hänen huulensa vetäytyivät hienoon hymyyn.

— Niin, saathan sinä emäntiä valmiiseen taloon... kun sinulla on rahaakin. En minä tahdo osaani pois.

Nyt Matti tunsi että he ymmärsivät toisensa, ja kopistaen loput tuhkat piipustaan kenkänsä kantaan, virkkoi hän:

— Kyllä minä annan sinullekin osan. Ei taida olla tosiaan meistä yhteen.

— Tässä on sitten sormus, sanoi Manta ja ojensi sen Matille.

Hän tunsi mielihyvää, että kaikki oli käynyt näin helposti. Mattikin tarttui omaan sormukseensa, joka oli hänellä kädessään, mutta oli kahdenvaiheilla antaako takaisin vai ei.

— Anna olla vaan, sanoi Manta. — Et tarvitse heti uutta ostaa kun emännän otat.

— No, antaa sitten olla. Mutta kuinkas niitten erojen kanssa?

— Kai ne pappi antaa kun molemmat kerran tahdomme. Ja antaahan se kun minä pois lähden... ja sano sinä että tarvitset emännän taloon.

— Niin.

Matille selvisi asia selvenemistään ja Mantaa helpotti se, että oli päästy näin pitkälle. He jäivät taas miettimään, samaa asiaa kumpikin, mutta nyt loisti heidän silmistään peittelemätön tyytyväisyys.

Matti punnitsi mielessään Serafiinan ansioita Mantan rinnalla, ja hän ihmetteli ettei hän ennen ollut huomannut, että eihän se Manta sopinut ollenkaan maalaistalon emännäksi enää. Mutta olipas Manta sen itse

huomannut! Hän tunsi nyt olevansa lähempänä Mantaa kuin koskaan ennen.

Manta lopetti ensin ajatuksensa itsestään ja rupesi miettimään sitten Matin asemaa.

— Taitaa sillekin olla parempi, että saa hyvän ihmisen, ajatteli hän ilman kateutta. — Kun vaan osaisi valita ja saisi kunnollisen, ettei kaiken maailman retaleita, jotka hävittävät taloa. Onkohan sillä tiedossa?

— Kun nyt saisit edes hyvän ihmisen, sanoi hän ääneen.

Matti ilahtui.

— Sitähän minäkin tässä... mitenkähän olla jos tuo Serafiina rupeaisi?...

— No siinähän on kuin sinua varten, ilahtui nyt vuorostaan Mantakin.

Serafiina oli hänen lapsuuden ystäviään ja hän tiesi Serafiinan kunnon ihmiseksi ja työteliääksi kotonaan.

— Joko sinä olet puhunut? kysyi hän sitten.

— Enhän minä, kuinkas minä vielä.

— Niin, niin ... Jos kävisit kysymässä heti, että saisit varmuuden. Olisihan sekin tehty.

— Jos häntä kävisi.

— Mene nyt heti, kun kerran on aikaa. Ja taitaa olla Serafiinakin kotona.

— Niin... mitäpä se odottamallakaan paranee.

Mati kävi muuttamassa Amerikassa ostetun pyhätakin päälleen, ja Mantan pyynnöstä muutti hän uudet housutkin jalkaansa.

Hän oli jo menossa, kun Manta puolestaan muisti:

— No mutta et suinkaan tyhjin käsin aijo kosimaan lähteä. Vie nyt edes tämä lahjaksi, ettet aivan ilman mene, sanoi hän ja haki arkustaan sen vaaleanpunaisen ha-

meen, jossa oli ne koreat siniset nauhat, ja antoi sen Matille.

— Eihän sillä taida olla kunnon hamettakaan, millä vihille mennä, eikä tarvitse sitäkään sitten ostaa.

Matti tiesi, että Manta teki suuren uhrauksen tarjotessaan sitä hänelle, eikä hän aikonutkaan ottaa sitä, mutta kun Manta väkisen sen kainaloon pisti, täytyihän se ottaa. Ovella kääntyi hän vielä kerran takaisin.

— Jos ei se usko, että minä totta meinaan, sanoi hän epäröiden. — Kun meidätkin vasta äsken vihittiin.

— No minä tulen selvittämään asian. Eihän sinusta taida yksin olla, sanoi Manta ja seurasi Mattia.

He menivät yhdessä Serafiinan kotiin, jossa hän asui vanhempineen, Matti kihlamyttyineen ja Manta silkkihameineen.

Serafiina oli taipuvainen kauppaan, kun oli ensin kuullut, että Manta lähtee kokonaan pois ja häät päätettiin pitää heti kun entiset oli purettu.

Ja viikon perästä lähti Manta takaisin Amerikaan ja Matti oli saattamassa asemalle, niinkuin silloinkin ensi kerralla.

Nyt ei kuitenkaan ollut ikävä erotessa. Mantaa säälitti hiukan Matti, joka ehdoin tahdoin jäi korpeen hallan ja nälän uhriksi ja oli mielissään, että pääsi itse pois ihmisten joukkoon, ja Matti puolestaan toivoi, ettei Manta pahasti kohliutuisi siellä maailman jaloissa.

He jättelivät hyvästi, nytkäyttäen useamman kerran lujasti yhtyneitä käsiään, sillä he ymmärsivät, että he olivat tehneet toisilleen hyvän palveluksen.

Juna vihelsi ja Manta huusi vielä junastakin onnentoivotuksensa Serafiinalle, joka seisoi vaatimattomana Matin vieressä ja huiskutti huiviaan hyvästiksi.

FINNISH
OF CANADA
LOCAL
South Porcupine
Ont.

UTL AT DOWNSVIEW
D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 14 03 02 04 006 7